

JULKAISU 2004:07

Suomen ja Venäjän ulosotto

Näkemyksiä tilanteesta

JULKAISU 2004:07

Suomen ja Venäjän ulosotto

Näkemyksiä tilanteesta

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2004

ISSN 1458-6444
ISBN 952-466-031-8
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
16.7.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Seminaariaineisto	
Marina Venäläinen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Suomen ja Venäjän ulosotto. Näkemyksiä tilanteesta.			
Julkaisun osat Suomen ja Venäjän ulosottojärjestelmät Ulosottomenettelystä Suomessa ja Venäjällä Ulosottomenettelyn erikoispiirteet Venäjällä Ulosoton tietojärjestelmistä Suomessa ja Venäjällä Kansainvälinen täytäntöönpano Ulosottomenettelyn ongelmat Venäjällä Suomen ulosoton kokonaisuudistus Ulosottolainsäädännön ja – järjestelmän kehittäminen Venäjällä			
Tiivistelmä <p>Suomen ja Venäjän oikeusministeriöt järjestivät vuonna 2002 kolme yhteistä seminaaria, jonka aiheita olivat: Suomen ja Venäjän ulosottojärjestelmät (Venäjällä 'oikeuspristavijärjestelmä'), ulosottoviranomaisten tehtävät sekä ulosottomiehen työ ja tietojärjestelmien hyväksikäyttö;</p> <p>Suomen ja Venäjän ulosottoviranomaisten toiminnan oikeudellinen perusta ja toiminnan järjestäminen; Velallisen omaisuuden ulosmittaukseen johtavat prosessit. Velallisen omaisuuden ulosmittaus. Ulosmitatun, konfiskoidun ja vailla omistajaa olevan omaisuuden arviointi ja säilyttäminen sekä realisointiin liittyvät ongelmat.</p> <p>Seminaarien järjestäminen perustui Suomen ja Venäjän oikeusministeriöiden vuoden 2002 yhteistyöohjelmaan. Seminaarit järjestettiin Petroskoissa, Helsingissä ja Pietarissa. Seminaareissa alustaneet suomalaiset ja venäläiset asiantuntijat keskittyivät valaisemaan ulosottojärjestelmiensä organisaatioita sekä pohtimaan ulosoton kehittämiskohtia ja muun muassa kansainvälisen ulosoton problematiikkaa.</p> <p>Käsillä oleva suomenkielinen julkaisu sisältää seminaarien päivitetyn aineiston sekä hieman uutta julkaisua varten vuoden 2003 loppupuolella toimitettua aineistoa, jossa on otettu huomioon viimeisimmät Suomessa ja Venäjällä tapahtuneet ulosottolainsäädännön muutokset. Julkaisu painettiin suomen ja venäjän kielellä. Venäjänkielinen julkaisun tarkoituksena on toimia tietolähteenä ja koulutusmateriaalina Luoteis-Venäjän ulosottovirastoissa.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) Ulosotto, Venäjä			
Muut tiedot (HARE- ja Oskarinumerot) OM 1/813/2004			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön julkaisuja 2004:7		ISSN 1458-6444	ISBN 952-466-031-8
Kokonaissivumäärä 118	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

JUSTITIE MINISTERIET

PRESENTATIONSBLAD

Utgivningsdatum

16.7.2004

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publikation Seminariermaterial		
Marina Venäläinen	Uppdragsgivare Justitieministeriet		
	Datum då organet tillsattes		
PUBLIKATION Utsökning i Finland och Ryssland. Synpunkter på situationen Suomen ja Venäjän ulosotto. Näkemyksiä tilanteesta			
PUBLIKATIONENS DELAR Utsökningssystemet i Finland och Ryssland Utsökningsförfarandet i Finland och Ryssland Särdrag i det ryska utsökningsförfarandet Utsökningens datasystem i Finland och Ryssland Internationell verkställighet Problem i utsökningsförfarandet i Ryssland Totalreformen av utsökningssystemet i Finland Utvecklande av utsökningslagstiftningen och -systemet i Ryssland			
REFERAT Justitieministerierna i Finland och Ryssland ordnade tre gemensamma seminarier under 2002. I seminarierna behandlades: <ol style="list-style-type: none">1. Utsökningsväsendet i Finland och Ryssland, dess uppgifter samt utmätningens arbete och utnyttjande av datasystem;2. Den rättsliga grunden för utsökningsmyndigheternas verksamhet i Finland och Ryssland samt verksamhetens organisation;3. Processer som leder till utmätning av gäldenärens egendom. Utmätning av gäldenärens egendom. Värdering och förvaring av egendom som har utmätts, konfiskerats och som saknar ägare samt problem som hänför sig till realisering. <p>Ordnandet av seminarierna grundade sig på samarbetsprogrammet för år 2002 mellan justitieministerierna i Finland och Ryssland. Seminarierna ordnades i Petrozavodsk, Helsingfors ja S:t Petersburg. I inledningföredragen koncentrerade de finska och ryska experterna sig på att belysa organisationen av utsökningssystemet i sina respektive länder samt att ta upp olika utvecklingsaspekter i fråga om utsökning och bl.a. problematiken i anslutning till internationell utsökning.</p> <p>Den finskspråkiga publikationen innehåller uppdaterad material från seminariet samt även ny material som utarbetats för en ny publikation i slutet av 2003, i vilket även de senaste ändringarna i utsökningslagstiftningen i Finland och Ryssland har beaktats. Publikationen har tryckts på finska och ryska. Den ryska publikationen är avsedd att fungera som informationskälla och skolningsmaterial i exekutionsverken i nordvästra Ryssland.</p>			
Nyckelord Ryssland, utsökning			
ÖVRIGA UPPGIFTER (HARE- OCH OSKARI-NUMREN) OM 1/813/2004			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets publikationer 2004:7		ISSN 1458-6444	ISBN 952-466-031-8
SIDOANTAL 118	SPRÅK finska	PRIS	SEKRETESSGR AD offentlig
Distribution Edita Prima Ab		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYSLUETTELO

1 ESIPUHE, <i>Kirsti Rissanen</i>.....	6
2 ULOSOTTOLAITOKSEN ORGANISAATIO JA TEHTÄVÄT SUOMESSA, <i>Jukka Hongell</i>.....	7
3 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOJÄRJESTELMÄ VENÄJÄLLÄ, <i>K. V. Alehin</i>	17
3.1 VENÄJÄN ULOSOTTOLAITOKSEN TOIMINTA, ESIMERKKINÄ PIETARIN OIKEUSPRISTAVILAITOS, <i>S. B. Jegorov</i>.....	25
4 ULOSOTTOMENETTELYS TÄ SUOMESSA, <i>Hannu Töyrylä</i>.....	28
5 ULOSOTTOMENETTELY VENÄJÄLLÄ.....	32
5.1 MENETTELY TAKAVARIKOSSA SEKÄ TAKAVARIKOIDUN OMAISUUDEN ARVIOINNISSA JA SÄILYTTÄMISESSÄ VENÄJÄN FEDERAATIOSSA, <i>J. V. Osin</i>	32
5.2 TAKAVARIKOIDUN OMAISUUDEN REALISOINTIMENETTELY VENÄJÄN FEDERAATIOSSA, <i>V. N. Nikitish</i>.....	37
6 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANON JÄRJESTÄMISEN ERITYISPIIRTEET VENÄJÄLLÄ	47
6.1 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANON JÄRJESTÄMISEN ERITYISPIIRTEET VENÄJÄN FEDERAATIOSSA, <i>E. V. Guseva</i>	47
6.2 PERINNÄN KOHDISTAMINEN OSUUKSIIN TAI OMISTUKSIIN OIKEUSHENKILÖISSÄ, <i>V. A. Shatski</i>	51
6.3 YHTEISÖVELALLISEN OMAISUUTEEN KOHDISTUVAN PERINNÄN ERITYISPIIRTEET, <i>V. A. Larin</i>	59
7 SUOMEN JA VENÄJÄN ULOSOTON TIETOJÄRJESTELMISTÄ.....	69
7.1 SUOMEN ULOSOTON OIKEUSTAPAREKISTERI, <i>Kari Liede</i>	69
7.2 VENÄJÄN FEDERAATION OIKEUSMINISTERIÖN KARJALAN TASAVALLAN OIKEUSPRISTAVILAITOKSEN TIETOPALVELUT, <i>T. A. Golland</i>.....	72
8 KANSAINVÄLINEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	82
8.1 KANSAINVÄLISESTÄ TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLILLÄ, <i>Jukka Hongell</i>.....	82
8.2 KOKEMUKSIA KANSAINVÄLISESTÄ TOIMINNASTA, <i>V. A. Belov</i>.....	88
9 VENÄJÄN TÄYTÄNTÖÖNPANOPROSESSIN ONGELMIA, <i>E. A. Degot</i>	95

10 ULOSOTTOLAIN KOKONAISUUDISTUS, *Tuula Linna*..... 102

**11 ULOSOTTOLAINSÄÄDÄNNÖN JA TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN
PAKKOTÄYTÄNTÖÖNPANOJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISESTÄ VENÄJÄN
FEDERAATIOSSA, *K. V. Alehin*..... 105**

1 ESIPUHE

Suomen ja Venäjän oikeusministeriöt järjestivät vuonna 2002 kolme yhteistä seminaaria, jonka aiheita olivat:

Suomen ja Venäjän ulosottojärjestelmät, ulosottoviranomaisten tehtävät sekä ulosottomiehen työ ja tietojärjestelmien hyväksikäyttö;

Suomen ja Venäjän ulosottoviranomaisten toiminnan oikeudellinen perusta ja toiminnan järjestäminen;

Velallisen omaisuuden ulosmittaukseen johtavat prosessit. Velallisen omaisuuden ulosmittaus. Ulosmitatun, konfiskoidun ja vailla omistajaa olevan omaisuuden arviointi ja säilyttäminen sekä realisointiin liittyvät ongelmat.

Seminaarien järjestäminen perustui Suomen ja Venäjän oikeusministeriöiden vuoden 2002 yhteistyöohjelmaan.

Seminaarit järjestettiin Petroskoissa, Helsingissä ja Pietarissa. Seminaareissa alustaneet suomalaiset ja venäläiset asiantuntijat keskittyivät valaisemaan ulosottojärjestelmiensä organisaatioita sekä pohtimaan ulosoton kehittämisenäkökohtia ja muun muassa kansainvälisen ulosoton problematiikkaa. Venäläinen ulosottolainsäädäntö on vasta muutaman vuoden vanha ja sitä kehitetään edelleen, taas suomalaista ulosottolakia on vastikään uudistettu. Seminaarien osallistujat saivat mahdollisuuden pohtia ulosottolainsäädännön uudistamishankkeita kahden maan näkökulmista. Seminaarien yhteydessä venäläiset ja suomalaiset ulosottomiehet tutustuivat käytännön työhön eri Suomen ja Venäjän ulosottovirastoissa.

Käsillä oleva julkaisu sisältää seminaarien päivitetyn aineiston sekä hieman uutta julkaisua varten vuoden 2003 loppupuolella toimitettua aineistoa, jossa on otettu huomioon viimeisimmät Suomessa ja Venäjällä tapahtuneet ulosottolainsäädännön muutokset. Päivityksen ja uuden aineiston tarkoituksena on saada seminaarien materiaaleista ajankohtaisia ja loogisia.

Julkaisun toimittamisen yhteydessä on Venäjällä meneillään olevan hallintouudistuksen puitteissa tapahtunut Venäjän oikeusministeriötä koskeva organisaatiomuutos, jonka seurauksena perustettiin kolme itsenäistä oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvaa liittovaltion laitosta ja mm. entistä itsenäisempi liittovaltion ulosottolaitos.

Haluamme kiittää kaikkia julkaisuun valittujen aineistojen kirjoittajia. Erityinen kiitoksemme kuuluu vaativasta käännöstyöstä vastaneelle Timo Kaivolalle.

Toivomme, että julkaisu herättää mielenkiintoa ja on hyödyksi ulosottomiehille heidän haasteellisessa työssään niin Suomessa kuin Venäjälläkin.

Helsingissä heinäkuussa 2004

Kansliapäällikkö

Kirsti Rissanen

2 ULOSOTTOLAITOKSEN ORGANISAATIO JA TEHTÄVÄT SUOMESSA

Suomen oikeusministeriö

Hallitusneuvos Jukka Hongell

Esitys 3.9.2002

Petroskoin ulosotto- ja tietohallintoseminaari 5-6.9.2002

Ulosotolla tarkoitetaan viranomaisten harjoittamaa, laiminlyötyjen oikeudellisten suoritusvelvollisuuksien pakkotäytäntöönpanoa. Yleisin tyyppiesimerkki on tilanne, jossa velallinen ei voi tai ei halua maksaa rahavelkaa, vaikka hänet on siihen tuomiolla tai muulla auktoratiivisella suorituskäskyllä velvoitettu. Tällöin hänen varallisuuteensa kohdistetaan ulosottoviranomaisen toimesta tietysti lailla säädetyssä menettelyssä toimenpiteitä, jotta maksettava rahamäärä saataisiin vaikka pakolla ”ulos” ja velkojalle.

Ulosotossa on tavallisimmin kysymys rahasaatavan perinnästä. Myös rikosoikeudelliset rahamääräiset seuraamukset, kuten sakot ja rikesakot, peritään ulosotossa. Lisäksi ulosottoviranomaisille kuuluu häätöjen, takavarikkojen sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpano.

Ulosotto on lakiin perustuvaa toimintaa, vaikkakin se alun perin on ollut velkojan itsensä toimittama oman käden ulosottoa. Itseulosotosta ulosotto on muuttunut valtion harjoittamaksi viranomais-toiminnaksi ja ensi alkuun ulosottoa hoitivat käräjät eli ensimmäisen asteen tuomioistuimet. Ensimmäiset varsinaiset ulosottolait Ruotsi-Suomessa olivat vuodelta 1669 ja vuodelta 1774. Niissä korostettiin tuomiovallan ja täytäntöönpanovallan erillisyyttä. Tämän mukaisesti ulosotto erkani tuomioistuimista ja sitä hoitivatkin sitten historiallisesti pitkään valtion yleishallintoviranomaiset, viime vaiheessa nimismies ulosottomiehenä aina vuoteen 1996 saakka muiden tehtäviensä ohessa.

Suomessa ulosotto perustuu nykyisin niinkin vanhaan kuin vuodelta 1895 olevaan ulosottolakiin. Se on jonkin aikaa ollut myös yhteinen ulosottolaki Venäjän kanssa. Sitten jossain vaiheessa Venäjä lähti omille teilleen, mutta Suomessa jatkettiin vanhan ulosottolain pohjalta ja sitä kehittäen. Lakia on vuosikymmenien aikana laajasti osittaisuudistuksin muutettu ja kehitetty niin, että alkuperäisiä säännöksiä on jäljellä melko vähän.

Merkittävä viime vuosien uudistus tapahtui joulukuussa 1996. Silloin ulosoton paikallinen viranomaisorganisaatio uudistettiin. mm. niin, että saatiin päätoimiset ulosottomiehet.

Tätä ennen ulosottoa maaseudulla hoitivat nimismiehet, joille ulosottoasioiden lisäksi kuuluivat poliisin ja syyttäjän tehtävät. Tuolloin vuonna 1996 ulosotto myös siirtyi kokonaisuudessaan oikeusministeriön hallinnonalalle kun sitä ennen ulosoton raharesurssit tulivat nimismiespiirien osalta sisäasiainministeriöstä vaikka toiminnallinen johto- ohjaus- ja valvonta olikin oikeusministeriöllä.

Nykyinen ulosoton organisaatio ja hallinto ovat siten oma, kokonaan tuomioistuimista tai yleishallintoviranomaisista erillinen organisaationsa ja hallintonsa juuri ulosottoa varten.

1. Organisaatio

Ulosottolaitoksen järjestelmään kuuluvat oikeusministeriö, lääninhallituksen oikeushallintopäällikkö sekä paikalliset ulosottovirastot.

Oikeusministeriö ja lääninhallituksen oikeushallintopäällikkö ovat ulosoton hallintoviranomaisia.

Varsinaista ulosottoa hoitavat paikalliset ulosottovirastot kihlakunnanvoudin johdolla. Jokisella ulosottovirastolla on tietty maantieteellinen alue, jossa se hoitaa paikallisen ulosoton. Tämä alue perustuu kihlakuntajakoon. Kihlakunta on valtion paikallishallinnon yksikkö ja Suomi on jaettu yhteensä 90 kihlakuntaan. Ulosottovirastoja Suomessa on kuitenkin vain 70 kappaletta, koska osa ulosottovirastoista hoitaa ulosoton naapurikihlakunnankin alueella. Joka viraston päällikkönä on kihlakunnanvouti. Jos samassa virastossa on useampia kihlakunnanvouteja, päällikön nimike on johtava kihlakunnanvouti. Suurin osa ulosottovirastoista on kuitenkin yhden voudin virastoja. Voudin apuna ja alaisuudessa on ulosoton muu henkilöstö eli avustavat ulosottomiehet ja ulosoton kansliatyöntekijät. Ulosottolaitoksen palveluksessa Suomessa on yhteensä 1477 henkeä. Lukumäärinä meillä on 90 kihlakunnanvoutia, 700 avustavaa ulosottomiestä ja 700 ulosoton kansliahenkilökuntaan kuuluvaa. Kun puhutaan ulosottomiehestä, tällä tarkoitetaan sekä kihlakunnanvoutia että avustavaa ulosottomiestä, vaikkakin laissa ulosottomies – nimike on varattu kihlakunnanvoudille, koska toiminta tapahtuu hänen nimissään. Ulosottomiehen päätöksistä valitetaan käräjäoikeuteen ja sieltä hovioikeuteen ja Korkeimpaan oikeuteen.

Ulosoton hallinnollinen viranomaisorganisaatio on sellainen, että ulosoton keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö.

Kun Suomi v. 1809 Suomen sodan (08-09) jälkeen yhdistettiin Venäjään, se alkoi saada valtiollisia tunnusmerkkejä, kun sille Venäjään liitettynä autonomisena suuriruhtinaskuntana luotiin oma erillinen keskushallintonsa. Ruotsin vallan aikana se oli ollut syrjäinen maakunta, eikä se muodostanut itsenäistä hallinnollista kokonaisuutta. Hallintoa johdettiin Tukholmasta. Suuriruhtinaskunnalle alettiin heti suunnitella keskushallintoa eli keskusvirastoja. Siitä saakka ollut omaa lainvalmistelua. Lainvalmistelukunta perustettiin 1884, 3 jäsentä. Venäjän keisarinvallan sorruttua 1917 lainvalmistelukunta palautettiin. Oikeusministeriö perustettiin v. 1923 alusta, jolloin siihen kuuluivat lainsäädäntöosasto, oikeushallintoasiainosasto ja vankeinhoito-osasto.

Niin kuin kaikki keskushallinto, oikeusministeriökin ohjaa alaistaan hallintoa säädöksin, budjetoinnin ja rekrytoinnin avulla. Lisäksi ohjaukseen vaikuttavat säädöspohjasta irtautuneet rutiinit ja muu hallintokulttuuri. Ministeriön oikeushallinto-osaston ulosottoimiston henkilövahvuus on 7 henkilöä ja lisäksi on ulosoton tietojärjestelmästä vastaava henkilöstö noin 5 kpl. Ulosottoimiston tehtävänä on huolehtia ulosottolaitoksen toimintaedellytyksistä, ulosottolaitoksen toiminnan strategisesta suunnittelusta ja kehittämisestä sekä tukea ulosottoviranomaisia niiden perustehtävän hoitamisessa. Ulosottoimen yleinen johto, ohjaus, valvonta, koulutus ja kehittämien. Tähän kuuluvat esim. lainsäädäntö, ohjeet ja määräykset, resurssien jakaminen/tulosohjaus, henkilöstöhallinto eli kihlakunnanvoudien nimitykset, koulutus ja ATK-tuki. Tehtävä on hallinnollinen eikä ministeriö voi puuttua yksittäiseen ulosottoasiaan, esim. kumota tai muuttaa ulosmittausta. Ministeriöön voi kuitenkin kannella ulosottomiehen menettelystä. Ulosottoa koskevat lait valmistellaan oikeusministeriön lainvalmisteluosastolla.

Eräänlaisena väliportaan instanssina oikeusministeriön ja paikallisvirastojen välissä toimii lääninhallituksen oikeushallintopäällikkö, joka hoitaa tiettyjä laissa mainittuja ulosoton ohjaus- ja valvontatehtäviä. Näitä tehtäviä ovat lähinnä lääninsä ulosottopiirien tarkastus, tulosohjaus tietyiltä osin, koulutus, ulosottomiehen toiminnasta aiheutuvat vahingonkorvausvaatimukset ja kantelut. Suomessa on 5 lääninhallitusta.

1.2. Ulosottovirkamiehistä

Oikeusministeriö nimittää kihlakunnanvoudin, joita on 90. Näistä 3 on naisia ja loput miehiä. Suomessa ei ole mitään ulosottomiehen uralle valmistavaa ammattikoulutusta vaan lähtökohta on ylempi juridinen loppututkinto. Lain mukaan voudin kelpoisuusvaatimuksena on ylempi juridinen tutkinto ja hyvä perehtyneisyys ulosottoon. Perehtyneisyyttä ulosottoon voi saavuttaa esim. toimimalla

vakinaisen voudin sijaisena. Kihlakunnanvouti toimii yksikkönsä päällikkönä ja hoitaa ulosottomiehelle kuuluvien täytäntöönpanotehtävien toimeenpanon sekä avustavien ulosottomiesten ja ulosoton toimistohenkilökunnan työn ohjauksen, johdon ja valvonnan.

Voudin tehtävä on sekä asiantuntijatehtävä- että esimiestehtävä. Häneltä edellytetään asiantuntija-osaamista henkilökohtaisella ja alaistensa vastuulla olevien täytäntöönpanotehtävien osalta sekä kykyä johtaa alaisten suorittamaa käytännön ulosottoa. Ulosottotoiminnan johtaminen on vaativa johtamistehtävä, koska toiminnan tulee täyttää korkeat laatuvaatimukset. Sekä rutiiniasioissa, että vaativissa asioissa on samanaikaisesti saatava aikaan hyvä perintätulos ja huolehdittava osapuolten oikeusturvan korkeasta tasosta. Ulosottopiirin päällikön on ohjauksella, valvonnalla ja koulutuksella luotava organisaatio ja työyhteisö, jonka laatustandardi on varsin korkea.

Työnjako voudin/avustavan ulosottomiehen/toimistotyöntekijöiden välillä on seuraava: Lain mukaan voudin on itse tehtävä määrätty toimet, mutta hän voi delegoida tehtäviä avustaville. Nämä hoitavatkin käytännössä suurimman osan yksittäisistä ulosottoasioista. Toimistotyöntekijöitä on suunnilleen yhtä paljon kuin avustavia ulosottomiehiä. Toimistotyöntekijät huolehtivat asioiden kirjaamisesta, rahatilityksistä tilityksistä, ulosoton kirjanpidosta ja avustavat avustavia ulosottomiehiä. Monet perinteiset toimiston työt hoitaa nykyisin ulosoton atk.

2. Ulosottolaitoksen tehtävät

Ulosottolaitoksen päätehtävä on pakkotäytäntöönpanna ulosottolain nojalla toisaalta yksityisoikeudellisia tuomioita ja toisaalta muita ulosottooperusteita. Suomessa ulosottoviranomaisilla ei ole muita tehtäviä kuin ulosotto. Ja toisaalta mikään muu viranomainen ei voi käyttää ulosoton pakkokeinoja periessään saatavia. Esim. perimistoimistot voivat vain lähinnä lähettää karhukirjeitä. Vertailun vuoksi esim. Ruotsissa ulosottoviranomaisella on velkojanrooliin, summaariseen prosessiin, velkasaneeraukseen ja konkurssivalvontaan liittyviä tehtäviä ja muualla Euroopassa on eri tavoin järjestettyjä systeemeitä, mm. erikseen verovoudit. Suomessa ehkä poikkeus normaalitehtävistä on vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät tehtävät ulosottomiehellä.

On huomattava, että ulosottoviranomaisen tehtävänä on valvoa sekä velkojan, että velallisen etua.

Täytäntöönpanoperusteena on pääsäännön mukaan oikeuden tuomio ja se kelpaa sellaisenaan ilman mitään oikeuden antamaa erillistä täytäntöönpanomääräystä. Sitä ei siis tarvitse käyttää oikeudessa velkojan tai ulosottomiehen toimesta. Erikoista on, että erityislaeissa on laajalti mahdollistettu tiet-

tyjen massaluonteisten julkisoikeudellisten saamisten täytäntöönpano ilman oikeuden tuomiota tai päätöstä, jolloin täytäntöönpanoperusteena on pelkkä velkojan maksuunpanopäätös. Se mitä tähän ulosottooperuste ryhmään kuuluu on tavallaan sattumanvaraista, mutta kysymys on yleensä rahamäärältään pienistä valtion tai kuntien massasaatavista, joissa tuomion hankkimisen pakollisuus olisi ylimitoitettua.

Esimerkkinä julkisoikeudellisista saamisista ovat verot, televisioluvat, pysäköintivirhemaksut, sairaalamaksut, tiemaksut ja tietyt vakuutusmaksut. Tyypillisiä yksityisoikeudellisia ulosottooperusteita tai saatavia taas ovat, pankkien saamiset, muut velkomistuumiot ja elatusapumaksut. Ulosottoviranomaisten tehtäviin kuuluvat lisäksi sakkojen perintä ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpano.

Lukumääräisesti ulosottoon tulee eniten veroja ja muita julkisoikeudellisia maksuja kun taas saatavan suuruuden mukaan tarkasteltaessa ovat yksityisoikeudelliset asiat kärjessä.

3. Ulosmittaaminen ja muut täytäntöönpanokeinot

Mitä sitten voidaan ulosmitata jos velallinen ei maksa vapaaehtoisesti maksukehotuksen saatuaan ja mitkä ovat avustavan ulosottomiehen tyypillisiä työtehtäviä.

Täytäntöönpanon määräaika on laissa mainittu 1 v:ksi asian saapumisesta. Esim. tulostavoitteissa vuodelle 2002 on sovittu koko maan osalta keskimäärin 7 kk:n toimenpideaika. Ulosotto käynnistyy siten, että heti konekielisen hakemuksen saavuttua velkojalta ulosoton tietojärjestelmään, tietojärjestelmä lähettää automaattisesti velalliselle maksukehotuksen. Samoin tapahtuu manuaalisesti tulleen hakemuksen osalta, joka on ulosottopiirissä talletettu tietojärjestelmään. Maksukehotusta ei tarvitse kirjoittaa eikä postittaa käsin.

Jos velallinen ei maksa maksukehotuksessa asetetussa määräajassa, ulosottomies ei voi rauhassa odottaa vuoden toimenpideaajan kulumista vaan jatkotoimenpiteet on tehtävä välittömästi. Toimenpideaajan sisällä tulee toimia joutuisasti. Seuraava jatkotoimi on yleensä katsoa eri rekistereistä velalta koskevia tarkempia tietoja ja onko velallisella omaisuutta.

- väestörekisteristä nähdään: osoite, entinen osoite, aviopuolisot, lapset
- kiinteistörekisteristä ilmenee kiinteä omaisuus
- autorekisterissä on ajoneuvot
- verottajan rekisteristä saa selville verotustiedot eli kaikki verotettava omaisuus ja tulot
- lisäksi on muita rekistereitä, esim. aserekisteri, työvoimaviranomaisen rekisteri ym.

Lisäksi voidaan kysyä pankeilta velallisen pankkitilejä ja niiden saldoja ja tapahtumia sekä tallelo- keroissa säilytettävää omaisuutta.

Kun omaisuus on selvitetty, olennainen osa avustavien ulosottomiesten työtä ovat ulosmittaukset, joilla pyritään varmistamaan perittäväksi tulleen saatavan maksaminen. Velallisen omaisuutta ulosmitataan niin paljon, että ulosotossa oleva velka tulee maksetuksi. Ulosmittauspöytäkirja tehdään ulosoton atk:n avulla ja annetaan velalliselle käteen jos velallinen paikalla tai lähetetään postitse.

Tyypillinen ulosmittauksen kohde on palkka ja eläke (joista ulosmitataan 1/3 osa verojen jälkeen), muita kohteita ovat kiinteistöt, autot, asunto-osakkeet ja arvokas koti-irtaimisto. Vain arvokasta koti-irtaimistoa saa ulosmitata, ei tavanomaista eikä esim. TV:tä, tai jääkaappia. Tämä rajoitus vähentää kotikäyntien määrää. Myös työvälineet jätetään ulosmittaamatta. Pääsäännön mukaan irtain omaisuus ulosmitataan ennen kiinteää omaisuutta. Viimeksi ulosmitataan omaisuus, jota velallinen eniten tarvitsee esim. elinkeinoaan varten.

Voidaan sanoa, että avustava ulosottomies nykyisin työskentelee pääasiassa työpaikallaan ja harvemmin käy velallisen luona. Jos rekisteriselvitys ei tuota tulosta eli sieltä ei löydy omaisuutta, joka ulosmitataan, avustava ulosottomies lähettää velalliselle yhteydenottokehotuskirjeen tulla paikalle esim. ulosottoselvitykseen. Vaihtoehtoisesti selvitetään asiaa puhelimitse velallisen kanssa.

Jos velallinen on varaton, mitään ei voida ulosmitata vaan asiakirjat palautetaan hakijalle varattomuustodistuksella varustettuna.

Ulosottomaksuista voidaan mainita sen verran, että, ne peritään velalliselta ja ne menevät valtiolle ja kattavat noin 60 % ulosottolaitoksen kustannuksista. Rahasuorituksista ulosottomaksu menee tietyn taulukon mukaan kuitin loppusummasta.

Tietty osa avustavien ulosottomiesten palkkauksesta muodostuu perimispalkkioista ja toimenpidepalkkioista. Kihlakunnanvoudit ovat peruspalkalla, mutta saavat palkkiota kiinteistön pakkohuuto-kaupan suorittamisesta ja osamaksukauppatilityksistä.

Ulosottoviranomainen Suomessa ei ole valtion edun valvoja eli ei peri tehokkaimmin valtion saata- via, esim. veroja ja sakkoja kuin yksityisoikeudellisia saatavia. Ulosottovirranomainen on puoluee-

ton toimija. Vain lapsen elatusavulla on etuoikeus ulosotossa, muuten velalliselta saadut rahat tilite-
tään tasapuolisesti kaikille samaan aikaan ulosotossa oleville hakijoille.

Mikä sitten on valtion asioiden osuus ulosottoon saapuvista asiamääristä?

Asiamääristä laskettuna verojen ja maksujen osuus ulosottoon saapuneista asioista on ylivoimainen, mutta euroissa taas yksityisoikeudelliset saamiset on suurin ryhmä. Ulosotossa kertyvät rahat tilite-
tään kaikille hakijoille tasapuolisesti saatavien suhteessa. Jos näin ei menetellä, syyllistytään virka-
virheeseen ja toimenpide kumotaan, jos siitä valitetaan. Tähän sääntöön on pieniä poikkeuksia tai
vivahteita, esim. vuorottelumahdollisuus ja ns. minimitoimenpidetaulukon mukainen menettely.

Ulosottomiehen työ on jo luonteensa puolesta raskasta, mutta maksumoraali Suomessa on melko
hyvä eivätkä asiakkaat ole yleensä hankalia tai aggressiivisia. Ulosottomiehillä ei ole aseita tai vir-
kapukua. Tosin hankalille toimituksille mentäessä voidaan konttorista ottaa mukaan esim. pippu-
risumutin ja luotiliivit. Pääsääntö on, että väkivaltaa ei käytetä vaan siinä turvaudutaan poliisin
apuun. Tähän on tarvetta melko harvoin. Rekisteriselvityksillä löytyy pääosa velallisen omaisuudes-
ta eikä esim. kotikäyntejä tarvitse kovin paljon suorittaa. Tavallinen koti-irtaimisto on lailla suojattu
ulosotolta.

Ulosmitattu omaisuus myydään julkisella pakkohuutokaupalla. Pakkohuutokaupat suorittaa ulosot-
tovirasto itse, ei mikään ulkopuolinen taho. Myynti tapahtuu nostohuudoin ja omaisuus myydään
eniten tarjoavalle. Ulosottolaissa on säännös, jonka mukaan kiinteistöstä tai asunto-osakkeesta teh-
tyä tarjousta ei voida hyväksyä, jos huutokaupan toimittaja arvioi, että se selvästi alittaa käyvän
huutokauppa-arvon paikkakunnalla ja että korkeampi hinta voidaan ilmeisesti saada uudessa huuto-
kaupassa. Kiinteistön pakkohuutokaupassa annetaan ostajalle kauppakirja. Kauppasummasta peri-
tään myyntimaksuna valtiolle 900 €

Häätöjä on melko paljon. Ulosottoviranomaisen velvollisuutena ei ole järjestää hädettäville henki-
löille uutta asuntoa tai huolehtia heidän huonekaluistaan. Sosiaalilautakunta pyrkii kyllä järjestä-
mään asunnon ja uudessa laissa ulosottomiehelle tulee tietty huolehtimisvelvoite siitä etteivät tava-
rat jää esim. kadulle.

4. Ulosoton uudistaminen

Ulosotto Suomessa on tällä hetkellä suhteellisen voimakkaan lainsäädännöllisen ym. kehittämisen kohteena. Tässä on ja hyvänä pohjana muutama vuosi sitten uudistettu ulosoton organisaatio.

Menneillään on ulosottolain kokonaisuudistus, jonka tarkoituksena on korvata vanha ja hajanainen vuodelta 1895 oleva laki uudella ulosottolailla. Nykyisen lain puutteena on mm. se, että siinä ei ole menettelysäännöksiä monista keskeisistä kysymyksistä, vaan ulosottomiehet ovat joutuneet luomaan käytäntöjä itse.

Kokonaisuudistustyötä työtä ovat hidastaneet eräät ulosoton pikauudistukset joita on mm. lama-
vuosien takia ollut tehtävä. Kysymys on ollut mm. ulosoton tehostamislakipaketeista.

Nyt kokonaisuudistuksessa kuitenkin ollaan taas hyvässä vauhdissa ja 1.3.2004 tulee voimaan melko suuri ulosottolain muutos. Siihen liittyy samaan aikaan käyttöön otettava ulosoton uusi tietojärjestelmä. Tämä lakiehdotus perustuu olennaisilta osin ulosoton uuteen tietojärjestelmään. Laki ikään kuin toteutetaan tietojärjestelmän avulla. Tavoitteena tässä uudistuksessa on yleisellä tasolla asetettu yhtenäisesti ja tehokkaasti toimiva ulosottolaitos. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää pitkällä tähtäimellä toimintatavan muuttamista niin että voidaan puhua uudesta toimintakulttuurista. Ulosoton henkilöstöltä edellytetään uudenlaista osaamista ja ajattelutapaa ja työn organisoinnin suhteen nykyistä suurempaa joustavuutta ja erikoistumista. Tätä koskevia säännöksiä ovat sellaiset, joissa puhutaan ulosoton asianmukaisuudesta, puolueettomuudesta ja avoimuudesta. Lisäksi on velallisen kuulemista ja päätöksen perustelemista koskevat säännökset. Näillä kaikilla kehitetään ulosotto-menettelyä niin, että oikeusturva- ja viranomaismenettelylle perustuslaissa asetetut vaatimukset toteutuisivat aikaisempaa paremmin.

Uudistukselle on tunnusomaista myös seuraavat asiat:

- pääosa siitä koskee ulosoton yleisiä menettelysäännöksiä
- lisäksi uudistetaan häätöä koskevat säännökset
- ulosottoviranomaisen esteellisyysperusteita on tiukennettu
- ulosotolle myös tulee enimmäiskesto eli tuomion täytäntöönpano-kelpoisuuden määräaika on 18/23 vuotta.

Tunnusomaista uudistukselle on myös:

- oikeuspaikkasäännöksistä luopuminen
- sähköistä asiointia vireillepanossa ja asioinnissa edistetään

- vireilletulo -ilmoitus ja maksukehotus otetaan käyttöön
- ulosotto selvityksen merkitys korostuu, laissa sanotaan selvästi mitä tietoja saa kysellä velalliselta ja sivulliselta
- salassa pidettävien tietojen luovuttaminen muille viranomaisille
- suppean ulosotto eli rekisteriulosotto ja siihen liittyvä pienempi ulosottomaksu
- asian passiiviasiaksi merkitseminen kahden vuoden ajaksi + oma ulosottomaksu
- häätö: muuttopäivän siirto, omaisuudesta huolehtiminen.

Uudistuksen onnistuminen edellyttää mittavia toimeenpanon ja käyttöönoton valmisteluja sekä koulutusta.

5. Ulosoton tietojärjestelmästä

Ulosoton uusi tietojärjestelmä otetaan käyttöön 1.3.2004. Vanhan järjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto aloitettiin 1980 luvun alussa. Ulosotto hoidetaan merkittävässä määrin ulosoton tietojärjestelmän avulla eli asian saapumisesta rahojen ulostilitykseen. Tunnusomaista ulosoton vanhalle ja uudelle tietojärjestelmälle on suora käyttöisyys, keskuskoneympäristö ja mahdollisuus rekisterikyselyihin. Tietojärjestelmä tukee ulosottovirastoissa tehtävää työtä automatisoimalla rutiinitoimintoja sekä lisäämällä toiminnan konekielisyyttä, ajantasaisuutta ja seurattavuutta.

Syynä järjestelmän uusimiseen on tekninen kehitys eli vanhentumassa oleva sovellus ja se, että vanhaan järjestelmään ei ole järkevää toteuttaa uuden lainsäädännön järjestelyjä. Uusi ulosottolaki muuttaa toimintaa niin, että uuden järjestelmän teko on kannattavaa.

Uusi tietojärjestelmä tekee mahdolliseksi ulosoton valtakunnallisuuden ja velalliskohtaisuuden. Nykyisestä ulosottopiirikohtaisesta tietojärjestelmästä siirrytään koko valtakunnan kattavaan tietojärjestelmään. Ulosottomenettelyn yhtenäisyys korostuu. Uudistus mahdollistaa myös erikoistumisen ulosoton sisällä. Jokaisessa ulosottopiirissä on uudistettava työnkulut ja töiden organisointi uudistusta ja uutta tietojärjestelmää vastaaviksi.

Velkojalla on oikeus saada saatavansa merkityksi ns. passiiviasiaksi, jollei ulosotto tuota tulosta. Asiaa ei palauteta velkojalle vaan jos kaksi vuotta kestävä rekisteröinnin aikana tavataan velalliselle kuuluvaa omaisuutta, omaisuus ulosmitataan myös passiivisaatavan perimiseksi. Tällaista omaisuutta on esimerkiksi veronpalautus.

Uusi palvelu tai halvempi vaihtoehto ulosoton hakemisessa on myös suppea ulosotto, jossa normaalin ulosottoerinnän sijasta velkoja voi halutessaan hakea suppeaa ulosottoa, jossa perintätoimet on rajoitettu eräistä rekistereistä ilmenevien tulolähteiden ja veronpalautusten ulosmittauksiin. Suppeassa ulosotossa ei ulosmitata omaisuutta, joka jouduttaisiin muuttamaan rahaksi. Ulosmittauksen ulkopuolelle suppeassa ulosotossa jäävät esimerkiksi kiinteistöt ja ajoneuvot.

Uusi tietojärjestelmä tulee paitsi nopeuttamaan ulosottoa myös parantamaan mahdollisuuksia saada tietoa ulosotosta. Tietojen antaminen ulosottoasiakirjoista samalla yhdenmukaistuu. Tietojärjestelmästä voidaan jokaiselle halukkaalle tulostaa hänen nimeämäänsä henkilöä koskeva todistus, josta ilmenee keskeisiä, julkisia tietoja tämän ulosottoasioista yksityisyyden suojaa loukkaamatta. Todistus sisältää mm. asianosasten nimet, tiedon hakijan saatavasta ja hänelle tilitetystä rahamäärästä, velallisen varattomuudesta kertovan estetodistuksen päivämäärän mutta ei hänen henkilötunnustaan ja osoitettaan. Tiedot annetaan yleensä kahden vuoden ajalta. Todistuksen pyytäjät rekisteröidään tietojärjestelmään ja velallinen saa halutessaan tiedon siitä, kenelle häntä koskeva todistus on annettu.

3 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOJÄRJESTELMÄ VENÄJÄLLÄ

Venäjän federaation oikeusministeriö

Ulosottodepartementin apulaisosastopäällikkö K.V. Alehin

Tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanojärjestelmän Venäjällä muodostaa yhtenäinen keskitetty Venäjän federaation oikeusministeriön alainen valtiollinen viranomaisjärjestelmä – oikeuspristavilaitos.

Maan siirtyessä markkinatalouteen siviilioikeudellisten suhteiden luonne monimutkaistui olennaisesti. Jotta uusissa olosuhteissa kyettäisiin turvaamaan siviilioikeudellisten suhteiden osapuolille heidän laillisten oikeuksiensa ja etujensa asianmukainen suojeleminen, kuin myös viranomaisten tehokkuuden ja arvovallan kohottamiseksi sekä yhteisöjen ja kansalaisten vastuun tiukentamiseksi velvoitteidensa täyttämisen suhteen oli välttämätöntä luoda periaatteellisesti uusi täytäntöönpanojärjestelmä.

VF:n presidentin asetuksella 2.5.1996 ja sen täytäntöönpanemiseksi annetulla VF:n hallituksen asetuksella 7.10.1996, jolla vahvistettiin VF:n oikeusviranomaisten ja oikeuslaitoksen uudistamisen päälinjat, asetettiin uudistamisen päämäärät: oikeusviranomaisten ja oikeuslaitoksen järjestelmän lujittaminen, niiden roolin ja vastuun lisääminen valtion oikeuspolitiikan toteuttamisessa ja oikeusreformin läpiviemisessä.

Venäjän OM:lle annettiin valtuudet panna täytäntöön tuomioistuinten siviiliasioissa antamat päätökset, rikosasioissa antamat tuomiot korvausten osalta sekä myös muiden viranomaisten päätökset, joiden täytäntöönpano oli aikaisemmin kuulunut tuomioistuinten yhteydessä toimiville täytäntöönpanijoille.

Menneitä vuosia voi luonnehtia oikeuspristavilaitoksen muodostumisen vuosiksi. On luotu ja saatu menestyksekkäästi toimimaan kansalaisten, oikeushenkilöiden ja valtion oikeuksien ja laillisten etujen suojamekanismi. Nykyään tämän mekanismin toiminnasta vastaavat n. 2.500 kaupunkien, piirien ja piirien yhteistä OM:n paikallisten elinten oikeuspristavinvirastoa, joissa työskentelee yhteensä n. 45.000 henkilöä.

Tuomioistuinten päätösten ja muiden oikeudellisten päätösten täytäntöönpanojärjestelmä muodostuu kolmitasoisesta viranomaisjärjestelmästä, joka toimii federaation tasolla, VF:n subjektien tasolla ja paikallisella tasolla.

Oikeuspristavilaitosta johtaa VF:n pääoikeuspristavi, joka virkansa puolesta toimii samanaikaisesti varaoikeusministerinä. Hän johtaa oikeuspristavilaitosta Venäjän mittakaavassa ja vastaa sille asetettujen tehtävien täyttämistä.

Venäjän OM:öön kuuluu oikeuspristaviosasto, joka vastaa oikeuspristavilaitoksen alempien elinten organisatorisesta ja metodisesta johtamisesta. Oikeuspristaviosastoon kuuluu erikoistuneita yksiköitä, jotka organisoivat toimintaa eri osa-alueilla:

- ulosottomenettelyn ja etsinnän organisoinnin yksikkö,
- kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanon yksikkö,
- vartijapristavien työn organisoinnin yksikkö,
- oikeudellinen yksikkö,
- erityistoimivaltuuksin varustettujen elinten päätösten täytäntöönpanon organisoinnin yksikkö,
- organisaatio- ja tilastointiyksikkö,
- erityistäytäntöönpanon ja OM:n etujen suojelun yksikkö,
- suppean esitutinnan ja hallintokäytännön yksikkö,
- kirjeiden ja vetoamusten käsittelyn kirjaamisen ja valvonnan yksikkö,
- kansliayksikkö.

Viime aikoina on useasti noussut esille kysymys informaatio- ja analyysiyksikön perustamisesta oikeuspristaviosastoon, jota nyt ollaan ratkaisemassa.

Osastoa johtaa sen päällikkö, joka virkansa puolesta toimii samanaikaisesti Venäjän pääoikeuspristavin varamiehenä.

Kaikissa federaation subjekteissa on muodostettu alueellisten oikeushallintoelinten yhteyteen oikeuspristavilaitokset, joita johtavat subjektien pääoikeuspristavit, jotka virkansa puolesta toimivat samanaikaisesti alueellisten oikeushallintoelinten päälliköiden varamiehinä.

Subjektien oikeuspristavilaitoksissa toimivat kaupunkien, piirien ja piirien yhteiset oikeuspristavirastot (osastot), joita johtavat päällikköpristavit (osastopäälliköt). Nämä paikallisvirastot muodostavat täytäntöönpanojärjestelmän peruselementin.

Nykyään oikeuspristavilaitos joutuu suorittamaan suuresti toisistaan poikkeavia tehtäviä: tuomioistuinten ja hallintorikkomuksia käsittelevien viranomaisten päätösten täytäntöönpano (tuomioistuinten lisäksi hallintorikkomuskoodeksi nimeää 62 tällaista viranomaista), sekä toisaalta järjestyksen valvominen tuomioistuimissa ja itse oikeuspristavilaitoksessa.

Kun rikosprosessikoodeksi hyväksyttiin, ulosottolaitos sai ensi kertaa olemassaolonsa aikana tehtäväkseen suppean esitutkinnan toimittamisen viidessä rikoskoodeksin pykälässä mainittujen rikosten osalta. Niinpä 1.7.2002 lähtien oikeuspristavilaitos alkoi suorittamaan tutkintaa tapauksissa, joissa henkilö haittasi oikeudenkäynnin suorittamista, osoitti epäkunnioittavaa käytöstä oikeutta kohtaan, paljasti tietoja turvallisuustoimenpiteistä tai jätti tahallaan noudattamatta oikeuden tuomiota, päätöstä tai muuta määräystä.

Lisäksi oikeuspristavilaitoksella on oikeus hallintorikkomuskoodeksin nojalla laatia pöytäkirjoja hallintorikkomuksista, jotka on mainittu sen 11 eri pykälässä, esimerkiksi tuomarin tai oikeuspristaviraston määräyksen noudattamatta jättämisestä, ulosottopristaviraston laillisten toimien estämisestä tai kieltäytymisestä määrättyjen tietojen antamisesta.

Muutama sana ulosottoa sääntelevästä lainsäädännöstä. Venäjän ulosottolainsäädäntö muodostuu oikeuspristavilaitosten annettusta laista ja ulosottolaista, joissa säännellään tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten täytäntöönpanon ehdot ja siinä noudatettava menettely, sekä järjestyksenpito tuomioistuimissa. Molemmat lait astuivat voimaan 6.11.1997. Tällä hetkellä näihin lakeihin on valmisteltuina muutoksia ja lisäyksiä, joiden yksityiskohtainen tarkastelu vaatisi oman esityksensä. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että perinnän kohdistamisessa eri tasojen budjettivaroihin esiintyvät erityispiirteet on säännelty budgejettilainsäädännössä.

Mainittujen lakien täytäntöönpanemiseksi VF:n hallitus voi antaa ulosottomenettelyä koskevia säädöksiä.

Nykyään oikeuspristavilaitos on ainoa tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten täytäntöönpanoa suorittava ulosottoviranomainen. Kaikki muut elimet, organisaatiot, virkamiehet ja luonnolliset henkilöt, joilla on oikeus federaation laissa määrättyissä tapauksissa panna täytäntöön tuo-

mioistuinten ja muiden viranomaisten päätöksiä, eivät ole ulosottoviranomaisia, koska niillä ei ole oikeutta kohdistaa perintää velallisen omaisuuteen (joka on ulosottopristavin yksinoikeus).

Vuoteen 1997 saakka tuomioistuinten päätöksiä panivat täytäntöön tuomioistuimen yhteydessä toimivat täytäntöönpanijat, joilta puuttuivat riittävät toimivaltuudet. Edellä mainittujen lakien säätämisen yhteydessä ulosottopristavin valtuudet laajenivat merkittävästi. Kun tuomioistuimen yhteydessä toimiva täytäntöönpanija saattoi suorittaa tiettyjä toimenpiteitä vain tuomarin luvalla, niin nykyään oikeuspristavi on prosessuaalisesti riippumaton henkilö. Tämä mahdollistaa sen, että hän voi päättää itsenäisesti suurimmasta osasta ulosottoon liittyvistä toimenpiteistä. Toisaalta tällainen itsenäisyys vaatii ulosottomieheltä vastuullista suhtautumista tekemiinsä päätöksiin ja asettaa hänelle velvollisuuden ehdottomasti tuntea ja noudattaa laillisuutta. Tätä edistää myös Venäjän OM:n koulutuspolitiikka, joka pyrkii oikeuspristavien pätevyystason nostamiseen ja optimaalisten opiskelumahdollisuuksien järjestämiseen heille ylemmän juridisen pätevyyden saavuttamiseksi.

Muutama sana ulosottopristavien tärkeimmistä velvollisuuksista ja oikeuksista ulosottomenettelyssä.

Ensinnäkin ulosottolaissa on määrätty, että ulosottomiehen on suoritettava ulosottoimet ja täytettävä täytäntöönpanoasiakirjaan sisältyvät vaatimukset kahden kuukauden määräajassa täytäntöönpanoasiakirjan saapumisesta.

Tuomioistuinten ja muiden laissa tarkoitettujen viranomaisten päätöksiä täytäntöön pannaan ulosottopristavi:

- ryhtyy toimenpiteisiin täytäntöönpanoasiakirjan oikea-aikaiseksi, täysimääräiseksi ja virheettömäksi täytäntöön panemiseksi,
- antaa ulosoton osapuolille tai heidän edustajilleen mahdollisuuden tutustua ulosottoasian aineistoon, saada siitä otteita ja kopioita,
- käsittelee osapuolten ulosoton johdosta tekemät väitteet ja anomukset sekä tekee niistä päätökset valitusosoituksineen.

Laki asettaa ulosottopristaville ulosoton eri vaiheissa myös monia muita konkreettisia velvollisuuksia.

Ulosottopristavilla on oikeus:

- saada ulosottoa suorittaessaan tarpeellisia tietoja, selvityksiä ja todistuksia,

- suorittaa työnantajien luona tarkastuksia sen selvittämiseksi, kuinka työntekijä-velallisiin kohdistuva perintä on hoidettu, suorittaen myös vastaavan kirjanpitoaineiston tarkastuksen,
- antaa ulosottoon osallistuville luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille toimeksi konkreettisten ulosottotoimenpiteiden suorittaminen,
- mennä velallisten hallitsemiin tai heille kuuluviin huone- ja säilytystiloihin, suorittaa niissä katselmuksia ja tarpeen vaatiessa avata ne pakkoa käyttäen, sekä tuomioistuimen suostumuksella suorittaa vastaavia toimenpiteitä muiden henkilöiden hallitsemissa tai heille kuuluvissa huone- ja säilytystiloissa,
- takavarikoida, ottaa haltuun, luovuttaa säilytykseen ja realisoida takavarikoitu omaisuus, lukuun ottamatta omaisuutta, joka lain nojalla ei ole vaihdantakelpoista,
- takavarikoida täytäntöönpanoasiakirjan vaatimusta vastaava määrä velalliselle kuuluvia rahavaroja ja muita arvoesineitä, jotka ovat tileillä, talletuksina tai säilytettävänä pankeissa ja muissa luottolaitoksissa,
- käyttää kunnallisessa omistuksessa olevia tiloja, jotka eivät ole asuintiloja, sekä omistajan suostumuksella myös muiden omistamia tiloja takavarikoidun omaisuuden väliaikaiseen säilyttämiseen, asettaa vastaaville henkilöille velvollisuus säilyttämiseen, käyttää velkojan tai velallisen kulkuneuvoa omaisuuden kuljettamiseen velallisen kustannuksella,
- mikäli täytäntöönpanon kohteena olevan täytäntöönpanoasiakirjan vaatimukset ovat epäselviä, pyytää tuomioistuinta tai muuta täytäntöönpanoasiakirjan antanutta viranomaisista selvittämään täytäntöönpanoa,
- asettaa etsintään velallinen, hänen omaisuutensa tai lapsi,
- kutsua luokseen henkilöitä tai viranomaisia vireillä olevassa ulosottoasiassa.

Ulosottoasian vireilletulo on yksityiskohtaisesti säännelty ulosottolaissa.

Voimassa olevan lain mukaan ulosottoasian panee vireille ulosottopristavi täytäntöönpanoasiakirjan nojalla. Luettelo täytäntöönpanoasiakirjoista, niille esitettävät vaatimukset ja määräajat niiden esittämiseksi ulosottoa varten on vahvistettu laissa (OM:n valmisteleman uuden ulosottolain sanamuodon mukaan ulosottoasian vireillepanoon tarvitaan täytäntöönpanoasiakirjan lisäksi myös velkojan hakemus).

Ulosottopristavi on velvollinen ottamaan vastaan täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanoa varten tuomioistuimelta tai muulta sen antaneelta viranomaiselta taikka velkojalta sekä laittamaan ulosottoasian vireille, mikäli täytäntöönpanoasiakirjan esittämiseksi varattu määräaika ei ole kulunut umpeen ja asiakirja muutoin täyttää laissa asetetut vaatimukset.

Ulosottopristavi on velvollinen kolmen päivän kuluessa täytäntöönpanoasiakirjan saapumisesta tekemään päätöksen ulosottoasian vireillepanosta.

Tässä päätöksessään ulosottopristavi määrää velalliselle ajan, jonka puitteissa tämä voi täyttää vapaaehtoisesti täytäntöönpanoasiakirjaan sisältyvät vaatimukset, joka voi olla enintään 5 päivää ulosoton vireillepanosta, sekä ilmoittaa velalliselle, että määräajan kuluttua vaatimukset pannaan täytäntöön pakollisessa järjestyksessä, jolloin häneltä peritään myös ulosottomaksu ja kustannukset ulosottotoimenpiteistä.

Jäljennös päätöksestä, jolla ulosottoasia on pantu vireille, lähetetään viimeistään päätöspäivää seuraavana päivänä velkojalle, velalliselle sekä täytäntöönpanoasiakirjan antaneelle tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle. Omaisuuteen kohdistuvan täytäntöönpanon turvaamiseksi ulosottopristavi voi samanaikaisesti vireillepanopäätöksen kanssa velkojan pyynnöstä määrätä velallisen omaisuutta takavarikkoon, josta tulee mainita päätöksessä.

Laki antaa ulosottopristaville oikeuden lykätä ulosottotoimenpiteiden suorittamista.

Pääsääntöisesti ulosottopristavilla on oikeus lykätä ulosottotoimenpiteiden suorittamista vain velkojan pyynnöstä tai tuomarin päätöksellä. Vain olosuhteissa, joissa ulosottotoimenpiteiden suorittaminen on mahdotonta, ulosottopristavi voi omasta aloitteestaan lykätä ulosottotoimenpiteiden suorittamista enintään 10 päivällä.

Mikäli ulosottopristavi päättää lykätä ulosottotoimenpiteiden suorittamista, hän tekee siitä päätöksen, joka annetaan tiedoksi osapuolille sekä täytäntöönpanoasiakirjan antaneelle tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle.

Ulosottolaki nykyisessä muodossaan ei anna ulosottopristaville oikeutta keskeyttää tai lopettaa kesken ulosottomenettelyä.

Niistä voi päättää vain tuomioistuin. Niinpä ulosottomenettelyn keskeyttämisestä tai kesken lopettamisesta voi päättää sama arbitraatiotuomioistuin, jonka antaman täytäntöönpanoasiakirjan nojalla ulosotto on pantu vireille, tai ulosottopristavin toimipaikan arbitraatiotuomioistuin.

Kaikissa muissa tapauksissa ulosottomenettelyn keskeyttämisestä tai kesken lopettamisesta päättää ulosotto pristavin toimipaikan yleinen tuomioistuin.

Nähdäksemme on lisäksi olemassa muutamia selviä tapauksia, jotka antavat ulosotto pristaville perusteen keskeyttää tai lopettaa kesken ulosottomenettely tuomioistuimen puoleen kääntymättä, jotka ovat nähtävissä myös OM:n valmistelemissa muutoksissa ja lisäyksissä nykyiseen lakiin.

Perusteet ulosoton päättymiselle ovat:

- täytäntöönpanoasiakirjan faktinen täytäntöönpano,
- täytäntöönpanoasiakirjan palauttaminen ilman täytäntöönpanoa täytäntöönpanoasiakirjan antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen taikka velkojan pyynnöstä,
- täytäntöönpanoasiakirjan palauttaminen perusteilla, jotka on määritelty ulosottolaissa,
- täytäntöönpanoasiakirjan lähettäminen työnantajalle velallisen palkasta (tulosta) suoritettavaa kerran tapahtuvaa tai jatkuvaa pidätystä varten,
- täytäntöönpanoasiakirjan lähettäminen yhdestä oikeus pristavilaitoksesta tai oikeus pristavinvirastosta toiseen,
- ulosoton lopettaminen kesken.

Erityistä huomiota ansaitsee keskustelu sellaisesta erityislaatuista ulosoton sanktiosta, kuin ulosottomaksu.

Tämän maksun oikeudellisesta luonteesta ei pitkään aikaan ollut yhtenäistä mielipidettä. Tänä päivänä on kuitenkin selvää, että kyseessä on sakonluonteinen sanktio, rangaistus, jota sovelletaan velalliseen hänen syyllistyttyään ulosottolainsäädännön rikkomiseen. Tähän tulokseen on päätynyt myös VF:n perustuslakituomioistuin.

Mikäli velallinen ilman hyväksyttävää syytä ei täytä vapaaehtoisesti täytäntöönpanoasiakirjan vaatimuksia hänelle asetetussa määräajassa, ulosotto pristavi tekee päätöksen, jonka mukaan velalliselta peritään ulosottomaksu, joka on suuruudeltaan 7 % perittävänä olevasta summasta tai velallisen omaisuuden arvosta. Mikäli suorittamatta jättäminen koskee muuta kuin omaisuusvelkaa, ulosottomaksu peritään luonnolliselta henkilöltä 5 minimipalkan määräisenä ja oikeushenkilöltä 50 minimipalkan määräisenä.

Päätöksen ulosottomaksun perimisestä ulosottopristavi tekee, kun täytäntöönpanoasiakirja saapuu ensi kerran perittäväksi. Kun täytäntöönpanoasiakirja sen jälkeen esitetään uudelleen perittäväksi, ulosottomaksua ei peritä.

80 % ulosottomaksusta tilitetään federaation budjettiin, loppuosa ohjataan OM:n tileille, joihin kerätään rahavaroja yritys- ja muusta tuloa tuottavasta toiminnasta ulosottotoimen kehittämistarpeisiin.

Ulosottomaksu palautetaan velalliselle, mikäli ulosotto lopetetaan kesken sen tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksen, jonka perusteella täytäntöönpanoasiakirja oli annettu, tai muun lain mukaan täytäntöönpanoasiakirjaksi katsottavan asiakirjan kumoamisen vuoksi.

Ulosottopristavin toimenpiteistä ja päätöksistä voi valittaa ylemmälle viranomaiselle tai tuomioistuimeen. Valittaminen ylemmälle viranomaiselle ei ole esteenä valittamiselle tuomioistuimeen.

Ulosottolain mukaan ulosottopristavin suorittamista ulosottotoimenpiteistä arbitraatiotuomioistuimen antaman täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanemiseksi, samoin kuin kieltäytymisestä tällaisten toimenpiteiden suorittamisesta, mukaan luettuna ulosottomieheen kohdistuvan jääviysväittämän kiistäminen, velkoja ja velallinen voivat valittaa ulosottomiehen toimipaikan arbitraatiotuomioistuimeen 10 päivän kuluessa toimenpiteen suorittamisesta (siitä kieltäytymisestä).

Kaikissa muissa tapauksissa valitus ulosottopristavin suorittamista ulosottotoimenpiteistä tai niistä kieltäytymisestä, mukaan luettuna ulosottomieheen kohdistuvan jääviysväittämän kiistäminen, tehdään ulosottomiehen toimipaikan yleiseen tuomioistuimeen myöskin 10 päivän kuluessa toimenpiteen suorittamisesta (siitä kieltäytymisestä).

Vahinko, jonka ulosottomies on aiheuttanut luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille, korvataan siviililainsäädännössä edellytetyssä järjestyksessä.

3.1 VENÄJÄN ULOSOTTOLAITOKSEN TOIMINTA, ESIMERKKINÄ PIETARIN OIKEUSPRISTAVILAITOS

Pietarin oikeuspristavilaitos

Pietarin v.t. pääoikeuspristavi S. B. Jegorov

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Pietarissa 29.- 31.10.2002

Vuoden 2002 marraskuussa tulee kuluneeksi viisi vuotta oikeuspristavilaitoksen perustamisesta VF:n oikeusministeriön yhteyteen.

Sen muodostaminen alkoi sen jälkeen, kun oikeuspristaveista annettu laki ja ulosottolaki olivat astuneet voimaan. Nämä kaksi lakia hyväksyttiin 21.7.1997 ja ne astuivat voimaan 6.11.1997.

Tehtävistä riippuen oikeuspristavit jakautuvat vartijapristaveihin ja ulosottopristaveihin.

Oikeuspristaveista annetun lain 5 §:n mukaan VF:n oikeusministeriö muodostaa oikeuspristavilaitoksen, jota johtaa VF:n varaoikeusministeri — VF:n pääoikeuspristavi.

Oikeuspristavilaitos kuuluu VF:n oikeusministeriön hallinnonalaan.

Oikeuspristavilaitokseen kuuluvat:

- VF:n oikeusministeriön oikeuspristaviosasto, jota johtaa VF:n apulaispääoikeuspristavi,
- VF:n oikeusministeriön sotilastuomioistuinhallinnon oikeuspristavilaitos, jota johtaa sotilastuomioistuinhallinnon apulaispäällikkö — pääsotaoikeuspristavi,
- VF:n subjektien oikeushallintojen oikeuspristavilaitokset, joita johtavat subjektien oikeushallintojen apulaispäälliköt — VF:n subjektien pääoikeuspristavit,
- piirien, piirin väliset ja niitä subjektien aluehallinnollisen jaoituksen mukaisesti vastaavat

oikeuspristavinvirastot, jotka muodostuvat tuomioistuimissa järjestystä valvovista vartijapristeveista ja ulosottopristaveista, niitä johtavat päällikköpristavit.

Oikeuspristaveista annetun lain astuttua voimaan Pietarissa perustettiin Pietarin oikeushallinnon yhteyteen (vuodesta 2000 lähtien: VF:n OM:n Pietarin ja Leningradin alueen päähallinto) Pietarin oikeuspristavilaitos (SSP SPb).

Pietarin oikeuspristavilaitosta johtaa päähallinnon apulaispäällikkö — Pietarin pääoikeuspristavi.

Hänen alaisuuteensa kuuluvat:

- pääoikeuspristavin esikunta, johon kuuluu 5 osastoa:
 - Pietarin ulosottopristavien työnorganisointiosasto,
 - Pietarin oikeuspristavilaitoksen toimintaa turvaava osasto,
 - Pietarin tuomioistuinten vartijapristavien työnorganisointiosasto,
 - Pietarin esitutkinta- sekä velallisten ja omaisuuden etsintäosasto,
 - informaatio-, analyysi- ja rekisteröintiosasto.
- 21 oikeuspristavilaitoksen paikallisvirastoa,
- erityisen tärkeän ulosoton ja suurten vero- ja maksujäämien perinnän virasto,
- päivystysyksikkö.

Pietarin ulosottolaitoksessa toimii 24 päällikköpristavia, 309 ulosottopristavia ja 115 vartijapristavia.

Pietarin oikeuspristavilaitoksen päätehtävät ja toiminnot ovat seuraavat:

- tuomioistuinten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten päätösten täytäntöönpanon turvaaminen,
- verojen ja maksujen pakkoperintä,
- huolehtiminen tuomioistuinten, lautamiesten ja prosessin osapuolten turvallisuudesta sekä yleisestä järjestyksestä tuomioistuimissa,
- niskoittelevien henkilöiden nouto tuomioistuimeen ja ulosottopristavin luo,
- ulosottopristavien suojelu heidän suorittaessaan ulosottoa.

Vuoden 2002 yhdeksän kuukauden aikana Pietarin ulosottopristavit panivat vireille 143.506 ulosottoasiaa, niistä vietiin päätökseen 109.131 ulosottoasiaa, täysimääräisesti perittyjen velkojen yhteis-
summa on 724.330.000 ruplaa ja osittain perittyjen 386.102.000 ruplaa.

4 ULOSOTTOMENETTELYSTÄ SUOMESSA

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto

Kihlakunnanvouti Hannu Töyrylä

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Helsingissa 8.-10.10.2002

TÄYTÄNTÖÖNPANON LAJIT

1. YKSITYISOIKEUDELLISET SAATAVAT

- LASKUT JA VELKAKIRJAT
- ELATUSAVUT
- VAHINGONKORVAUKSET
- YM

2. VEROT JA JULKISET MAKSUT

- VEROT
- PYSÄKÖINTIVIRHE TARK. MAKSU, TV-LUPA, SAIRAALAMAKSUT, KUNNALLISET MAKSUT
- VAKUUTUSMAKSUT
- YM

3. TÄYTÄNTÖÖNPANON ERITYISET LAJIT

- HÄÄDÖT
- TURVAAMISTOIMENPITEET
- OSAMAKSUASIA
- LUOVUTUSTUOMIOT
- LAPSEN HUOLLON SIIRROT
- YM

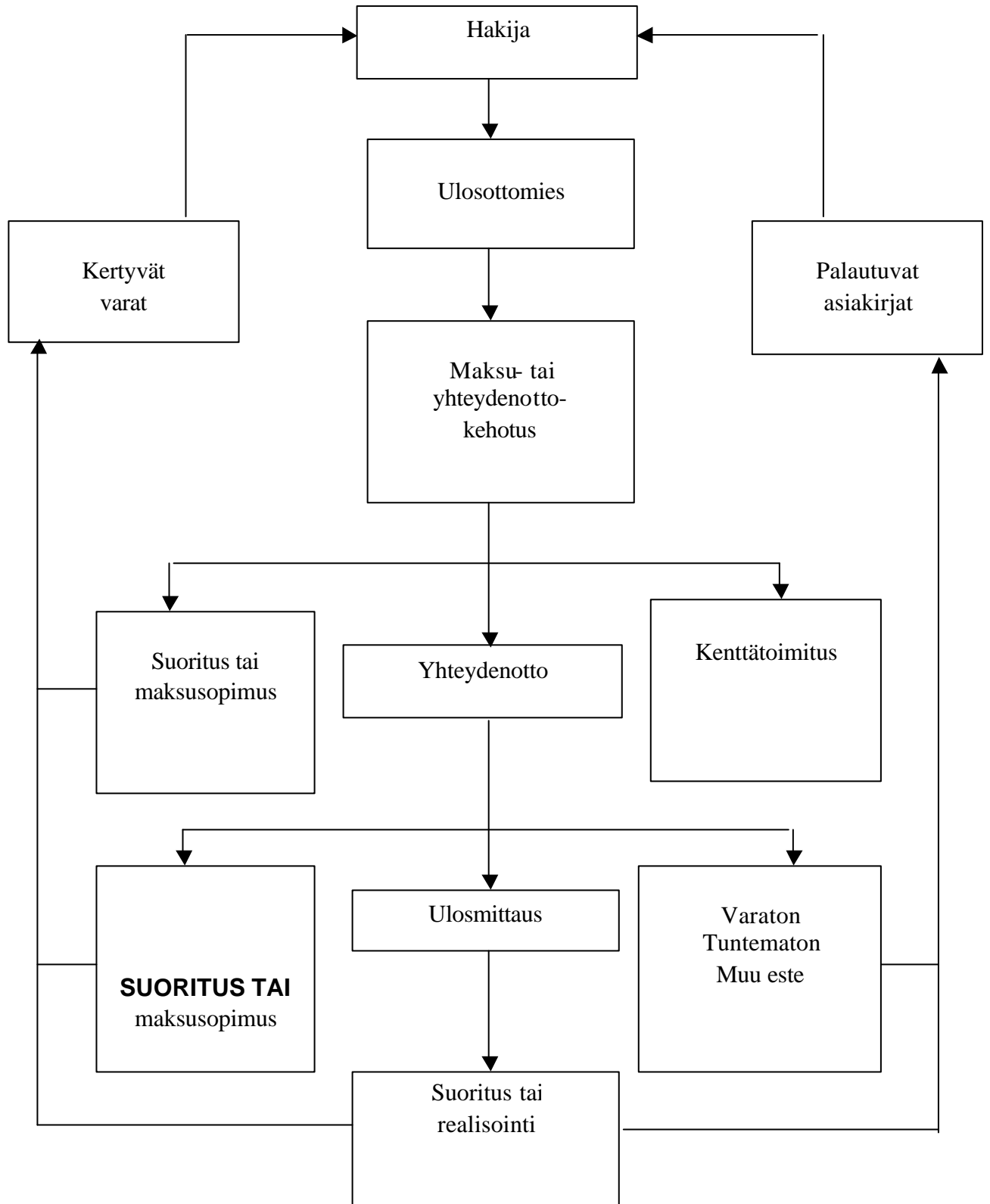
4. SAKOT JA KORVAUKSET

- SAKOT
- VALTION KORVAUKSET
- MENETTÄMISSEURAAMUKSET
- MUUNTORANGAISTUKSET

5. RANGAISTUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

- VAPAUSRANGAISTUKSET
- YHDYSKUNTAPALVELU

ULOSMITTAUSMENETTELY

ULOSOTTOVIRANOMAISTEN TIETOJENSAANTI

SIVULLISEN ILMOITETTAVA

1. HALLUSSAAN OLEVA VELALLISEN OMAISUUS
2. VELALLISELLA HÄNELTÄ OLEVA SAATAVA
3. VELALLISEN KANSSA TEHTY SOPIMUS TAI JÄRJESTELY

VIRANOMAISTEN ILMOITETTAVA LISÄKSI

1. VELALLISEN TULOT JA VARALLISUUS
2. TYÖSUHDE JA ELÄKE
3. VELALLISEN YHTEYSTIEDOT

ULOSMITTAUKSEN KOHTEET

1. RAHA
PALKKA, ELÄKE
VERONPALAUTUS
ELINKEINOTULO

2. ARVOPAPERIT
OIKEUDET

3. KULKUVÄLINEET
KONEET, LAITTEET
SEKALAINEN IRTAIN

4. KIINTEÄ OMAISUUS

ULOSMITTAUSMENETTELY

1. VALMISTAVAT TOIMENPITEET

MAKSUKEHOTUS
OMAISSUSSELVITYKSET
ENNAKKOILMOITUS

2. VARSINAINEN ULOSMITTAUS

ULOSMITTAUSPÖYTÄKIRJA
OMAISSUUDEN MERKITSEMINEN
OMAISSUUDEN EROTTAMINEN

3. JÄLKITOIMENPITEET

TIEDOKSIANNOT, KIELLOT
OMAISSUUDEN LUETTELOINTI

KULJETUKSET YM

VELALLISEN EROTTAMISOIKEUS

1. TAVANOMAINEN KOTI-IRTAIN
HENKILÖKOHTAISET ESINEET
2. ESINE, JOLLA TUNNEARVOA
3. VELALLISEN TYÖVÄLINEET
OPISKELUTARVIKKEET
4. TYÖVÄLINEISIIN
RINNASTETTAVAT ESINEET
(ARVO MÄÄRÄTÄÄN A:LLA)
ELÄIMET
(ARVO KOHTUULLINEN)

ARVOKAS ESINE VOIDAAN
MYYDÄ JA PALAUTTAA OSA
RAHOISTA
5. TYÖVÄLINEISIIN
RINNASTETTAVAT ESINEET
(ARVOSTA RIIPPUMATTA)

ESINE VOIDAAN ULOSMITATA
MUTTA SITÄ EI MYYDÄ, JOS
VELKAA LYHENNETÄÄN
RIITTÄVÄSTI
ESINE VOIDAAN VAIHTAA
HALVEMPAAN, JOLLOIN UM
KOHDISTUU EROTUKSEEN +
VAIHTOESINEESEEN
6. KUUKAUDEN TOIMEENTULOON
TARVITTAVAT RAHAVARAT
7. SAIRAUDEN TAKIA TARVITTAVAT
ESINEET

5 ULOSOTTOMENETTELY VENÄJÄLLÄ

5.1 MENETTELY TAKAVARIKOSSA SEKÄ TAKAVARIKOIDUN OMAISUUDEN ARVIOINNISSA JA SÄILYTTÄMISESSÄ VENÄJÄN FEDERAATIOSSA

Pietarin oikeuspristavilaitos

Ulosottopristavien työnorganisointiosaston
apulaispäällikkö J. V. Osin

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Pietarissa 29.- 31.10.2002

Jos velallinen ei täytä velvollisuuttaan vapaaehtoiselle suoritukselle varatussa määräajassa, syntyy mahdollisuus ryhtyä pakkotäytäntöönpanotoimiin.

Ulosottolain (jäljempänä "laki") 3 luvussa luetellaan tällaiset toimet ja perusteet niihin ryhtymiselle. Perusteita ovat: asianmukaisesti laaditun täytäntöönpanoasiakirjan esittäminen laissa määrätyssä järjestyksessä, ulosottopristavin tekemä päätös ulosoton vireillepanosta ja ulosottopristavin vapaaehtoiselle suoritukselle asettaman määräajan umpeutuminen.

Pakkotäytäntöönpanotoimia ovat:

- perinnän kohdistaminen velallisen omaisuuteen takavarikomalla omaisuus ja realisoimalla se,
- perinnän kohdistaminen palkkaan, eläkkeeseen, stipendiin tai muihin velallisen tuloihin,
- perinnän kohdistaminen muiden hallussa oleviin velallisen rahavaroihin ja muuhun omaisuuteen,
- tiettyjen, täytäntöönpanoasiakirjassa mainittujen esineiden poisotto velalliselta ja luovuttaminen velkojalle,
- muut toimet, joihin voidaan ryhtyä ulosottolain ja muiden federaation lakien nojalla ja joilla edistetään täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanoa.

Lain 46 §:ssä vahvistetaan menettely kohdistettaessa perintä velallisen omaisuuteen. Ensisijaisesti perintä kohdistetaan velallisen ruplamääräisiin ja valuuttamääräisiin rahavaroihin, jotka ovat hänen hallussaan tai pankeissa ja muissa luottolaitoksissa. Sen jälkeen, näiden varojen puuttuessa perintä kohdistetaan velallisen muuhun omaisuuteen.

Kohdistettaessa perintä rahavaroihin käteinen raha otetaan haltuun välittömästi, ja mikäli käy ilmi, että velallisella on varoja tileillä luottolaitoksissa, tilit takavarikoidaan. Varojen takavarikoiminen pankkitilille tarkoittaa sitä, että kyseinen luottolaitos ei saa sallia minkäänlaista rahaliikennettä tililtä takavarikoidun summan rajoissa (rahavarojen takavarikoiminen tilille tai talletuksen takavarikoiminen suoritetaan siinä määrässä ja laajuudessa, jotka ovat tarpeen täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanemiseksi ottaen huomioon ulosottomaksun ja täytäntöönpanotoimien suorittamisesta aiheutuneiden kustannusten perimisen). Maksujen suorittamisesta kyseiseltä tililtä (talletuksesta) niiden varojen osalta, jotka on määrätty takavarikkoon, pankit ja muut luottolaitokset kantavat vastuun aina lisenssin menettämiseen saakka.

Mikäli velallisen tilillä olevat varat eivät riitä velkojan vaatimusten täyttämiseen, perintä kohdistetaan velallisen muuhun omaisuuteen, lukuun ottamatta omaisuutta, joka ei ole vaihdantakelpoista.

Samanaikaisesti takavarikoinnin kanssa ulosottopristavilla on oikeus ottaa haltuunsa koko omaisuus tai osa siitä. Välittömästi haltuun otettaviin kuuluvat esineet ja omaisuus, jotka pilaantuvat nopeasti. Ruplamääräiset rahavarat, valuutta ja arvometalleita tai jalokiviä käsittävät romu sekä koru- ja muiden tuotteiden erilliset osat, jotka havaitaan velallisen takavarikoitavan omaisuuden ulosmittauksessa, tulee kaikissa tapauksissa ottaa haltuun.

Menettely velallisen omaisuuden ulosmittauksessa on säännelty lain 51 §:ssä, jonka mukaan velallisen omaisuus takavarikoidaan viimeistään kuukauden kuluttua siitä, kun velalliselle on annettu tiedoksi päätös ulosoton vireillepanosta, mutta tarpeen vaatiessa samanaikaisesti tiedoksiannon kanssa. Velallisen omaisuuden takavarikointi muodostuu omaisuuden luetteloinnista ja disponoimiskiellostä, sekä tarpeen vaatiessa omaisuuden käyttöoikeuden rajoittamisesta, haltuunotosta tai säilytykseen toimittamisesta. Rajoitusten laadun, laajuuden ja keston määrää ulosottopristavi kussakin yksittäisessä tapauksessa ottaen huomioon omaisuuden erityispiirteet, sen merkityksen omistajalle tai haltijalle, sen käytön taloudellisessa toiminnassa, kotitaloudessa tai muuten sekä muut tekijät.

Kun velallisen omaisuuden takavarikointi on tarpeen, ulosottopristavi tekee siitä päätöksen. Kun velallisen omaisuus takavarikoidaan, ulosottopristavi laatii siitä vastaavan pöytäkirjan.

Kun suoritetaan ulosottotoimia, joihin liittyy velallisen tai muiden henkilöiden käyttämien tai velalliselle tai muille henkilöille kuuluvien tilojen ja säiliöiden avaaminen taikka velallisen omaisuuden katselmuksella, takavarikko, haltuunotto tai siirtäminen, vierasmiestodistajien läsnäolo on välttämätön. Muissa tapauksissa vierasmiestodistajat kutsutaan paikalle ulosotto- ja varustavien harkinnan mukaan.

Vierasmiestodistajiksi voidaan kutsua 18 vuotta täyttäneet oikeustoimikelpoiset henkilöt, joiden etuihin ulosottotoimet eivät vaikuta ja jotka eivät ole keskenään tai ulosottoon osallistuvien tahojen kanssa sukulaisuussuhteessa, alistussuhteessa tai valvontasuhteessa. Vierasmiestodistajien lukumäärä on vähintään kaksi (39 §).

Kun takavarikoidun omaisuuden säilyttäminen on tarpeen, ulosotto- ja varustavi määrää säilyttäjän (velallinen tai muu henkilö), josta tehdään merkintä takavarikkopöytäkirjaan. Lain 53 §:n ja Venäjän federaation hallituksen takavarikoidun ja haltuun otetun omaisuuden säilyttämistä koskeva ja ehdoista 7.7.1998 antaman asetuksen n:o 723 mukaan velallisen omaisuus luovutetaan säilytettäväksi takavarikkopöytäkirjaan tehtävää kuittausta vastaan velalliselle tai muille ulosotto- ja varustavien määräämille henkilöille.

Säilytettävän omaisuuden pitämiseksi asianmukaisessa kunnossa ulosotto- ja varustavi tekee päätöksen, jossa vahvistetaan esteetön pääsy takavarikoidun ja säilytettäväksi luovutetun omaisuuden luo.

Säilytyksessä olevan omaisuuden toimittamiseksi realisoitavaksi ulosotto- ja varustavi ottaa omaisuuden vastaan säilyttäjältä vastaanottopöytäkirjan mukaisesti. Pöytäkirja laaditaan vapaamuotoisesti ja siinä on mainittava päivämäärä sekä säilytettävän omaisuuden luovuttajan ja vastaanottajan nimet, samoin kuin lausunto siitä, onko kaikki luettelossa mainittu omaisuus tallella.

Ulosmitattu omaisuus luovutetaan säilytettäväksi velalliselle tai muulle henkilölle, mikäli on olemassa vaara siitä, että velallinen hukkaa omaisuuden. Säilyttäjä voi käyttää omaisuutta, mikäli omaisuuden laatu huomioon ottaen sen käyttäminen ei johda omaisuuden häviämiseen tai sen arvon alenemiseen. Jos säilyttäjä on muu henkilö kuin velallinen (velallisyhteisön työntekijä), hänelle maksetaan palkkio.

Ulosottolain 52 §:ssä on edellytetty, että ulosotto- ja varustavien tulee arvioida velallisen omaisuus markkinahintojen mukaisesti, jotka ovat voimassa täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanopäivänä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa arvio tehdään säännösten mukaisesti. Jos erillisten

esineiden arviointi tuottaa vaikeuksia, taikka velallinen tai velkoja vastustavat ulosottopristavin suorittamaa arviota, ulosottopristavi määrää asiantuntijan määrittämään arvon.

Asiantuntija-arviomiesten toiminta on säädelty arviointitoiminnasta Venäjän federaatiossa annetulla lailla.

Yhteisömuotoisen velallisen omaisuuden takavarikoinnissa noudatettava menettely on vahvistettu lain 59 §:ssä. Ensisijaisesti takavarikko ja realisointi on kohdistettava omaisuuteen, jota ei käytetä välittömästi tuotantotoiminnassa, toissijaisesti valmiisiin tuotteisiin ja kolmanneksi käyttöomaisuuteen.

Yhteisövelallisten suhteen laissa on vahvistettu lisätoimenpiteitä, joilla suojataan velkojien etuja. Muun muassa takavarikoitaessa yhteisövelallisen kolmannen ryhmän omaisuutta siitä ilmoitetaan Venäjän federaation yrityssaneeraus- ja konkurssivirastolle. Mikäli mainittu virasto laittaa arbitraatiotuomioistuimessa vireille yhteisövelallisen konkurssiasian, ulosottopristavi esittää Venäjän federaation prosessilainsäädännön mukaisesti pyynnön täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanon lykäämisestä siihen saakka, kunnes arbitraatiotuomioistuin on tehnyt päätöksen velallisen konkurssiasian vireilletulosta. Mikäli arbitraatiotuomioistuin päättää aloittaa yhteisövelallisen konkurssimenettelyn, ulosotto ja perinnän kohteena olevan omaisuuden realisointi keskeytetään siihen saakka, kunnes oikeus on ratkaissut pääasian.

Takavarikoidun omaisuuden diponointia ja käyttämistä koskevan ulosottopristavin kiellon rikkomisesta seuraa laissa säädetty vastuu.

Mikäli ulosottovelallisen omaisuuden takavarikkoa toimitettaessa ulosmittauksen kohteeksi on joutunut muille henkilöille kuuluvaa omaisuutta, ulosottolain 92 §:n mukaan voidaan vaatia kanteella omaisuuden vapauttamista takavarikosta tai poistamista ulosmittauksesta.

Kanteet omaisuuden vapauttamisesta takavarikosta eivät ole luonteltaan varallisuus oikeudellisia, koska tässä tapauksessa oikeuden ratkaistavana oleva kysymys on se, oliko kyseisen omaisuuden sisällyttäminen ulosmittaukseen laillista.

Vastaajina tällaisissa kanneasioissa ovat velallinen, jonka omaisuus on takavarikoitu, ja ne yhteisöt tai henkilöt, joiden intresseissä omaisuus on takavarikoitu. Velallinen ei voi vaatia kanteella omai-

suuden vapauttamista takavarikosta tai poistamista ulosmittauksesta, koska tässä tapauksessa suojelemaan kolmansien henkilöiden oikeuksia ulosotossa.

Omaisuuksien vapauttamista takavarikosta tai poistamista ulosmittauksesta koskevan kanteen esittäminen on lain 20 § 7 kohdan mukaan ehdoton peruste ulosoton keskeyttämiselle. Siitä huolimatta tällaisen kanteen esittämisen yhteydessä tulee tehdä anomus ulosoton keskeyttämisestä, koska oikeus ei ratkaise vaatimuksia, joita ei ole esitetty.

Omaisuuksien vapauttamista takavarikosta koskevat riidat tuomioistuimien käsittelee noudattaen kansainvälisten käsittelyjärjestystä. Kun päätös omaisuuden vapauttamisesta takavarikosta tai poistamisesta ulosmittauksesta on tehty ja astunut voimaan, oikeus antaa täytäntöönpanolistan, jossa mainitaan omaisuus, joka tulee poistaa ulosmittauksesta. Mainittu täytäntöönpanolista esitetään ulosottoa koskeville ulosottolainsäädännön mukaista täytäntöönpanoa varten.

Venäjän oikeusministeriön 3.8.1999 asiakirjatyön järjestämistä (kansliatyöskentelyä) ulosottoa toimitettaessa oikeusministeriön oikeuspristavirastoissa Venäjän federaation subjekteissa koskevan ohjesäännön ja ulosottoa koskevien ulosotossa käyttämien asiakirjojen mallilomakkeiden vahvistamisesta antamalla käskyllä n:o 225 on määrätty, että oikeuspristavilaitoksissa on pidettävä luetteloa takavarikoidusta ja haltuun otetusta omaisuudesta sekä oikeuspristaviraston talletustilille saapuneista suorituksista, sekä esitetty tärkeimpien prosessuaalisten asiakirjojen lomakkeet, joita ulosottoa koskevat käyttävät työssään.

5.2 TAKAVARIKOIDUN OMAISUUDEN REALISOINTIMENETTELY VENÄJÄN FEDERAATIOSSA

Leningradin alueen oikeuspristavilaitos

Pääoikeuspristavi V. N. Nikititsh

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Pietarissa 29.- 31.10.2002

Takavarikoidun omaisuuden realisointimenettelystä on määräyksiä seuraavissa säädöksissä: siviilikoodeksi, siviiliprosessikoodeksi, hallintorikkomuskoodeksi, ulosottolaki sekä hallituksen asetukset n:o 980/21.12.2000 VF:n hallituksen yhteydessä toimivan federaation velkakeskuksen tehtävien siirtämisestä Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnalle ja n:o 260/19.04.2002 takavarikoidun, menetetyksi tuomitun ja muun valtiolle siirtyvän omaisuuden realisoinnista.

VF:n voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti takavarikoidun omaisuuden realisointimenettelyssä ovat toimijoina pääoikeuspristavi, ulosotto- ja ulosottopristavi, Venäjän federaation omaisuudenhoitokunta, erikoistuneet realisointiyrietykset ja arviomiehet.

VF:n hallituksen asetuksissa edellytetään, että omaisuus annetaan realisoitavaksi ainoastaan Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnalle, sen paikallisosastoille ja sen kilpailuperusteella valitsemille edustajille. Mutta itse takavarikoidun omaisuuden realisoinnin ja arvioinnin suorittavat erikoistuneet yritykset, jotka ovat solmineet vastaavan sopimuksen komissioperusteella oikeuspristavilaitoksen kanssa.

Oikeuspristavilaitoksen ja Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnan yhteistoimintamalli on sellainen, että takavarikoidun omaisuuden realisointitulosten valvonnan tehostamiseksi sekä Leningradin alueen pristavilaitoksen ja Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnan luoteispiirin alueosaston välisen yhteistoiminnan tehokkuuden parantamiseksi on perustettu pysyvä takavarikoidun, menetetyksi tuomitun ja isännättömän omaisuuden realisointimenettelyn laillisuutta valvova laitosten välinen erityiskomissio (jäljempänä "komissio"), joka on vahvistettu yhteisellä käskyllä 09.11.2001 n:o 8/285.

Mainitun komission päätehtävät ovat:

- takavarikoidun, menetetyksi tuomitun ja isännättömän omaisuuden realisoinnin valvontaa koskevien asioiden operatiivinen ratkaiseminen,
- valvonta, joka kohdistuu määräaikojen noudattamiseen ja takavarikoidun omaisuuden luovuttamismenettelyn organisointiin sekä realisoinnin tuloksiin.

Komission puheenjohtajana toimii Leningradin alueen pääoikeuspristavi, hänen varamiehenään Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnan luoteispiirin alueosaston päällikkö, komission jäseninä toimivat mainittujen organisaatioiden virkamiehet.

Tiedot omaisuudesta saapuvat Leningradin alueen oikeuspristavilaitokselle paikallisista oikeuspristavinvirastoista vuorokauden kuluessa takavarikoinnista. Tiedot käsitellään edelleen komission istunnossa, jolloin nimetään vastaava päällikköpristavi. Komission päätökset omaisuuden luovuttamisesta realisoitavaksi laaditaan pöytäkirjojen muodossa.

Käytännön kokemus komission olemassaolosta on osoittanut, että tällainen yhteistoimintamuoto on parantanut merkittävästi omaisuuden realisoinnin tuloksia ja saattanut valvonnanalaisiksi sekä oikeuspristavilaitoksen paikallisvirastot, että erikoistuneet yritykset. Tällainen valvontamuoto on tehnyt mahdolliseksi ratkaista myönteisesti eräs ulosoton kipeimmistä kysymyksistä — määräaikojen noudattaminen takavarikoidun omaisuuden realisoinnissa.

Takavarikoidun omaisuuden realisointi suoritetaan myymällä se komissio- tai muilla sovitulla ehdoilla sen mukaisesti, kuin VF:n laissa on määrätty.

Oikeuspristavilaitos, joka vastaa tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten täytäntöönpanosta siten, kuin federaation ulosottolaissa on säädetty, solmii pääoikeuspristavin valtakirjan m-jalla edustamana erikoistuneiden yritysten — Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnan, arviomiesten ja realisoijien — kanssa sopimukset takavarikoidun omaisuuden myynnistä komissiope-rusteella.

Erikoistuneilla yrityksillä ei ole oikeutta federaation ulosottolain puitteissa luovuttaa kolmannelle taholle oikeuksiaan takavarikoidun omaisuuden myymiseen (solmia alihankkijasopimuksia) eikä solmia muita sopimuksia tai suorittaa toimenpiteitä, jotka ovat lain tai asetuksen vastaisia.

Takavarikoidun omaisuuden realisointi muodostuu seuraavista vaiheista:

- 1) omaisuuden takavarikko ja haltuunotto,
- 2) takavarikoidun omaisuuden arviointi,
- 3) takavarikoidun omaisuuden säilyttäminen ja vakuuttaminen,
- 4) omaisuuden luovuttaminen myytäväksi,
- 5) omaisuuden realisointi hinnanalennuksin laissa säädetyissä tapauksissa,
- 6) palkkioprosentin vahvistaminen,
- 7) rahasuoritukset,
- 8) realisoimatta jääneen omaisuuden palauttaminen.

Omaisuuden takavarikointi ja haltuunotto

Ulosottopristavi määrää velallisen omaisuutta takavarikkoon ottaen huomioon omaisuuden myöhemmän realisointimahdollisuuden ja laissa määrätyn ensisijaisuusjärjestyksen. Erikoistunut yritys suorittaa ulosottopristavin suostumuksella omaisuuden myyntiä edeltävät valmistelut, mikäli sellaiset ovat tarpeen realisoinnin suorittamiseksi. Ulosmitatun omaisuuden myyntiä edeltävän valmistelun kustannukset sisältyvät täytäntöönpanokustannuksiin, ja ne korvataan varoista, jotka kertyvät velallisen omaisuuden realisoinnista.

Takavarikoidun omaisuuden haltuunotto ja luovuttaminen myytäväksi suoritetaan ulosottopristavin määräämässä ajassa, jonka tulee olla vähintään viisi päivää takavarikosta. Tämän ajan kuluessa velallisella on oikeus täyttää velkojan vaatimus vapaaehtoisesti. Elintarvikkeet ja muut nopeasti pilaantuvat tarvikkeet otetaan haltuun ja luovutetaan myytäväksi välittömästi.

Velallisen omaisuuden arviointi

Jotta laissa määrättyjä omaisuuden realisointiaikoja kyettäisiin noudattamaan, ulosottopristavi arvioi omaisuuden itse välittömästi ulosmittauspöytäkirjassa tai kutsuu asiantuntijan määrittämään täytäntöönpanopäivän mukaisen markkinahinnan, lukuun ottamatta tapauksia, joissa takavarikoidun omaisuuden hinta on valtion säätelemä. Tällaisen omaisuuden arvo vahvistetaan sen hinnan mukaisesti, jonka valtiovalan elimet ovat sille vahvistaneet.

Arvioitaessa tulee ottaa huomioon takavarikoidun omaisuuden rajoitettu myyntiaika, eli kaksi kuukautta kaikkine toimenpiteineen.

Jos velallinen tai velkoja ovat eri mieltä ulosottofristavin suorittamasta arvioinnista taikka arvion tekeminen tuottaa vaikeuksia ulosottofristaville, viimeksimainittu on velvollinen tekemään päätöksen arviomiehen nimeämisestä takavarikoidun omaisuuden markkinahinnan selvittämiseksi. Tällöin ulosottofristavi kutsuu arviomiehen arviota suorittamaan oikeusfristavilaitoksen solmimien sopimusten mukaisesti. Osapuoli, joka on riitauttanut ulosottofristavin suorittaman arvion, vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat arviomiehen suorittamasta omaisuuden arvioinnista. Arviomiehen laatiman lausunnon takavarikoidun omaisuuden markkinahinnasta velallinen tai velkoja voivat riitauttaa vain kanteella oikeusteitse.

Kun on kysymyksessä markkinahinnan määrittäminen kiinteälle omaisuudelle (sisältäen ilma- ja merialukset, sisävesialukset, avaruuskohteet), koneille, laitteille, kulkuneuvoille, aineettomille oikeuksille (intellektuaaliomaisuus), yrityksille omaisuuskokonaisuutena (VF:n SK 132 §), varallisuusoikeuksille, saamisoikeuksille (saatavat), jalokiville, jalometalleille, niistä valmistetuille esineille ja niistä koostuvalle romulle, harvinaisille maametalleille tai arvopapereille, ulosottofristavi on velvollinen tekemään päätöksen arviomiehen määrittämisestä ja päätöksellään lykkäämään täytäntöönpanotoimien suorittamisen arvioinnin ajaksi, lisättyä ajalla, joka on osapuolille tarpeen arvioinnin tuloksiin tutustumiseksi, kuitenkin enintään viideksi päiväksi.

Perusteena takavarikoidun omaisuuden arvioinnille on ulosottofristavin päätös arviomiehen määrittämisestä ja sopimus oikeusfristavilaitoksen ja arviomiehen välillä, jolla on erityiset tiedot kyseisellä alalla sekä arviointitoimintaan tarvittavat lisenssit. Tällöin arviomiehellä ei ole oikeutta arvioimansa omaisuuden myymiseen.

Takavarikoidun omaisuuden arvioinnista aiheutuvat kustannukset sisältyvät ulosottokustannuksiin ja ne korvataan velallisen varoista.

Arvioinnin tultua suoritetuksi ja hinnan määritetyksi ulosottofristavi on velvollinen ilmoittamaan velalliselle ja velkojalle takavarikoidun omaisuuden hinnan ja vasta sen jälkeen tekemään esityksen takavarikoidun omaisuuden myymisestä.

Arviomiestä määrätessään ulosottofristavi luovuttaa hänelle omaisuuden arviointia varten tarpeelliset asiakirjat ja tiedot.

Arviomiehen suorittaman takavarikoidun omaisuuden markkinahinnan arvioinnin tuloksista, sisältäen myös ALV:n, laaditaan arviointilausunto noudattaen, mitä arviointitoiminnasta Venäjän fede-

raatiossa annetun federaation lain 11 §:ssä ja muissa arviointimenettelyyn Venäjän federaatiossa sovellettavissa säädöksissä on määrätty. Ulosottopristavi, joka on suorittanut takavarikoidun omaisuuden arvioinnin itse, tekee siitä merkinnän omaisuuden ulosmittaus- ja takavarikkopöytäkirjaan.

Takavarikoidun omaisuuden säilyttäminen ja vakuuttaminen

Ulosottopristavin takavarikoiman ja haltuun ottaman omaisuuden säilyttämistä ja -ehdoista säädetään federaation ulosottolain 53 §:ssä ja takavarikoidun ja haltuun otetun omaisuuden säilyttämistä ja -ehdoista annetussa asetuksessa, joka on vahvistettu Venäjän federaation hallituksen päätöksellä 7.7.1998/723.

Velallisen omaisuus luovutetaan säilytettäväksi takavarikkopöytäkirjaan tehtävää kuittausta vastaan velalliselle tai muille ulosottopristavin määräämille henkilöille (jäljempänä "säilyttäjä"). Erikoistuneille yrityksille omaisuus luovutetaan luovutus-pöytäkirjan mukaisesti. Säilyttäjän vastuusta on voimassa, mitä laissa on säädetty.

Omaisuuden luovuttaminen realisoitavaksi

Kun hinta on merkitty takavarikoidun omaisuuden myyntiä koskevaan esitykseen, ulosottopristavi lähettää esityksen pääpöytäkirjalle, jonka jälkeen se käsitellään pysyvän takavarikoidun, menetetyksi tuomitun ja vailla omistajaa olevan omaisuuden realisointimenettelyn laillisuutta valvovan laitosten välisen erityiskomission istunnossa. Komission päätös takavarikoidun omaisuuden luovuttamisesta myytäväksi erikoistuneille yrityksille laaditaan pöytäkirjan muotoon ja toimitetaan asianomaiselle paikallisen ulosottoviraston päällikköpöytäkirjalle.

Omaisuuden luovuttaa realisoitavaksi erikoistuneille yrityksille ulosottopristavi liittäen mukaan seuraavat asiakirjat:

- 1) Ulosottopristavin esitys, jossa ilmoitetaan hinta, pankkitili, jolle omaisuuden realisoinnista saadut varat tulee tilittää, palkkioprosentti ja realisointiaika.
- 2) Täytäntöönpanoasiakirjan numero.
- 3) Jäljennös takavarikko- ja haltuunotto-pöytäkirjasta, jonka ulosottopristavi on laatinut, liitteenä tarpeen vaatiessa pöytäkirja hinnan muuttumisesta.
- 4) Asiakirjat, jotka vahvistavat omistusoikeuden omaisuuteen, sekä muut asiakirjat, jotka VF:n säästöjen mukaisesti ovat tarpeen omaisuuden yksilöimiseksi sitä luovutettaessa.
- 5) Omaisuuden luovutus-pöytäkirja.

6) Erittely.

7) Pöytäkirja osapuolten tutustumisesta omaisuuden hinta-arvioon.

Ulosottopristavi luovuttaa omaisuuden oikeuspristavilaitoksen ja erikoistuneen yrityksen välillä tehdyn sopimuksen ja sen erittelyjen mukaisesti myytäväksi komission pöytäkirjassa edellytetyllä tavalla pöytäkirjassa mainitulle yritykselle, laatien luovutus-pöytäkirjan kolmen päivän kuluessa.

Omaisuuden realisointi

Takavarikoidun omaisuuden realisointi suoritetaan komissioperusteella. Kiinteän omaisuuden, pitkäaikaisen vuokraoikeuden, saamisoikeuksien (saatavien) ja keskeneräisen rakennuksen myynti tapahtuu erikoistuneiden yritysten järjestämällä huutokaupalla. Huutokaupan pitämisessä noudatettava menettely on vahvistettu VF:n siviilikoodeksissa.

Erikoistuneen yrityksen tulee ryhtyä mahdollisimman nopeasti (mutta viimeistään kolmantena arkipäivänä omaisuuden saapumisesta realisoitavaksi tai oikeuden saamisesta sen realisointiin) konkreettisiin toimenpiteisiin myynnin järjestämiseksi. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla: omaisuuden luovuttaminen myytäväksi, huutokaupan toimittaminen, omaisuuden asettaminen huutokauppassaliin, ilmoituksen toimittaminen tiedotusvälineille, julkinen tarjouspyyntö, tarjouspyyntöjen lähettäminen mahdollisille ostajille y.m.

Omaisuuden realisointiaika ei saa ylittää kahta kuukautta takavarikoinnista, ellei laissa ole toisin määrätty.

Omaisuuden realisointihinta ei saa olla alhaisempi, kuin ulosottopristavin esityksessä mainittu hinta. Mikäli omaisuus myydään halvemmallä, kuin ulosottopristavin esityksessä on mainittu, omaisuuden realisointiaika ylittyy, omaisuuden myynnistä saatujen varojen palauttaminen viivästyy tai tietoja realisoinnin aiheuttamista kustannuksista on tahallisesti vääristelty, erikoistunut yritys joutuu vastuuseen solmimansa sopimuksen mukaisesti.

Jos ilmaantuu seikkoja, jotka osoittavat, että omaisuuden myyminen alkuperäisellä hinnalla on mahdotonta tai vaikeata taikka omaisuutta ei ole myyty kuukauden kuluessa sen luovuttamisesta erikoistuneelle yritykselle, samoin kuin velkojan tai velallisen vaatiessa omaisuus voidaan arvioida uudestaan, lukuun ottamatta kiinteätä omaisuutta. Omaisuuden hintaa voidaan alentaa vain yhden kerran ja enintään 20 % realisointiesityksessä mainitusta alkuperäisestä hinnasta.

Erikoistuneen yrityksen palkkio lasketaan realisointihinnasta, joka saadaan vähentämällä erikoistuneelle yritykselle myynnistä aiheutuneet kustannukset myynnistä kertyneistä rahavaroista.

Vahvistetut palkkioprosentit on mainittu takavarikoidun omaisuuden komissiomyyntiä koskevissa sopimuksissa.

Rahasuoritukset

Kun erikoistunut yritys on myynyt omaisuuden säädetyssä ajassa ja vähintään ulosottopristavin määrämällä hinnalla, se tilittää omaisuuden myynnistä kertyneet rahavarat, joista on vähennetty erikoistuneelle yritykselle tuleva palkkio, oikeuspristavilaitoksen talletustilille komissiosopimuksen mukaisesti 3 pankkipäivän kuluessa omaisuuden myynnistä, taikka jos myynnin kohteena oli kiinteistö, saman ajan kuluessa ostajan maksusuorituksesta.

Yhdessä rahavarojen kanssa vastaavaan oikeuspristavilaitoksen paikallisvirastoon toimitetaan 3 arkipäivän kuluessa kirjallinen selvitys realisoinnin aiheuttamista kustannuksista, johon liitetään tarpeelliset asiakirjat ja täytäntöönpanoasiakirjat.

Paikallisen oikeuspristavinviraston päälliköpristavin tulee ottaa vastaan ja vahvistaa omaisuuden myyntiä koskevat selvitykset 3 arkipäivän kuluessa niiden esittämisestä.

Realisoimatta jääneen omaisuuden palauttaminen

Ulosottopristavi ilmoittaa erikoistuneelle yritykselle realisointiajan päättymisestä 2-3 päivää ennen päättymisajankohtaa. Ulosottopristavin tulee sopia tässä ajassa omaisuuden palauttamisesta velkojan ja velallisen kanssa.

Erikoistunut yritys on velvollinen kolmen arkipäivän kuluessa realisointiajan päättymisestä palauttamaan irtaimen omaisuuden ja täytäntöönpanoasiakirjat ulosottopristaville, josta laaditaan luovutuspöytäkirja. Tällöin komissiosopimuksen mukaista palkkiota ja omaisuuden arvioinnista tulevaa korvausta ei suoriteta.

Velkojalla on oikeus pitää itsellään palautettava omaisuus alennetusta hinnasta. Mikäli velkoja kieltäytyy pitämästä omaisuutta, se palautetaan velalliselle, ja täytäntöönpanolista, jos vastaajalla ei ole muuta ulosmittauskelpoista omaisuutta tai tuloja, palautetaan velkojalle.

Takavarikoidun omaisuuden realisoinnin täytäntöönpanijoiden toimivaltuuksien ja vastuun jakaminen

Pääoikeuspristavi (subjektin pristavilaitoksen päällikkö):

- 1) tekee strategiset päätökset takavarikoidun omaisuuden realisoinnista,
- 2) vahvistaa erikoistuneiden yritysten palkkiot, tekee sopimukset erikoistuneiden yritysten kanssa ja valvoo niiden täytäntöönpanoa,
- 3) käsittelee realisointimenettelyä koskevat valitukset ja esitykset,
- 4) suorittaa oikaisuja kaikissa realisointiin liityvissä asioissa, voi ratkaista lopullisesti kaikki riitakysymykset realisoinnin osapuolten välillä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa lopullinen päätösvalta kuuluu tuomioistuimelle,
- 5) vastaa VF:n lain edellyttämällä tavalla oikeuspristavilaitokselle määrättyjen realisointitehtävien täyttämistä.

Päällikköpristavi:

- 1) valvoo takavarikoidun omaisuuden luovuttamista realisoitavaksi ja omaisuuden realisoinnista kertyneiden rahavarojen palauttamista viraston talletustilille,
- 2) valvoo ulosottopristavien perintätyötä,
- 3) vahvistaa erikoistuneiden yritysten kuluservitykset,
- 4) vahvistaa omaisuuden hinnan alentamisen,
- 5) vastaa:
 - takavarikoidun omaisuuden realisointia koskevan lainsäädännön noudattamisesta,
 - perintäprosessin ja takavarikoidun omaisuuden realisoinnin tuloksellisuudesta yksikössään,
 - takavarikoidun omaisuuden luovuttamisesta ajoissa realisoitavaksi,
 - realisointikustannusten pysymisestä todellisuutta vastaavalla tasolla ja kustannusten vahvistamisaikojen noudattamisesta,
 - hinnan alentamisesta riittävän ajoissa,
 - rahavarojen kierrosta osaston talletustilillä, kuten: määräaikojen noudattamisesta realisoinnista kertyneiden rahavarojen palauttamisessa, perittyjen summien maksamisesta velkojille ja ulosottomaksun tilittämisestä budjettirahastoon.

Ulosotto pristavit (ulosottomiehet):

- 1) suorittavat itsenäisesti takavarikoidun omaisuuden täytäntöönpanohetken mukaisen markkinahinnan arvioinnin. Tarvittaessa määrävät asiantuntijan luotettavan hinta-arvion saamiseksi,
- 2) laativat esityksen ja luovuttavat omaisuuden realisoitavaksi säädetyssä ajassa ja järjestyksessä,
- 3) valvovat, että omaisuuden realisoinnissa noudatetaan määräaikoja,
- 4) määräävät omaisuuden hinnanalennuksen erikoistuneiden yritysten myötävaikutuksella tai itsenäisesti hankkien paikallisen oikeuspristavinviraston päällikön vahvistuksen,
- 5) suorittavat toimet, jotka liittyvät realisoimattoman omaisuuden palauttamiseen,
- 6) tekevät selkoa päällikköpristaville realisoinnin tuloksista,
- 7) ulosotto pristavi vastaa:
 - että takavarikoidun omaisuuden hinta-arvio vastaa markkinahintaa,
 - että täytäntöönpanoasiakirjat on oikein laadittu ja takavarikoitu omaisuus luovutettu ajoissa realisoitavaksi,
 - että omaisuuden realisoinnin määräaikoja noudatetaan,
 - että hinnan alentaminen suoritetaan ajoissa,
 - että realisoimatta jääneen omaisuuden palauttamista koskevat toimet suoritetaan ajallaan ja oikein,
 - perinnän ja takavarikoidun omaisuuden realisoinnin tuloksellisuudesta suorittamiensa täytäntöönpanojen osalta,
 - takavarikoidun omaisuuden realisointia koskevan selonteon luovuttamisesta ajoissa päällikköpristaville.

Venäjän federaation omaisuudenhoitokunta:

- 1) ratkaisee omaisuuden realisointiin liittyvät tehtävät,
- 2) luovuttaa pääoikeuspristaville luettelon akkreditoituista yrityksistä,
- 3) luovuttaa tietoja oikeuspristavilaitoksen vahvistamissa muodoissa ja määrätyssä ajassa,
- 4) ilmoittaa ulosotto pristaville 2-3 päivää aikaisemmin realisointiaikojen päättymisestä.

Erikoistuneet yritykset:

- 1) järjestävät viipymättä realisoitavaksi luovutetun omaisuuden myynnin seuraavilla tavoilla: asettamalla myytäväksi, pitämällä huutokaupan, ilmoittamalla myynnistä y.m.
- 2) osallistuvat omaisuuden arviointiin ja hinnan alentamiseen,
- 3) ilmoittavat ulosotto pristaville ja oikeuspristavilaitokselle realisointiaikojen umpeutumisesta,
- 4) tilittävät realisoinnista kertyneet rahavarat oikeuspristavilaitoksen talletustilille,

- 5) luovuttavat kirjallisen selvityksen realisoinnista aiheutuneista kustannuksista Leningradin alueen oikeuspristavilaitoksen alueelliselle virastolle,
- 6) luovuttavat oikeuspristavilaitoksen pyynnöstä tietoja takavarikoidun omaisuuden realisointitilanteesta,
- 7) erikoistuneet yritykset vastaavat siviililainsäädännön ja komissiosopimuksen (jäljempänä “sopimus”) mukaisesti seuraavasta:
 - omaisuuden myymisestä viipymättä asetuksen ja sopimusten mukaisessa järjestyksessä ja määräajassa sekä noudattaen niissä vahvistettuja menettelytapoja,
 - ilmoittamisesta ulosottopristaville realisointimääräaikaisten umpeutumisen viimeistään 2-3 päivää ennen sitä päivää, jolloin on kulunut 2 kuukautta omaisuuden asettamisesta myytäväksi,
 - aloitteen tekemisestä omaisuuden hinnan alentamiseksi viimeistään 20 päivän kuluttua omaisuuden asettamisesta myyntiin,
 - realisoinnista kertyneiden rahavarojen tilittämisestä oikeuspristavilaitoksen talletustilille 3 päivän kuluessa realisointipäivästä,
 - realisointikustannuksia koskevan kirjallisen selvityksen luovuttamisesta 3 päivän kuluessa realisointipäivästä sekä realisointikustannusten todenperäisyydestä ja aiheellisuudesta,
 - takavarikoidun omaisuuden realisoinnin tilaa koskevien tietojen luovuttamisesta viipymättä oikeuspristavilaitoksen pyynnöstä.

Johtopäätökset

Lähtien yllä esitetystä takavarikoidun omaisuuden realisointia sääntelevän lainsäädännön analyysistä voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

Tällä hetkellä kyseinen lainsäädäntö kaipaava olennaista muokkausta takavarikoidun omaisuuden realisointia koskevilta osin, kuten:

- 1) Takavarikoidun omaisuuden realisointiajan pidentäminen, jonka laki rajoittaa kahteen kuukauteen,
- 2) Yhtenäisten keskitettyjen tariffien vahvistaminen omaisuuden arvioinnille, säilyttämiselle ja kuljettamiselle,
- 3) Kustannusten korvaaminen tapauksessa, jolloin erikoistunut yritys palauttaa realisoimattoman omaisuuden,
- 4) Yhtenäisen tietojärjestelmän luominen takavarikoidulle omaisuudelle, joka on realisoitavana erikoistuneissa yrityksissä.

6 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANON JÄRJESTÄMISEN ERITYISPIIRTEET VENÄJÄLLÄ

6.1 TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANON JÄRJESTÄMISEN ERITYISPIIRTEET VENÄJÄN FEDERAATIOSSA

Leningradin alueen oikeuspristavilaitos

1. luokan asiantuntija E. V. Guseva

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Pietarissa 29.- 31.10.2002

VF:ssa tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanon organisatoriset kysymykset on säännelty **ulosottolaissa ja oikeuspristaveista annetussa laissa**, jotka astuivat voimaan 6.11.1997. Näiden lakien hyväksyminen oli tärkein osa VF:ssa toteutettua ulosottouudistusta. Voidaan huomauttaa, että valtiomme ensi kerran vuoden 1917 jälkeen katsoi mahdolliseksi ja tarpeelliseksi säätää erikoislakeja, jotka sääntelevät oikeussuhteita täytäntöönpanoasiakirjojen täytäntöönpanon piirissä, joista pääosan muodostavat tuomioistuinten päätökset.

Näillä laeilla ratkaistiin ulosoton tärkein organisatorinen kysymys, eli luotiin itsenäinen laitos täytäntöönpanoasiakirjojen täytäntöönpanoa varten — **oikeuspristavilaitos**. Tämä laitos on osa VF:n oikeushallintoa ja sitä johtaa VF:n varaoikeusministeri — **VF:n pääoikeuspristavi**.

Venäjän oikeusministeriössä toimii **oikeuspristaviosasto**, joka huolehtii pristavilaitoksen alempien yksiköiden organisatorisesta ja metodisesta johtamisesta, sekä VF:n OM:n sotilastuomioistuinhallinnon oikeuspristavilaitos.

VF:n subjekteihin (tasavallat, aluepiirit, alueet) on muodostettu oikeuspristavilaitokset, joita johtavat **subjektien pääoikeuspristavit**. Niissä toimivat piirien, piirien väliset ja niitä vastaavat oikeuspristavinlaitoksen paikalliset **oikeuspristavinvirastot**, joita johtavat **päällikköpristavit**. On huomattava, että nämä virastot muodostavat koko oikeuspristavilaitoksen perusyksikön ja niissä toimii

paitsi **ulosottopristavin**, myös **vartijapristavin** viroissa olevia henkilöitä, joiden tehtävänä on turvata järjestystä tuomioistuimissa.

Tällä hetkellä vastaavat oikeuspristavilaitoksen elimet on perustettu koko VF:n alueella.

VF:ssa tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanosta vastaavat ulosottopristavit, jotka ovat valtion palveluksessa olevia virkamiehiä.

Ulosottopristavien toimivaltuudet ovat sellaiset, että soveltamalla kaikkia laissa edellytettyjä pakkokeinoja henkilöihin, jotka eivät ole vapaaehtoisesti täyttäneet tuomioistuimen antamia määräyksiä, saavutetaan tuomioistuimen päätöksen tinkimätön täytäntöönpano. Näitä toimivaltuuksia käytettäessä ulosottopristavi ottaa käsiteltäväkseen tuomioistuimen antaman **täytäntöönpanolistan**, panee vireille 3 päivän määräajassa asiakirjan saapumisesta ulosottomenettelyn ja suorittaa joukon pakkoluonteisia toimenpiteitä.

Keskeiset ulosotossa esiintyvien oikeussuhteiden subjektit ovat osapuolet, eli velkoja ja velallinen. Ulosoton osapuolena voivat olla sekä luonnolliset henkilöt, että oikeushenkilöt. Luonnolliset henkilöt voivat olla Venäjän kansalaisten lisäksi myös ulkomaalaisia tai kansalaisuudettomia henkilöitä. Oikeushenkilöt voivat olla sekä venäläisiä, että ulkomaalaisia. Venäjän lainsäädännön mukaan osapuolena voi olla myös VF, VF:n subjekti tai kunnallinen yksikkö toimielintensä edustamana.

Pantuaan ulosoton vireille ulosottopristavi määrää velalliselle ajan, jonka puitteissa tämä voi täyttää vapaaehtoisesti täytäntöönpanoasiakirjaan sisältyvät vaatimukset, joka voi olla enintään 5 päivää ulosoton vireillepanosta. Samalla hän ilmoittaa velalliselle, että määräajan kuluttua vaatimukset pannaan täytäntöön pakollisessa järjestyksessä, jolloin peritään velkasumma, ulosottomaksu ja kustannukset ulosottotoimenpiteistä.

Ulosottomaksu on venäläisessä ulosottolainsäädännössä ja -käytännössä varsin uusi velalliselle aiheutuva rahamääräinen sanktio, joka seuraa, jos velallinen laiminlyö täytäntöönpanoasiakirjan vaatimusten täyttämisen ulosottopristavin määräämässä ajassa. Ulosottomaksu suoritetaan kerran, eli täytäntöönpanoasiakirjan saapuessa ensi kertaa ulosottopristaville, ja sen suuruus on 7 % perittävää summasta tai velallisen omaisuuden arvosta. Luonteeltaan ulosottomaksu on fiskaalinen maksu, eräänlainen leimavero, jonka tarkoituksena on stimuloida velallista nopeaan suoritukseen.

Ulosottopristavin tulee suorittaa ulosottoimet 2 kuukauden kuluessa täytäntöönpanolistan saapumisesta. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että lainsäädännössä asetettu täytäntöönpanon määräaika useimmissa tapauksissa johtaa siihen, etteivät ulosottopristavit jo lähtökohtaisesti voi niitä noudattaa erinäisistä objektiivisista syistä johtuen, kuten oikeudet osoittavien asiakirjojen hankkimiseen menevä aika, velallisen ja hänen omaisuutensa etsintä sekä omaisuuden realisoinnin määräaika, joka myös on 2 kuukautta, mutta takavarikointipäivästä lukien.

Mikäli velallinen ei ole täyttänyt vapaaehtoisesti hänelle esitettyjä vaatimuksia, ulosottopristavi ryhtyy tuomioistuimen päätöksen pakkotäytäntöönpanoon.

Yleisin pakkotäytäntöönpanon muoto on perinnän kohdistaminen velallisen omaisuuteen. Perinnän kohdistaminen velallisen omaisuuteen muodostuu omaisuuden takavarikoinnista, haltuunotosta ja realisoinnista.

Täytäntöönpanoasiakirjan mukainen perintä kohdistetaan ensisijaisesti velallisen rahavaroihin sekä ruplissa, että valuutassa. Rahavarojen ohella perintä kohdistetaan myös muihin arvoesineisiin, jotka ovat velallisella itsellään tai säilytettävänä pankeissa tai muissa luottolaitoksissa. Mikäli velallisen hallusta tavataan käteistä rahaa tai muita arvoesineitä, ne tulee ottaa haltuun.

Jos velallisen rahavarat eivät riitä velkojan vaatimusten kattamiseen, perintä kohdistetaan muuhun velallisen omaisuuteen. Kun perintä kohdistetaan velallisen omaisuuteen, velallisella on oikeus osoittaa omaisuuslaji tai esineet, joihin perintä tulee ensisijaisesti kohdistaa. Ulosottopristavin tulee noudattaa velallisen tahtoa, ellei se ole esteenä täytäntöönpanolle.

Mainitun menettelyn lisäksi ulosottopristavilla on oikeus kohdistaa perintä

- palkkaan, eläkkeeseen, stipendiin tai muihin velallisen tuloihin,
- muiden hallussa oleviin velallisen rahavaroihin ja muuhun omaisuuteen,
- sekä ottaa pois velalliselta tietty täytäntöönpanoasiakirjassa mainittu esine ja luovuttaa se velkojalle.

Ulosottoa suoritettaessa voi ilmaantua seikkoja, jotka vaikeuttavat täytäntöönpanoasiakirjan vaatimusten täyttämistä. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin, jonka tekemän päätöksen täytäntöönpanosta on kysymys, voi määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi. Kun täytäntöönpano on keskeytetty, ulosottopristavilla ei ole oikeutta suorittaa mitään ulosottoimia.

Ulosoton päättävä vaihe on sen loppuunsaattaminen. Venäjän ulosottolainsäädännössä loppuunsaattamisella ymmärretään erilaisia ulosottotoimia, joiden suorittaminen aiheuttaa konkreettista täytäntöönpanoasiakirjaa koskevien toimien päättymisen, josta taas voi olla hyvin erilaisia oikeudellisia seuraamuksia, kuten oikeuden säilyminen uuden ulosoton vireillepanoon tai sellaisen oikeuden menettäminen, taikka ulosoton jatkaminen toisen oikeuspristavinviraston toimesta.

Ulosotto voidaan myös lopettaa kesken. Perusteet ulosoton lopettamiselle kesken ovat seuraavat:

- tuomioistuimien hyväksyy velkojan luopumisen perinnästä,
- tuomioistuimien vahvistaa sovinnon velkojan ja velallisen välillä,
- henkilövelkojan tai henkilövelallisen kuolema tai julistaminen kuolleeksi,
- lakkautettavan oikeushenkilön omaisuuden riittämättömyys velkojan vaatimusten täyttämiseen,
- laissa kyseiselle perinnän lajille vahvistetun määräjän umpeutuminen,
- tuomioistuimen päätöksen kumoaminen, jonka perusteella täytäntöönpanolista oli annettu,
- velkojan kieltäytyminen ottamasta vastaan velalliselta pois otettuja esineitä, kun täytäntöönpanossa oli kysymys niiden luovuttamisesta velkojalle.

Kun ulosotto on lopetettu kesken, sitä ei voida aloittaa uudelleen.

Velkojien laillisten vaatimusten tehokkaaksi täyttämiseksi ja ulosottopristavien perimien summien maksimoimiseksi on välttämätöntä tarkistaa nykyisen lainsäädännön normeja sen käytännön kokemuksen mukaisesti, joka on hankittu oikeuspristavilaitoksen viisivuotisen olemassaolon aikana.

6.2 PERINNÄN KOHDISTAMINEN OSUUKSIIN TAI OMISTUKSIIN OIKEUSHENKILÖISSÄ

Leningradin alueen oikeuspristavilaitos

Johtava asiantuntija V. A. Shatski

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Pietarissa 29.- 31.10.2002

Voimassa olevan siviililainsäädännön mukaisesti oikeushenkilöt voivat perustaa muita oikeushenkilöitä ja olla niissä osakkaina. Tämä oikeus on oikeushenkilöiden yleisen oikeuskelpoisuuden ainesosa.

Osallistuessaan oikeushenkilön omaisuuden muodostamiseen sen perustajilla tai osakkailla voi olla velvoiteoikeuksia tähän oikeushenkilöön nähden tai esineoikeuksia sen omaisuuteen nähden (VF:n siviilikoodeksi (SK) 48 § 2 mom). Oikeushenkilöiden luokittelu tämän tunnusmerkin perusteella on seuraava:

- oikeushenkilöitä, joihin nähden osakkailla on velvoiteoikeuksia, ovat taloudelliset yhtiöt ja yhteisöt sekä tuotannolliset osuuskunnat ja kuluttajaosuuskunnat,
- oikeushenkilöitä, joiden omaisuuteen perustajilla on omistusoikeus tai muu esineoikeus, ovat valtiolliset ja kunnalliset unitaariyritykset, mukaan lukien tytäryritykset, sekä omistajan rahoittamat laitokset.

Velallisen omaisuuteen kohdistettavan perinnän valossa herää mielenkiintoinen kysymys, voidaan-ko perintä kohdistaa velallisen osuuteen tai omistukseen oikeushenkilössä.

Toisinaan tällainen mahdollisuus tuntuu velkojasta sangen houkuttelevalta. Tällaisessa tapauksessa jollakin tavalla "kärsii" itse oikeushenkilö, joka myöhemmin joutuu maksamaan osuuden käyvän arvon. Tuntuisi siltä, että tällainen asiantila ei ole aivan oikeudenmukainen kyseistä oikeushenkilöä kohtaan. Kuitenkin perinnän kohdistaminen velallisen osuuteen yhteisössä riippuu oikeushenkilön osakkaan ja itse oikeushenkilön välisistä velvoiteoikeudellisista suhteista.

Laki antaa velkojille mahdollisuuden kohdistaa perintä osuuteen, kun velallinen on osakkaana tai perustajana seuraavanlaisissa oikeushenkilöissä: avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, lisävastuuyhtiö, rajavastuuyhtiö ja tuotanto-osuuskunta. Näiden oikeushenkilöiden osakkailta on oikeushenkilöön nähden velvoiteoikeudellinen suhde, joka ilmenee mm. mahdollisuutena vaatia yhteisöä maksamaan osuuden tai omistuksen käypä hinta.

Ulosottolaisissa ei erikseen mainita mahdollisuudesta kohdistaa perintä velallisen osuuteen tai omistukseen oikeushenkilössä. Voidaankin todeta, että käytännössä ulosotto-ristavit melko harvoin “muistavat” tällaisen mahdollisuuden olemassaolon. Siitä huolimatta, kun asiaa arvioidaan VF:n siviilikodeksin ja eri oikeushenkilöiden oikeudellista muotoa koskevien erityislakien normien perusteella, perinnän kohdistaminen osuuteen tai omistukseen on täysin mahdollista. Yksi ulosotto-ristavien “huonomuistisuuden” syistä on se, että menettely kohdistettaessa perintä osuuteen tai omistukseen on voimassa olevassa hinsäädännössä kuormitettu joukolla muodollisuuksia, jotka on tarkoitettu suojaamaan kolmansien henkilöiden etuja, eli meidän tapauksessamme muiden osakkaiden, ja useimmiten ulosottoviranomaiset eivät yksinkertaisesti halua joutua vastatusten sellaisten esteiden kanssa, vaan katsovat paremmaksi puuttua muunlaiseen omaisuuteen.

Jatkaaksemme alettua teemaa ja sen käsittelyn helpottamiseksi katsomme aiheelliseksi ryhmitellä luetellut oikeushenkilöt kolmeen ryhmään, joita luonnehditaan yhteisillä tunnusmerkeillä:

- 1) taloudelliset henkilöyhtiöt,
- 2) taloudelliset yhtiöt, paitsi osakeyhtiöt,
- 3) tuotanto-osuuskunnat.

Taloudelliset henkilöyhtiöt voivat siviilikodeksin mukaan olla kahta tyyppiä, eli avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö. Tämän ohella SK 82 § 5 kohdan nojalla kommandiittiyhtiöön sovelletaan koodexin avointa yhtiötä koskevia säännöksiä. Näinollen emme katso tarpeelliseksi tarkastella erikseen kommandiittiyhtiön oikeudellisia erityispiirteitä, vaan käsittelemme mahdollisuutta perinnän kohdistamiseen osuuteen avoimen yhtiön pääomassa.

SK 80 §:ssä edellytetään, että perinnän kohdistaminen osakkaan osuuteen avoimen yhtiön pääomassa osakkaan omista veloista on sallittua vain siinä tapauksessa, ettei velkaa voida kattaa hänen muusta omaisuudestaan.

Niinpä SK:ssa on määrätty, että ehtona perinnän kohdistamiselle osakkaan osuuteen avoimen yhtiön pääomassa on velallisosakkaan muun omaisuuden riittämättömyys. Vasta sen jälkeen, kun muu omaisuus on käytetty loppuun, velkojalla on koodeksin mukaan oikeus vaatia avointa yhtiötä erotamaan osuuden yhtiön omaisuudesta, joka vastaa velallisen osuutta pääomassa, perinnän kohdistamiseksi siihen.

Siviililainsäädäntö jälleen, samoin kuin perinnän kohdistuessa osuuteen yhteisessä omaisuudessa, puhuessaan sellaisen perinnän suorittamiselle asetetuista ehdoista edellyttää muun omaisuuden riittämättömyyttä.

Ulosottolaissa sensijaan ei ole vahvistettu erityistä järjestystä perinnän kohdistamiselle osuuteen tai omistukseen oikeushenkilössä, koska siinä on vahvistettu oma kohdistamisjärjestyksensä. Tämä järjestys rakentuu velallisen tuotantotoiminnalle aiheutettavan minimivahingon periaatteelle, eikä siinä oteta huomioon SK:n yllämainittua säännöstä.

Syntyykö kyseisessä tapauksessa kollisio siviililainsäädännön ja ulosottolainsäädännön välillä ?

Oletamme, että ulosottolain “vaikeneminen” perinnän kohdistamisesta velallisyhteisön osuuteen tai omistukseen oikeushenkilöissä on tuonut määrättyä epäselvyyttä perinnän kohdistamisjärjestykseen. Koska mainitussa laissa ei ole vahvistettu mitään omia sääntöjä tässä suhteessa, on noudatettava SK:n määräyksiä. Viimeksimainittu kun sallii kohdistaa perinnän osuuteen yhtiössä vain silloin, jos velallisella ei ole riittävästi muuta omaisuutta.

Mitä tulee perinnän kohdistamiseen osuuteen yhteisessä omaisuudessa, ulosottolaissa on määrätty, että kun perintä kohdistetaan velallisen osuuteen omaisuudessa, joka kuuluu hänelle yhteisomistusoikeudella, tämä osuus määrätään federaation lakien mukaisesti (46 §). Niinpä viittaus muihin federaation lakeihin tehdään vain silloin, kun on määrättävä velallisen osuus yhteisessä omaisuudessa.

Mutta kun on kysymys perinnän kohdistamisesta velallisen osuuteen oikeushenkilössä, lainsäätäjä ei tee mitään viittauksia mihinkään lainsäädäntöön, eikä yleensääkään mainitse ulosottolaissa perinnän kohdistamista osuuteen oikeushenkilössä.

Tästä epäselvästä tilanteesta voi tehdä kaksi erilaista johtopäätöstä:

- kohdistettaessa perintä velallisyhteisön osuuteen toisessa oikeushenkilössä tulee soveltaa yksinomaan siviililainsäädäntöä,

- taikka yleistä perinnän kohdistamisjärjestystä, joka on vahvistettu ulosottolainsäädännössä.

Koska mitään lainsäädännöllisiä kiinnekohtia ei tässä suhteessa ole, ja lisäksi oikeuskäytäntö näissä kysymyksissä on meille tuntematon, mitkä tahansa velallisen toimenpiteet, jotka perustuvat jompaan kumpaan yllämainituista käyttäytymismalleista, voidaan asettaa kyseenalaisiksi.

SK:n säännösten mukaan oikeus vaatia velallisen osuuden erottamista perinnän kohdistamista varten on vain velkojalla. Muuta ulosottolaissa ei ole edellytetty. Velkojan tulee esittää vaatimus koko avoimelle yhtiölle. Tapahtumat voivat kehittyä edelleen kahdella tavalla: joko yhtiömiehet päättävät sopimuksella osuuden erottamisesta, tai yhtiömiesten kieltäytyessä tai jäädessä erimielisiksi riita on ratkaistava oikeusteitse, nähtävästi velkojan kanteesta taloudellista yhtiötä vastaan. SK:ssa ei ole säännöksiä menettelystä osuuden erottamisessa ja on jäänyt epäselväksi, miten osuuden erottaminen velkojan vaatimuksesta pitäisi suorittaa, mutta periaatteessa se voisi vastata menettelyä, jota noudatetaan erotettaessa rajavastuuyhtiöistä annetun lain mukaisesti osakkaan osuutta rajavastuuyhtiössä, eli ainoastaan oikeusteitse. Valitettavasti VF:n SK:ssa ei ole säännelty yksityiskohtia tällaisten kysymysten ratkaisemisessa, eikä koodeksissa ole myöskään edellytetty erityislain säätämistä avoimista yhtiöistä. Lopputuloksena on, että kysymys jää avoimeksi ja sen ratkaisu riippuu siitä, mihin suuntaan oikeuskäytäntö kallistuu. On täysin mahdollista, että tässä tilanteessa tulee sovellettavaksi lain analogia, joka siviililainsäädännössä on sallittua.

SK 80 §:n mukaan erotettava osa yhtiön omaisuudesta tai sen arvo määrätään taseen perusteella, joka on laadittu sen hetken mukaisesti, jolloin velkojat ovat esittäneet erottamisvaatimuksen. Lähtien mainitusta säännöksestä voi tulla johtopäätökseen, että on olemassa kaksi tapaa täyttää avoimen yhtiön yhtiömiehen velkojien vaatimukset, eli omaisuuden luovuttaminen tai omaisuuden arvon maksaminen. Tällöin tavan valinta riippuu avoimen yhtiön perustamissopimuksen määräyksistä, yhtiökokoksen päätöksestä tai oikeuden päätöksestä.

Mikäli omaisuuden arvo suoritetaan rahassa, velkojien vaatimukset täytetään saaduista rahavaroista. Mutta kun luovutetaan omaisuutta, omaisuus tulee nähdäksemme luovuttaa ulosottopristaville, joka on velvollinen sen realisoimaan ulosottolain edellyttämässä järjestyksessä.

Lopuksi on lisättävä, että perinnän kohdistaminen omaisuuteen, joka vastaa yhtiömiehen osuutta avoimen yhtiön pääomassa, lopettaa tämän osakkuuden yhtiössä.

Perinnän kohdistamisella velallisen osuuteen rajavastuuyhtiön pääomassa on myös omat erityispiirteensä.

Rajavastuuyhtiöistä annetun lain 25 § 1 kohdan mukaan perinnän kohdistaminen velkojien vaatimuksesta yhtiön osakkaan osuuteen (osaan osuudesta) yhtiön pääomassa osakkaan velasta on sallittua vain tuomioistuimen päätöksellä tapauksessa, jolloin osakkaan muu omaisuus ei riitä velan kattamiseen.

Esitetystä lain sanamuodosta näkyy, että perinnän kohdistamisella rajavastuuyhtiön osakkaan osuuteen on joukko erityispiirteitä, kuten:

- perintä voidaan kohdistaa sekä osuuteen, että sen osaan,
- perinnän kohdistaminen niihin on mahdollista vain tuomioistuimen päätöksellä,
- rajavastuuyhtiöistä annetussa laissa jälleen kohtaamme jo tutun ehdon, että perintä voidaan kohdistaa rajavastuuyhtiön osakkaan osuuteen (osaan osuudesta) vain siinä tapauksessa, että osakkaan muu omaisuus ei riitä velan kattamiseen.

Mainitun lain 25 § 2 kohtaan sisältyy säännös, jonka mukaan kohdistettaessa perintä yhtiön osakkaan osuuteen (osaan osuudesta) yhtiön pääomassa osakkaan velasta yhtiöllä on oikeus maksaa velkojille osakkaan osuuden (osan osuudesta) käypä arvo. Oletamme, että mainittu säännös ei ota huomioon mahdollisuutta, että velkojan ja velallisen väliseen velvoitteiden täyttämistä syntyvään kanssakäymiseen osallistuisi myös ulkopuolinen taho, eli ulosottoviranomainen, koska siinä edellytetään, että yhtiö tilittää yhtiön osakkaan osuuden (osan osuudesta) käypää arvoa vastaavan rahamäärän suoraan velkojalle. Herää kysymys, miten ulosoton vireille laittanut ulosottopristavi saa tällaisessa tapauksessa ulosottomaksunsa ja voiko hän antaa velallista tai yhtiötä (ellei viimeksi mainittu ole vielä ehtinyt tilittää varoja velkojalle) sitovan määräyksen ulosottomaksua vastaavan rahasumman tilittämisestä ulosoton kehittämisrahaston tilille.

Yhtiökokouksen yksimielisellä päätöksellä yhtiön osakkaan, jonka omaisuuteen perintä kohdistuu, osuuden (osuuden osan) käyvän arvon voivat maksaa velkojille muut yhtiön osakkaat suhteessa heidän osuuteensa yhtiön pääomassa, mikäli muunlaista maksuperustetta ole edellytetty yhtiöjärjestyksessä tai yhtiökokouksen päätöksessä. Myös tässä tapauksessa törmäämme jo käsiteltyyn ongelmaan ulosottopristavin osallistumisesta perinnän kohdistamiseen rajavastuuyhtiön osakkaan osuuteen.

Yhtiön osakkaan pääoma-osuuden (osuuden osan) käypä arvo määrätään yhtiön sen tilikauden tilinpäätöstietojen perusteella, joka edeltää vaatimuksen esittämisen ajankohtaa, jolla vaaditaan perinnän kohdistamista yhtiön osakkaan osuuteen (osuuden osaan) yhtiön pääomassa tämän veloista. Yhteisöjen tilinpäätöksestä annetun asetuksen PBU 4/99, joka on vahvistettu VF:n VvM:n käskyllä 6.7.1999 n:o 43n, 4 kohdan mukaan tilikaudella tarkoitetaan kautta, jolta yhteisön on laadittava tilinpäätös.

Rajavastuuyhtiöistä annetun lain 25 § 3 kohdassa on säädetty, että mikäli yhtiö tai sen osakkaat eivät ole kolmen kuukauden kuluessa velkojien esittämästä vaatimuksesta maksaneet perinnän kohteena olevan osakkaan koko osuuden (koko osuuden osan) käypää arvoa, perinnän kohdistaminen osakkaan osuuteen (osuuden osaan) tapahtuu myymällä se julkisella huutokaupalla. Jos kommentoidaan huutokaupalla myymiselle asetettua kolmen kuukauden määräaikaa, on syytä huomauttaa, että koko ulosottomenettelylle on varattu aikaa kaksi kuukautta.

Mainittu kolmen kuukauden määräaika rajavastuuyhtiön osakkaan osuuden myymiselle julkisella huutokaupalla on ristiriidassa ulosottolain 13 § 1 kohdan ja 54 § 1 kohdan kanssa, joissa varataan koko ulosottomenettelylle ja omaisuuden realisoinnille aikaa kaksi kuukautta. Niinpä rajavastuuyhtiöistä annetussa laissa esitetty menettely loukkaa tosiasiallisesti velkojien etuja... Oletamme, että tällainen rajavastuuyhtiöistä annetun lain ja ulosottolain normien välinen kollisio tulee ratkaista julkisoikeudellisen säännöksen hyväksi, joka on vahvistettu ulosottolainsäädännössä.. Niinpä rajavastuuyhtiön osakkaan osuuden realisoinnin tulee tapahtua normaalissa järjestyksessä julkisella huutokaupalla, johon muut osakkaat voivat osallistua tasaveroisina muiden osallistujien kanssa, ellei yhtiö ole maksanut vaadittua summaa velkojalle. Velkojan vaatimusten täyttämisen kytkeminen rajavastuuyhtiön yhtiökokouksen päätökseen ei ole lainmukaista, koska velkojan ja velallisen välinen suhde on luonteeltaan julkisoikeudellinen, eikä yksityisoikeudellinen.

Analysoitaessa rajavastuuyhtiöistä annetun lain 25 §:n normeja voidaan tulla johtopäätökseen, että lainsäätäjällä on vahvistanut vain yhden tavan täyttää rajavastuuyhtiön osakkaan velkojan vaatimukset tämän osuudesta (osasta osuutta) rajavastuuyhtiössä, eli osuuden (osuuden osan) käyvän arvon maksamisen rahassa.

SK 95 § 3 kohdan mukaan lisävastuuyhtiöihin tulee soveltaa koodeksin rajavastuuyhtiöitä koskevia säännöksiä, mikäli SK:n 95 §:stä ei muuta johdu.

Yksi taloudellisen yhteisön lajeista on osakeyhtiö, jotka voivat olla avoimia tai suljettuja. Myös näihin oikeushenkilöihin nähden niiden osakkailla voi olla vain velvoiteoikeudellinen suhde. Mutta näistä oikeuksista on todisteena erityinen arvopaperi — osake, ja kun perintä kohdistetaan velallisen omaisuuteen, takavarikon ja realisoinnin kohteena ovat itse arvopaperit, eli osakkeet.

Erityistapaus oikeushenkilöstä on tuotanto-osuuskunta. Tuotanto-osuuskunnan perustamisen ja toiminnan oikeudellinen sääntely sisältyy SK 4 luvun 3 §:ään ja tuotanto-osuuskunnista annettuun lakiin.

Yleissäännön mukaan tuotanto-osuuskunnan jäsenenä voivat olla luonnolliset henkilöt, mutta osuuskunnan perustamisasiakirjassa voidaan sallia oikeushenkilöiden mukaantulo. Kun oikeushenkilöjäsenen suhteen ei ole vahvistettu erityisiä säännöksiä perinnän kohdistamisesta sen osuuteen, jäljempänä pidämme lähtökohtana sitä, että tällaisiin osuuskunnan jäseniin tulee soveltaa samoja sääntöjä, kuin henkilöjäseniin, ellei muuta ole määrätty konkreettisen tuotanto-osuuskunnan perustamisasiakirjassa.

Mainitun lain 9 §:n mukaan osuuskunnan omaisuus muodostuu osuuskunnan sääntöjen edellyttämistä jäsenten osuusmaksuista, omasta toiminnasta saaduista tuloista, lainoista, luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden lahjoittamasta omaisuudesta sekä muista lain sallimista lähteistä. Osuuskunnan omistuksessa oleva omaisuus jakaantuu jäsenten osuuksiin osuuskunnan sääntöjen mukaisesti.

Osuus koostuu osuuskunnan jäsenen osuusmaksusta ja vastaavasta osasta osuuskunnan netto-omaisuutta (lukuun ottamatta jakamatonta omaisuutta). Osuuskunnan jäsenen osuuden koostumus ja menettely sen suuruuden määrittämisessä vahvistetaan osuuskunnan säännöissä.

Perinnän kohdistamisesta säädetään tuotanto-osuuskunnista annetun lain 13 § 3 kohdassa, jonka mukaan osuuskunnan jäsenen osuuteen voidaan kohdistaa perintä tämän omista veloista vain siinä tapauksessa, ettei muu omaisuus riitä kattamaan velkaa, noudattaen, mitä osuuskunnan säännöissä on määrätty.

Osuuskunnan jäsenen omia velkoja koskevaa perintää ei voida kohdistaa osuuskunnan jakamattomaan omaisuuteen.

Niinpä niiden kysymysten ratkaiseminen, missä järjestyksessä ja millä tavoin perintä kohdistetaan osuuskunnan jäsenen osuuteen, on jätetty osuuskunnan jäsenten itsensä ratkaistavaksi, joille on annettu mahdollisuus päättää siitä osuuskunnan perustamisasiakirjassa. Kun SK:ssa ja tuotanto-osuuskuntia koskevassa erityislaissa ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä menettelystä kohdistettaessa perintä osuuskunnan jäsenen osuuteen, ja jos tällaisia määräyksiä ei ole myöskään osuuskunnan säännöissä, ulosottoon osallistuvat tahot ja tuotanto-osuuskunnan jäsenet putoavat oikeudelliseen tyhjiöön, kun kaikki heidän ottamansa askeleet ovat vailla oikeudellista sääntelyä.

Riitatilanteessa nähtävästi tuomioistuimen on sovellettava lain analogiaa.

Sitä, että mahdollisuus kohdistaa perintä tuotanto-osuuskunnan jäsenen osuuteen on olemassa vain siinä tapauksessa, ettei yhteisöjäsenellä ole muuta omaisuutta riittävästi velkojien vaatimusten täyttämiseen, on käsitelty jo aikaisemmin.

6.3 YHTEISÖVELALLISEN OMAISUUTEEN KOHDISTUVAN PERINNÄN ERITYISPIIRTEET

Karjalan tasavallan oikeuspristavilaitos

Apulaispääoikeuspristavi, ulosottopristavien työn organisointiosaston päällikkö V. A. Larin

Lyhennelmä esitelmästä (täydennyksin)

Seminaari Helsingissä 8.-10.10.2002

Eräs ulosottolaitoksen tehtävistä ulosottolain mukaan on tuomioistuinten ja muiden toimivaltaisten elinten päätösten täytäntöönpano.

Ulosottolain 29 §:n (jäljempänä "laki") mukaisesti ulosottomenettelyn osapuolina ovat velkoja ja velallinen, joihin voivat esiintyä sekä luonnolliset henkilöt, että oikeushenkilöt.

Eräs täytäntöönpanoasiakirjan vaatimusten pakkotäytäntöönpanon muodoista on perinnän kohdistaminen velallisen omaisuuteen takavarikoimalla ja realisoimalla omaisuus.

Lain 4. luvussa on vahvistettu yleinen menettely kohdistettaessa perintä velallisen, sekä luonnollisen henkilön, että oikeushenkilön omaisuuteen. Yleisenä menettelynä kohdistettaessa perintä velallisen, sekä luonnollisen henkilön, että oikeushenkilön omaisuuteen on mainitussa luvussa vahvistettu esimerkiksi seuraavat menettelytavat:

Perinnän kohdistaminen ulkomaan valuutassa oleviin rahavaroihin. Velalliselta tavatut ja haluttuun otetut (käteiset) rahavarat ulkomaan valuutassa ulosottopristavi toimittaa viimeistään haluttuunottoa seuraavana päivänä myyntiä varten pankkiin tai muuhun luottolaitokseen, jolla on oikeus myydä ulkomaan valuuttaa sisäisillä valuuttamarkkinoilla.

Takavarikoitaessa velallisen tilillä ulkomaan valuutassa olevia rahavaroja ulosottopristavi velvoittaa päätöksellään pankin myymään valuuttaa määrällä, joka tarvitaan täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanemiseen ottaen huomioon ulosottomaksun ja ulosottotoimenpiteistä aiheutuneet kustannukset.

Mikäli valuuttamääräiset rahavarat ovat tileillä pankissa tai muussa luottolaitoksessa, jolla ei ole oikeutta myydä ulkomaan valuuttaa Venäjän sisämarkkinoilla, ulosottopristavi velvoittaa ne siirtämään velallisen valuuttamääräiset rahavarat myyntiä varten sellaiseen pankkiin tai muuhun luottolaitokseen, jolla tällainen oikeus on.

Perinnän kohdistaminen muiden hallussa olevaan velallisen omaisuuteen, joka toimitetaan tuomioistuimen määräyksestä vierasmiestodistajien läsnä ollessa.

Perinnän kohdistaminen pantattuun omaisuuteen, johon perintä voidaan kohdistaa, mikäli velallisen muu omaisuus ei riitä täysimääräisesti kattamaan hänelle esitettyjä vaatimuksia, joita ei ole turvattu pantilla.

Velallisen omaisuuden arviointi, jonka ulosottopristavi suorittaa täytäntöönpanoasiakirjan täytäntöönpanopäivän markkinahintojen mukaisesti, lukuun ottamatta tapauksia, joissa arviointi suoritetaan säänneltyjen hintojen mukaisesti.

Jos erillisten esineiden arviointi on hankalaa taikka osapuolet vastustavat ulosottopristavin suoritamaa arviota, ulosottopristavi määrää päätöksellään asiantuntijan määrittämään omaisuuden arvon. Tällaisessa tapauksessa tulee ottaa huomioon Arviointistandardien vaatimukset, jotka on vahvistettu hallituksen asetuksella 6.6.2001 n:o 519 ja joiden mukaan "arviointikohteen hinnan kokonaissumma, joka mainitaan arviointilausunnossa, voidaan katsoa suositukseksi arvioinnin kohteen kaupassa sovellettavasta hinnasta, jos arviointilausunnon laatimispäivän ja kohteen myyntipäivän tai julkisen tarjouksen esittämispäivän välinen aika on enintään 6 kuukautta".

Omaisuuden säilyttäminen. Velallisen omaisuus luovutetaan säilytettäväksi takavarikkopöytäkirjaan tehtävää kuittausta vastaan velalliselle tai muille ulosottopristavin määräämille henkilöille. Säilyttäjä voi käyttää omaisuutta, mikäli se ei johda omaisuuden häviämiseen tai sen arvon alenemiseen. Säilyttäjä, joka ei ole velallinen tai hänen perheenjäsenensä (yhteisövelallisen työntekijä) saa säilyttämisestä palkkion. Velallisen omaisuuden hävittämisestä, luovuttamisesta, kätkemisestä tai laittomasta siirtämisestä säilyttäjä kantaa rikosoikeudellisen vastuun.

Lain 5. luku täydentää 4. lukua siten, että siinä esitetään yhteisövelallisen (oikeushenkilön) omaisuuden kohdistettavan perinnän erityispiirteet.

Erityispiirteiden selventämiseksi on tarpeen ensin määritellä keskinäinen yhteys käsitteiden “yhteisö” ja “oikeushenkilö” välillä. Niinpä siviilikoodeksin 48 §:ssä on todettu, että “oikeushenkilöksi katsotaan **yhteisö**, jolla on omassa talouskäytössään tai operatiivisessa hallinnassaan erillinen omaisuus ja joka vastaa tällä omaisuudella velvoitteistaan, joka voi hankkia ja käyttää omissa nimissään varallisuus oikeuksia ja henkilökohtaisia aineettomia oikeuksia, kantaa vastuita, esiintyä kantajana ja vastaajana oikeudessa. Oikeushenkilöllä tulee olla itsenäinen tase tai talousarvio”.

Siviilikoodeksissa oikeushenkilöt luokitellaan kaupallisiin ja ei-kaupallisiin. Oikeushenkilön yhteisömuodon mukaisesti määräytyy sen vastuu omista velvoitteistaan.

Lain 58 §:ssä säädetään mahdollisuudesta kohdistaa perintä yhteisövelallisen muuhun omaisuuteen (mikäli rahavarat eivät riitä), joka kuuluu sille omistusoikeudella, talouskäyttöoikeudella tai operatiivisen hallinnan oikeudella (lukuun ottamatta vaihdannasta poistettua tai rajoitetusti vaihdantakelpoista omaisuutta), riippumatta siitä, missä ja kenen tosiasiallisessa käytössä omaisuus on.

Mutta on pidettävä mielessä, että **laitokset, jotka kuuluvat ei-kaupallisiin oikeushenkilöihin, vastaavat velvoitteistaan vain rahavaroillaan**, jotka ovat niiden määräysvallassa, ja mikäli ne eivät riitä, toissijaisen vastuun kantaa omaisuuden omistaja, mutta siihen vaaditaan lisäksi oikeuden päätös.

Tosin muutamissa tapauksissa, mikäli omistaja on antanut laitokselle oikeuden harjoittaa tuloa tuottavaa toimintaa, perintä voidaan kohdistaa tällaisilla tuloilla hankittuun omaisuuteen ehdolla, että tämä omaisuus on merkitty erilliseen taseeseen.

VSFNT:n siviiliprosessikoodeksissa vuodelta 1964 ei sallittu perinnän kohdistamista valtion budjettiin sisältyvien yritysten ja yhteisöjen omaisuuteen (lukuun ottamatta rahavaroja). Nykyinen laki ei tunne tällaisia rajoituksia.

Rajavastuuyhtiöistä annetussa laissa sallitaan perinnän kohdistaminen yhtiön osakkaan osuuteen (osaan osuudesta) yhtiön pääomassa tämän henkilökohtaisista veloista, mutta kahdella ehdolla:

1. yhtiön osakkaan muu omaisuus ei riitä velkojen kattamiseen,
2. tuomioistuim on tehnyt asiasta päätöksen.

Uskonnolliset yhteisöt, jotka kuuluvat ei-kaupallisiin oikeushenkilöihin, vastaavat velvoitteistaan kaikella niille kuuluvalla omaisuudella, lukuun ottamatta jumalanpalveluksessa käytettävää omaisuutta.

Laki sallii perinnän kohdistaminen yhteisövelallisen omaisuuteen, joka kuuluu sille omistusoikeudella, talouskäyttöoikeudella tai operatiivisen hallinnan oikeudella, mutta **säättää rajoituksia vaihdannasta poistetun ja rajoitetusti vaihdantakelpoisen omaisuuden suhteen**. Laissa ei luetella yhteisövelallisen tällaista omaisuutta, mikä aiheuttaa tiettyjä ongelmia ulosottopristaveille, koska kyseisiin omaisuuslajeihin on viitattu muissa laeissa ja säädöksissä. Niinpä maankamarasta annetun lain mukaan maanpinnan alla olevat lohkot eivät voi olla kaupan, lahjoituksen, perimyksen, sijoituksen (apportin), panttauksen tai muun luovutuksen kohteena.

Presidentin asetuksella 22.2.1992 n:o 179 on vahvistettu luettelo tuotteista ja tuotantojätteistä, joiden vapaa kauppa on kielletty, ja niihin kuuluvat: jalot ja harvinaiset maametallit, jalokivet, strategiset materiaalit, aseet, ampumatarvikkeet niihin, sotatekniikka ja sen laitteiden ja tarvikkeiden varaosat, räjähdysaineet, avaruuskompleksit, sotilaalliset viestintä- ja hallintajärjestelmät ja muu omaisuus.

Rajoitetusti vaihdantakelpoiseen omaisuuteen kuuluvat esineet, jotka ovat lisenssien ja sertifikaattien alaisia, joiden hankkimiseen ja luovuttamiseen vaaditaan erityinen lupa.

Lain 5 §:n mukaisesti laissa mainituissa tapauksissa tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätökset voidaan panna täytäntöön muiden elinten ja organisaatioiden toimesta.

Niinpä esimerkiksi federaation budjetista vuodelle 2004 annetun lain 135 §:ssä on määrätty, että Venäjän federaatioon kohdistettujen kanteiden johdosta annettujen tuomioistuinten päätösten täytäntöönpano, samoin kuin varojen perintä federaation budjetista varoja saavien rahaveloista federaation tiliviranomaisissa olevilta saajakohtaisilta tileiltä ei kuulu ulosottolaitoksen tehtäviin. Tuomioistuinten Venäjän federaatiota vastaan esitettyjen kanteiden johdosta antamat täytäntöönpanolistat lähetetään VF:n valtiovarainministeriölle, ja kun on kysymys varojen perimisestä federaation budjettivaroista federaation budjetista varoja saavien rahaveloista, ne lähetetään federaation tiliviranomaisille.

Täytäntöönpanomenettely näissä tapauksissa määräytyy VF:n hallituksen asetuksen mukaisesti. Se, että kyseinen normi esiintyy federaation budjetista vuodelle 2004 annetussa laissa ja puuttuu ulosot-

tolain 10 §:stä, aiheuttaa tiettyjä hankaluuksia ulosottofristavin toiminnassa. Siksi, niin kauan kun vastaavaa muutosta ei ole tehty ulosottolakiin, esitettäessä täytäntöönpanoasiakirja velallista kohtaan, joka saa rahoituksensa federaation budjetista, ulosottofristavi on velvollinen ottamaan vastaan täytäntöönpanoasiakirjan ja panemaan ulosottoasian vireille. Tarkastettuaan onko velallisella varoja pankkitileillä, käteistä rahaa kassassa tai omaisuutta, joka on hankittu omistajan suostumuksella harjoitetusta tuloa tuottavasta toiminnasta saaduilla varoilla, ja havaittuaan, ettei sellaista ole, ulosottomies laatii pöytäkirjan perinnän mahdottomuudesta ja palauttaa täytäntöönpanoasiakirjan velkojalle ulosottolain 26 §:n 1 kohdan 1 alakohdan nojalla ja päättää ulosottomenettelyn. Jos täytäntöönpanoasiakirjana on tuomioistuimen päätös, tulee velkojalle selittää mahdollisuus esittää täytäntöönpanolista federaation tiliviranomaisille velan primiseksi velallisen saajakohtaiselta tililtä.

Laissa on vahvistettu tietty menettely kohdistettaessa perintä yhteisövelallisen omaisuuteen.

Niinpä yhteisövelallisen omaisuuden takavarikko ja realisointi toimeenpannaan seuraavassa järjestyksessä:

Ensisijaisesti - omaisuus, jota ei suoranaisesti käytetä tuotantoon (arvopaperit, rahavarat velallisen talletus- ja muilla tileillä, valuutta, henkilöautot, toimiston tyylikalusteet ym). Kohdistettaessa perintä arvopapereihin tulee ottaa huomioon korkeimman arbitraatiotuomioistuimen plenumin “muuttamista kysymyksistä, jotka liittyvät perinnän kohdistamiseen osakkeisiin” antama päätös 3.3.1999 n:o 4, nimittäin että tytäryhtiö-osakeyhtiön osakkeita, jotka valtio on tuonut sellaisen holding- tai muun yhtiön osakepääomaan, joka on perustettu yksityistettäessä valtion omaisuutta presidentin asetuksen tai hallituksen päätöksen nojalla, pidetään omaisuutena, josta riippuu suoranaisesti yhtiön tuotantotoiminta. Siksi perintä voidaan kohdistaa niihin vasta kolmannen ryhmän mukaisesti.

Siviilikoodeksin 128 §:n mukaan siviilioikeuksien kohteisiin Venäjän federaatiossa kuuluvat mm. myös varallisuus oikeudet. Tällöin siviilikoodeksin 382 §:n mukaisesti oikeuden (saamisoikeuden), joka kuuluu velkojalle sitoumuksen perusteella, tämä voi siirtää toiselle henkilölle oikeustoimella (sopimus saamisen siirrosta) tai se voi siirtyä toiselle lain nojalla. Niinpä velallisen varallisuus oikeudet kuuluvat hänen omaisuuteensa, joihin siis voidaan kohdistaa perintä täytäntöönpanoasiakirjan nojalla.

Oikeushenkilön varallisuus oikeuksia (saamisoikeuksia) nimitetään talouselämän kielellä kokonaisuutena termillä “saatavat”.

Hallituksen asetuksella 27.5.1998 n:o 516 on säädetty, että kun perintä kohdistetaan yhteisövelallisen omaisuuteen ulosottolain 59 §:n nojalla, niin kohdistamisjärjestystä määritettäessä saamisoi-keudet, jotka kuuluvat velalliselle velkojan ominaisuudessa kolmansien henkilöiden täyttämättömi-en velvoitteiden muodossa (saatavat), katsotaan takavarikoinnin ja realisoinnin suhteen velallisen ensimmäisen ryhmän omaisuudeksi.

Toissijaisesti - valmiit tuotteet (tavarat) sekä muut aineelliset hyödykkeet, jotka eivät liity suorana-isesti tuotantoon eivätkä ole siihen tarkoitettuja.

Kolmanneksi - kiinteä omaisuus, sekä raaka-aineet ja materiaalit, työstökoneet, laitteet ja muu käyt-töomaisuus, jotka on tarkoitettu suoranaisesti käytettäväksi tuotannossa.

Kohdistettaessa perintä kolmannen ryhmän omaisuuteen ulosottomies lähettää kolmen päivän kuluessa takavarikosta federaation yrityssaneerausvirastolle ilmoituksen velallisyhteisön omaisuuden takavarikoinnista ilmoittaen tiedot tämän omaisuuden koostumuksesta ja arvosta sekä velkojan vaatimuksen määrästä.

Jäljennös mainitusta ilmoituksesta lähetetään veroviranomaiselle, joka valvoo velallisyhteisön maksusuorituksia kaikkien tasojen budjetteihin ja valtion budjetin ulkopuolisiin rahastoihin.

Saatuuan federaation yrityssaneerausvirastolta ilmoituksen siitä, että se on lähettänyt arbitraatio-tuomioistuimelle hakemuksen velallisyhteisön asettamisesta konkurssiin, ulosottomies toimittaa tuomioistuimelle anomuksen täytäntöönpanon lykkäämisestä siihen saakka, kunnes arbitraatiotuo-mioistuin on tehnyt päätöksen velallisen asettamisesta konkurssiin.

Mikäli arbitraatiotuomioistuin tekee päätöksen velallisen asettamisesta konkurssiin, täytäntöön-panomenettely ja velallisen omaisuuden realisointi keskeytetään, kunnes arbitraatiotuomioistuin on ratkaissut pääasian.

Perittäessä veroviranomaisten päätöksen perusteella veroja ja maksuja yhteisön omaisuudesta yhtei-sövelallisen omaisuuden ulosmittauksessa on tiettyjä eroavuuksia.

Verokoodeksin mukaan ulosottomiehen ei ole välttämättä tarkistettava, onko velallisen tileillä rahavaroja, sillä tällaisessa perinnässä rahavarojen perinnästä velallisyhteisön tileiltä huolehtii veroviranomainen.

Verokoodeksin mukaan ensimmäisen luokan omaisuuteen luetaan kiinteistö, joka ei ole tuotantotilaa.

Lisäksi verokoodeksissa on vahvistettu 4. ja 5. luokka, muun muassa neljännessä luokassa perintä kohdistetaan omaisuuteen, joka on luovutettu sopimuksella toisten henkilöiden hallintaan, käyttöön tai määräysvaltaan ilman, että omistusoikeus omaisuuteen siirtyisi heille, mikäli veronmaksuvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi sellaiset sopimukset on purettu tai katsottu pätemättömiksi säädettyssä järjestyksessä.

Korkeimman oikeuden plenumin ja korkeimman välitystuomioistuimen plenumin päätöksen 11.6.1999 n:o 41/9 mukaan “sovellettaessa mainittua verokoodeksin normia tulee lähteä siitä, että siviilikoodeksin 9 ja 29 lukujen säännösten mukaan, jotka sääntelevät sopimusten purkamista ja oikeustointen pätemättömyyttä, tarvetta kohdistaa veron perintä konkreettiseen omaisuuteen ei sinänsä voida katsoa riittäväksi perusteeksi purkaa tai julistaa pätemättömäksi sopimus, jolla kyseinen omaisuus oli siirretty kolmannelle hankilölle”.

Herää kysymys, voidaanko perintä kohdistaa varallisuusoikeuksiin, kuten saamisoikeuteen (saatavaan), koska verokoodeksin 38 §:n mukaan “Omaisuudella tarkoitetaan siviilioikeudellisia kohteita (*lukuun ottamatta varallisuusoikeuksia*), jotka luetaan kuuluvaksi omaisuuteen siviilikoodeksin mukaisesti”. Oikeuskäytäntö tästä asiasta puuttuu.

Olemassa olevat eroavuudet perinnän kohdistamisjärjestyksessä yhteisövelallisen omaisuuteen ulosottolain ja verokoodeksin välillä vaikeuttavat ulosottopristavin työtä veroviranomaisten päätöksiä täytäntöönpannassa. Ristiriitaisuudet lainsäädännössä antavat velalliselle tässä tapauksessa mahdollisuuden vuokrata pois likvidi omaisuus (kuten henkilöautot, tuotantotoimintaan kuulumattomat lomanviettopaikat) ja siirtää se neljänteen perintäluokkaan. Ulosottopristavi on pakotettu kohdistamaan perintä valmiisiin tuotteisiin ja tuotantoon osallistuvaan käyttöomaisuuteen, jotka kuuluvat 2. ja 3. perintäryhmään ja toisinaan ovat vähemmän likvidejä, lisäksi perinnän kohdistuksessa 3. ryhmän omaisuuteen edessä ovat laissa vahvistetut seuraukset. Kaikki tämä antaa velalliselle mahdollisuuden laillisesti pitkittää veroviranomaisen päätöksen täytäntöönpanoa.

Ulosottomenettelyssä on omat erityispiirteensä kohdistettaessa perintä velallisen omaisuuden oikeushenkilön uudelleenorganisoinnin ja purkamisen tapauksissa, mukaan lukien konkurssitilanteet.

Kaikki rajoitukset, jotka liittyvät konkurssin eri vaiheisiin, koskevat täytäntöönpanoasiakirjojen täytäntöönpanoa omaisuuteen kohdistuvalla perinnällä. Täytäntöönpanoasiakirjat, jotka koskevat muita kuin varallisuus oikeuksia, pannaan täytäntöön normaalissa järjestyksessä ja täytäntöön pantavat vaatimukset esitetään velallisyhteisön toimielimille tai arbitraatio tuomioistuimen määräämille toimitsijoille heidän toimivaltansa mukaisesti.

Niinpä esimerkiksi, kun yhteisö asetetaan väliaikaisen toimitsijamiehen valvontaan (konkurssin ensimmäinen vaihe), omaisuuteen kohdistuva täytäntöönpano keskeytetään, samoin puretaan velallisen omaisuuteen kohdistuvat takavarikot ja muut disponointirajoitukset, jotka on asetettu ulosottomenettelyn aikana, lukuun ottamatta sellaisten täytäntöönpanoasiakirjojen täytäntöönpanoa, jotka on annettu ennen valvontaan asettamisen päivämäärää lainvoimaisiksi tulleiden tuomioistuinten päätösten nojalla ja koskevat palkkavelkojen tai tekijänoikeuspalkkioiden perimistä taikka omaisuuden vaatimista laittomasta vieraasta hallinnasta, samoin kuin hengelle tai terveydelle aiheutetun vahingon tai moraalisen vahingon korvaamista.

Velallisen rahavelvoitteiden täyttäminen samanlaatuisia vastasaamisia kuittaamalla on kielletty, jos sillä rikotaan konkurssilain 26.10.2002 n:o 127 134 § 4 kohdassa vahvistettua velkojien etuoikeusjärjestystä.

Perusteena täytäntöönpanotoimien keskeyttämiselle on arbitraatio tuomioistuimen päätös valvontaan asettamisesta.

Ulosottopristavi jättää purkamatta velallisen omaisuuteen kohdistuvia takavarikkoja siinä määrässä ja laajuudessa, joka on tarpeen niiden täytäntöönpanoasiakirjojen täytäntöönpanemiseksi, joiden täytäntöönpanoa ei ole keskeytetty, ja tarvittaessa voidaan suorittaa uusia takavarikkoja.

Konkurssilain mukaan juoksevien maksujen velkojia ei pidetä konkurssiasian osapuolina konkurssin eri vaiheisiin liittyviä toimia suoritettaessa. Juoksevilla maksuilla mainitussa laissa tarkoitetaan rahavelvoitteita ja julkisia maksuja, jotka ovat syntyneet sen jälkeen, kun konkurssihakemus on otettu vastaan, sekä rahavelvoitteita ja julkisia maksuja, jotka ovat erääntyneet konkurssimenettelyn vastaavan vaiheen alkamisen jälkeen. Eli täytäntöönpanolistat, jotka on annettu tuomioistuinten päätösten perusteella velallisen velvoitteista ja jotka ovat erääntyneet konkurssin vastaavan vaiheen aikana, oikeuspristavilaitoksen on otettava vastaan ja pantava täytäntöön normaalissa järjestyksessä. Poikkeuksen muodostaa perinnän kohdistamisjärjestys. Kaikissa konkurssin vaiheissa, lukuun ot-

tamatta valvontavaihetta, omaisuuden takavarikointi suoritetaan arbitraatiotuomioistuimen päätöksen perusteella.

Kun varsinainen konkurssimenettely alkaa, ulosottopristavin tulee luovuttaa pesänhoitajalle täytäntöönpanoasiakirjat, joiden täytäntöönpano on keskeytetty, samoin velallisen omaisuuteen aikaisemmin vahvistetut takavarikot ja muut disponointirajoitukset puretaan.

Täytäntöönpantaviksi otetaan täytäntöönpanoasiakirjat, jotka on annettu tuomioistuinten päätösten perusteella ja koskevat omistusoikeuden vahvistamista, fyysisen tai henkisen kärsimyksen korvaamista, omaisuuden vaatimista laittomasta vieraasta hallinnasta, oikeustoimen pätemättömäksi julistamista ja pätemättömyyden seurauksia. Normaalisissa järjestyksessä otetaan vastaan ja pannaan täytäntöön täytäntöönpanoasiakirjat, jotka koskevat muuta, kuin omaisuusvelkaa. Kun arbitraatiotuomioistuin on tehnyt päätöksen velallisen asettamisesta konkurssiin ja konkurssimenettely on alkanut, velallisen johtajan ja muiden toimielinten sekä konkurssivelallisena olevan unitaariyhtymän omistajan toimivaltuudet lakkaavat. Siksi kaikki ulosottopristavin mainittuihin asiaryhmiin kuuluvat vaatimukset tulee osoittaa konkurssipesän hoitajalle.

Mikäli velallisyhteisö puretaan ilman konkurssimenettelyä, ulosottopristavin tulee varmistua purkukomission rekisteröinnistä ja purkutoimenpiteiden faktisesta suorittamisesta.

Siviilikoodeksin 62 §:n mukaan oikeushenkilön osakkaat tai toimielin, joka on tehnyt päätöksen oikeushenkilön purkamisesta, ovat velvolliset viipymättä ilmoittamaan siitä kirjallisesti viranomaiselle, joka hoitaa oikeushenkilöiden valtiollista rekisteröintiä (tällä hetkellä se on veroviranomainen), joka vie yhtenäiseen valtiolliseen oikeushenkilörekisteriin tiedot siitä, että oikeushenkilö on purkutilassa, jonka lisäksi heidän tulee nimetä purkukomissio (tai yksi purkuselvittäjä) valtiollista oikeushenkilörekisteriä pitävän viranomaisen suostumuksella sekä vahvistaa purkumenettely ja sen aikataulu. Purkukomission tulee laittaa julkaisuihin, joissa julkaistaan tiedot oikeushenkilöiden rekisteröinnistä, ilmoitus purkamisesta sekä velkojille tieto siitä, millä tavoin ja missä ajassa heidän tulee esittää vaatimuksensa. Määräajan tulee olla vähintään kaksi kuukautta purkuilmoituksen julkaisemisesta.

Tarkastettuaan esitetyt vaatimukset ulosottopristavi lähettää ulosottolain 61 §:n mukaisesti täytäntöönpanoasiakirjat kirjatussa kirjeessä yllä mainitun määräajan puitteissa purkukomissiolle, jolloin ulosottomenettely ei pääty. Kun purkamisen määräaika on kulunut umpeen tai purkutoimenpiteiden tulokset ovat selvillä, ulosotto viedään päätökseen joko ulosottolain 27 § 1 kohdan 1 alakohdan tai

27 § 1 kohdan 6 alakohdan mukaisesti. Tällaisia olivat muutamat yhteisövelallisen omaisuuden ulosoton erityispiirteet.

7 SUOMEN JA VENÄJÄN ULOSOTON TIETOJÄRJESTELMISTÄ

7.1 SUOMEN ULOSOTON OIKEUSTAPAREKISTERI

Suomen oikeusministeriö

Hallitussihteeri Kari Liede

Esitelmä

Seminaari Helsingissä 8.-10.10.2002

1. Tavoitteet

Suomen oikeusministeriö on asettanut erääksi tavoitteekseen ulosottokäytännön yhtenäistämisen maassamme. Pyrkimyksenä on varmistaa, että asianosaisten, velkojan ja velallisen, oikeusturva toteutuu samanlaisena riippumatta siitä, missä osassa maata asiaa hoidetaan.

On monia keinoja lähestyä asetettua päämäärää mahdollisimman yhtenäisestä ulosottomenettelystä. Tärkein on tietysti uudistaa vanhentunutta ulosottoa koskevaa lainsäädäntöä ja paikata siinä olevia aukkoja. Lisäksi käytäntöä voidaan yhtenäistää ulosottohenkilökunnan valtakunnallisella koulutusohjelmalla. Yhtenä täydentävänä keinona syntyi ajatus ulosoton omasta, valtakunnallisesta oikeustapausrekisteristä. Oikeustapausrekisteriin voidaan keskittää ulosottoa koskevat tuomioistuinratkaisut luettaviksi yhtäläisesti kaikissa ulosottopiireissä siitä riippumatta, minkä tuomiopiirin ja läänin alueella ulosottopiiri sijaitsee.

2. Nykytila

Halutessaan tietoa oikeuskäytännöstä ulosottomiehet käyttävät niin sanottua FINLEX säädöstietopankkia, joka on Internetissä oleva suomalaisen oikeudellisen aineiston julkinen ja maksuton palvelu. Nykyisin FINLEX koostuu yli kahdestakymmenestä tietokannasta. Palvelun kokonaisuudet ovat lainsäädäntö, oikeuskäytäntö, hallituksen esitykset, viranomaisnormit ja valtiosopimukset.

Oikeuskäytännön osalta ongelmana on, että vain osa ulosottoa koskevista tuomioistuinten ratkaisuista on löydettävissä Finlexistä. Lähinnä tietopankista löytyy ylimpien tuomioistuimien, korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien, ennakkopäätöksen luonteiset ratkaisut.

Esimerkiksi vuonna 1999 käräjäoikeuksissa käsiteltiin n. 800 ulosottovalitusta, joista noin joka kolmannelta valitettiin edelleen hovioikeuteen runsaan 500 ratkaisun jäädessä lainvoimaisiksi. Käräjäoikeuden lainvoimaisella päätöksellä voi olla merkityksensä ulosottokäytännön yhtenäistäjänä, erityisesti, mikäli voidaan verrata samantyyppisiä ratkaisuja eri käräjäoikeuksista. Pitkien valitusprosessien johdosta saattaa tuomioistuinten ei-lainvoimaisistakin ratkaisuista olla hyötyä erityisesti sovellettaessa uutta lainsäädäntöä, josta vakiintunutta oikeuskäytäntöä ei vielä ole kertynyt. Tähän asti on ollut jossain määrin sattumanvaraista, tuleeko, ja jos tulee niin missä ajassa, tärkeätkään tuomioistuinratkaisut kaikkien ulosottomiesten tietoon.

3. Toteutus

Oikeustapausrekisteri on sen käyttäjille tarkoitettu yhteinen Notes-tietokanta.

Tuomioistuin lähettää ulosottoa koskevan päätöksensä sähköpostin liitetiedostona asianomaiseen ulosottopiiriin. Sähköpostiyhteys on tietoturvallinen, sillä viesti kulkee oikeushallinnon sisäisessä tietoverkossa eikä avoimessa tietoverkossa.

Tuomioistuinratkaisujen ohella rekisteriin voidaan tallentaa muiden viranomaisten ulosottoa koskevia sellaisia ratkaisuja, joiden uskotaan kiinnostavan rekisterin käyttäjiä.

Päävastuu ratkaisujen tallentamisesta oikeustapausrekisteriin ja tietojen päivityksestä, mm. tiedot lainvoimaisuudesta ja asian käsittelyvaiheista, on ulosottomiehillä eli kihlakunnanvoudeilla, jotka kukin tallentavat omaa ulosottopiiriään koskevat päätökset.

Päätökseen voidaan liittää ulosottomiehen kyseessä olevassa valitusasiassa tuomioistuimelle antama lausunto, jos sillä tallentajan käsityksen mukaan on lisäarvoa olennaisten, oikeustapaukseen liittyvien eri näkökohtien esiintuomiseksi.

Oikeustapausrekisteriin tallennettuja päätöksiä voidaan hakea joko avainsanojen (esim. ulosmittaus, pakkohuutokauppa...), päätöspäivän, päätöksen antajan, päätöksen tyyppin tai lainkohdan perusteella.

Katseluoikeus oikeustapausrekisteriin on ulosottopiirien ohella ulosottovalituksia käsittelevillä tuomioistuimilla.

4. Käyttöönotto

Oikeustapausrekisterin pilottivaihe on käynnistetty syksyllä 2002 osassa ulosottopiirejä. Kaikkiin ulosottopiireihin oikeustapausrekisterin käyttö on tarkoitus laajentaa vuoden 2003 aikana.

5. Hyödyt

- Ulosottokäytäntö yhtenäistyy.
- Auttaa tulkitsemaan lakia oikein.
- Tietolähde myös tuomioistuimille.
- Ulosottomiesten työväline tekstinkäsittelyssä.
- Apuväline kerätessä ulosottotointa koskevaa tilastotietoa.

7.2 VENÄJÄN FEDERAATION OIKEUSMINISTERIÖN KARJALAN TASAVALLAN OIKEUSPRISTAVILAITOKSEN TIETOPALVELUT

Karjalan tasavallan oikeuspristavilaitos

Hallinnon rekisteri-, lainsäädännön systematisointi- ja tietohallinnon kehittämissosaston johtava asiantuntija T. A. Golland

Esitelmä

Seminaari Petroskoissa 5.-6.9.2002

1. Edellytykset automatisoidun ulosottojärjestelmän (ASVIP) luomiselle. Tehtävän asettaminen

Laaja tehtäväkenttä, kansalaisten, yhteiskunnan ja valtion hyväksi suoritettavien perimistoimeksiantojen määrän jatkuva kasvu edellyttää tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten täytäntöönpanon laadun parantamista ja nopeuttamista. Mutta tämän päivän realiteetit ovat sellaiset, että käytännöllisesti katsoen on mahdotonta saavuttaa hyviä tuloksia näissä kysymyksissä ilman automatisaatiota ja tietotekniikan hyväksikäyttöä.

Automatisaatio on nykyaikaisen elämän normi ja objektiivinen välttämättömyys. Mutta vielä muutama vuosi takaperin ei ollut olemassa ohjelmistoja ulosottoprosessin automatisoimiseksi.

Siksi vuonna 1998 ryhmä suunnittelijoita aloitti yhdessä oikeuspristavilaitoksen kollektiivin kanssa työn automatisoidun ulosottojärjestelmän ohjelmisto- ja laitekokonaisuuden luomiseksi, joka mahdollistaisi oikeuspristavilaitoksen osastojen ja yksiköiden työn optimoinnin, ulosottoiminnan laadun parantamisen, asiakirjaliikenteen automatisoinnin ja tilinpidon rahavarojen liikkeistä.

Tehtävänasettelussa suunnittelijat käyttivät apuna federaation ulosottoa sääntelevää lainsäädäntöä. Sen perusteella laadittiin looginen järjestelmäkaavio, tietokannan rakenne sekä automatisoiduissa työpisteissä työskentelyn algoritmit tietokannan ylläpitoa varten. Järjestelmän rakenne on esitetty kaaviossa 1.

2. Automatisoitujen työpisteiden kuvaus

Järjestelmän ytimenä on tietokanta, johon sisältyvät kaikki tiedot ulosotosta (tiedot tapahtumista ulosottoasiassa, asiakirjapohjat, luettelot täytäntöönpanoasiakirjoista, tapahtumista, takavarikoidusta omaisuudesta, hakemistot yrityksistä, kansalaisista, täytäntöönpanoasiakirjojen lajeista, omaisuudesta jne.). Jokainen käyttäjä syöttää osaltaan tietoja tietokantaan. Tällöin hänellä on mahdollisuus käyttää hyväkseen tietoja, jotka tulevat muista työpisteistä. Tunnuksena, jonka perusteella voi saada tietokannasta täydet tiedot konkreettisesta ulosottoasiasta, toimii ulosottoasian numero.

Lähtötietoja syötetään työpisteistä “Kanslia” (tiedot velallisesta, velkojasta, velkasummasta, tuomioistuimesta), “Talletus” ja “Maksutositteet” (tiedot rahavaroista).

Nämä tiedot toimivat tukena työpisteelle “Ulosoton suorittaminen”, missä rekisteröidään tapahtumat ulosoton edetessä, sekä laaditaan asiakirjat (päätökset, kyselyt jne.).

Työpisteen “Posti” kautta tietokantaan syötetään tiedot lähtevästä ja saapuvasta postista.

Työpisteessä “Tavarikoidun omaisuuden luettelointi” pidetään kirjaa takavarikoidun omaisuuden liikkeistä takavarikoinnista ja haltuunotosta realisoitavaksi luovuttamiseen ja realisointiin.

Työpisteessä “Raportit” voidaan tehdä mitä tahansa poimintoja tietokannasta.

“Administraattori” valvoo, pitää toimintakunnossa ja tarkastaa koko järjestelmää.

Työpisteen “Luettelo lakkautettavista yrityksistä” avulla voidaan tarkistaa, mitkä lakkautettavista yrityksistä ovat velkojia tai velallisia.

Työpiste “Luettelo oikeuspristavien toiminnan johdosta tehdyistä valituksista” auttaa oikeuspristavilaitoksen hallintokoneiston työntekijää tämän alan kysymysten hoitamisessa.

“Ajoneuvoluettelossa” rekisteröidään takavarikoidut ajoneuvot.

Tällainen looginen ohjelmakaavio mahdollistaa kaikkien oikeuspristavilaitoksen osastojen työn automatisoinnin ja niiden yhteistoiminnan turvaamisen. Samoin päällikköpristavit ja oikeuspristavilaitoksen hallinnon työntekijät voivat valvoa yksittäisten ulosottopristavien työtä.

Järjestelmä reagoi normaalisti tietokannan suurenemiseen. Esimerkiksi vuonna 1999 Petroskoin oikeuspristavilaitoksen tietokanta sisälsi tietoja 62.649 ulosottoasiasta, ja vuonna 2003 vastaava luku oli 83.073. Automatisoidun ulosottojärjestelmäkokonaisuuden ohjelmat voivat toimia sekä yhdellä tietokoneella, että paikallisessa verkossa. Tällaisessa tapauksessa tietokannan tiedot ovat saatavissa järjestelmän kaikissa työpisteissä reaaliajassa. Automatisoidun ulosottojärjestelmän ohjelmakokonaisuus verkkosovelluksena toimii menestyksellä Petroskoin ja 16 muussa oikeuspristavilaitoksen paikallisvirastossa. Todistuksena ohjelman käyttöönoton taloudellisesta tehokkuudesta voidaan esittää seuraava vertailutaulukko Petroskoin oikeuspristavilaitoksen toiminnan asiakirjalii-kenteen osoittimista ennen ja jälkeen ohjelman käyttöönoton (kaavio 2), josta näemme, että automa-tisoidun ulosottojärjestelmän käytön ansiosta rekisteröityjen asiakirjojen määrä on kasvanut, tarvit-tavien tietojen etsimiseen kuluva aika on lyhentynyt ja täytäntöönpanoasiakirjojen säilytettävien tietojen lukumäärä on suurentunut.

3. Elektroninen tietojen vaihto paikallisvirastojen kanssa

Sitten muutama sana elektronisesta tietojen vaihdosta paikallisvirastojen kanssa. On syytä mainita muutamia etunäkökohtia.

Sen ansiosta, että kaikkien paikallisvirastojen kanssa on olemassa telekommunikaatioyhteys, on tullut mahdolliseksi tehokkaampi tietojen vaihto ja täten myös tehokkaampi ohjelman ylläpito (asiakirjapohjien, raporttien, työpisteiden ohjelmamodulien päivittäminen, tietokantojen korjaami-nen jne.).

Tämä on vaikuttanut myös ylläpidon kustannuksiin, koska useimmissa tapauksissa tietotekniikan asiantuntijoiden ei tarvitse matkustaa järjestelmän asennuspaikalle.

Internetin ansiosta on mahdollisuus päästä paikallisvirastojen tietokantoihin, eli voidaan saada tie-dot kaikista niissä vireillä olevista ulosottoasioista.

Myös sähköpostin välityksellä tapahtuu tietojen vaihtoa oikeuspristavilaitoksen hallintokoneiston työntekijöiden, kirjanpito-osaston ja paikallisvirastojen päällikköpristavien välillä. Tämä vaikuttaa olennaisesti päätöksenteon nopeuteen syntyvien ongelmien ratkaisemisessa.

Todella vallankumoukselliseksi ratkaisuksi informaation vaihdossa voi muodostua virtuaalisen yk-sityisverkon kehittämisprojektin toteuttaminen (virtual private network). Tämä antaa mahdollisuu-

den yhdistää oikeuspristavilaitoksen useiden etäällä toisistaan sijaitsevien piirien paikallisia tietoverkkoja ja puhelinasemia yhtenäiseksi laitoksen sisäiseksi verkoksi tietojen ja äänen välittämistä varten. Kaupunkien välisten puhelujen kustannuksia, sähköpostiviestien määrää ja työntekijöiden komennuksia voidaan vähentää, ja mikä tärkeintä, reagointinopeus syntyyviin ongelmiin yhtenäisen laitoksen sisäisen verkon kaikilla sektoreilla nopeutuu. Tämän verkon kehittälytyö on jo käynnissä.

4. Yhteistoiminta muiden valtion viranomaisten kanssa tietojen hankinnassa

Seuraavassa haluaisin tarkastella kysymystä tietojen vaihdosta muiden valtion viranomaisten kanssa. Yksi tekijöistä, joka vaikuttaa ulosottoimenpiteiden suorittamisen tehokkuuteen, on tietojen saaminen muilta organisaatioilta ulosotto- ja tietojen pyyntöjen perusteella.

Tietojen vaihdon suhteen on solmittu sopimukset Sberbank-pankin Karjalan osaston, kiinteistörekisteriviranomaisen, vero- ja maksuministeriön tarkastuselimen ja valtion liikennevalvontaviraston kanssa. Tämän ansiosta voidaan minimoida kyselyjen vastausten odotusaika.

Luonnollisten henkilöiden tilitietojen ja heidän nimiinsä rekisteröityjen kiinteistöjen selvittämisen automatisointi on toteutettu automatisoidun ulosottojärjestelmän ohjelmakokonaisuuden työpisteessä "Kanslia". Tietojen välittämien tapahtuu magneettitallentimien (levykkeiden) avulla.

Tiedot oikeushenkilöistä saadaan vero- ja maksuministeriön tarkastuselimeltä modeemin välityksellä. On olemassa suora pääsy rekisteriin suojattua yhteyskanavaa pitkin.

Valtion liikennevalvontavirastoa varten on toteutettu ajoneuvon takavarikointia koskevan tiedon siirtäminen tietokannasta ja lähettäminen sähköpostitse. Nämä tiedot syötetään valtion liikennevalvontaviraston operatiiviseen järjestelmään ja niiden perusteella liikennettä valvovat tarkastajat suorittavat ajoneuvon haltuunoton.

Tämänkaltaisen yhteistyön tuloksellisuuden analyysi sallii tehdä johtopäätöksen, että elektroninen tietojen vaihto myös muiden valtion viranomaisten kanssa on tarkoituksenmukaista.

5. Liktör-ohjelmiston ja ASVIP-järjestelmän vertailu

On syytä huomauttaa, että avaintekijänä oikeuspristavilaitoksen tietojärjestelmän kehittälyssä on ohjelmiston valinta.

ASVIP-järjestelmän käyttööntotosta ja käytöstä saadun oman kokemuksen perusteella katsomme, että ohjelmaa valitessa tulee ottaa huomioon seuraavat tekijät:

- Materiaaliset kustannukset,
- Vastaavuus oikeuspristavilaitoksen asiakirjaliikenteen vaatimusten kanssa,
- Ohjelman käyttäjäystävällisyys,
- Mahdollisuus operatiiviseen väliintuloon (korjaukset ja lisäykset).

Tämän päivän olosuhteissa eräs kaikkein tärkeimmistä on kysymys materiaalisista kustannuksista, joihin kuuluvat välttämättä sekä ohjelmiston (järjestelmä ja sovellukset), että tekniikan kustannukset.

Katsomme aiheelliseksi tarkastella tätä kysymystä, koska VF:n OM:n kollegio on tehnyt päätöksen Liktör-ohjelmiston käyttöönotosta kaikissa VF:n oikeuspristavilaitoksissa,

Ohjelmiston hinta yhtä oikeuspristavinvirastoa kohti on noin 70.000 ruplaa. Kaikki muut vertailut Liktör-ohjelmiston ja ASVIP-järjestelmän välillä on esitetty taulukossa (kaavio 3).

Toinen tekijä, joka vaikuttaa materiaaliin kustannuksiin ohjelmistotuotetta käyttöön otettaessa, on ohjelmiston minimivaatimukset laitteiston suhteen. Siksi ohjelmaa valittaessa on myös otettava huomioon alueellisissa virastoissa tällä hetkellä olevien tietokoneiden laatu. Esimerkiksi Karjalassa 97 % virastojen tulostimista on matriisikirjoittimia.

Tämä valinta ei ole sattuma. Niiden käytön edellyttämien tarvikkeiden hinta laserkirjoittimiin verrattuna on muutamia kertoja alhaisempi (mustekasetti matriisikirjoittimeen maksaa keskimäärin 30 kertaa vähemmän, kuin laserkirjoittimeen; paperipinkka matriisikirjoittimeen maksaa 3 kertaa vähemmän). Siirtyminen ohjelmaan, joka sallii asiakirjojen tulostamisen vain lasertulostimella (Liktör on juuri sellainen) vaatii suunnattomasti rahavaroja sekä itse tulostimien, että niiden tarvikkeiden hankkimiseen. Ottaen huomioon oikeuspristavilaitoksessa tulostettavien asiakirjojen ja muiden aineistojen paljouden matriisikirjoittimien käyttö on huomattavasti edullisempaa laskettuna tulostettua yksikköä kohti.

Jos ohjelma edellyttää korkeita vaatimuksia tietokoneiden minimiominaisuuksien suhteen, niin konekannan uusiminen tulee myös kalliiksi.

On laskettu, että kaikkien oikeuspristavilaitoksen virastojen siirtyminen Liktor-ohjelmistoon tulee maksamaan noin 5.100.000 ruplaa. Tämä on selvästi ylivoimainen kustannustaakka alueelliselle laitokselle. Tähän tarkoitukseen varattu määräraha on 10 kertaa pienempi.

Tietysti kaikkein periaatteellisin ohjelmaa valitessa on kysymys ulosoton automatisointijärjestelmän toiminnallisista mahdollisuuksista. On välttämätöntä, että ohjelma vastaa maksimaalisesti ulosotto-prosessia ja mahdollistaa tärkeimpien työvaiheiden yksinkertaistamisen. Esimerkiksi asiantuntijamme ovat panneet merkille, että Liktor ei ota huomioon nykyistä asiakirjaliikennettä ja rahavarojen tilinpitoa.

Ohjelmatuotetta valittaessa on otettava huomioon myös sen käyttäjäystävällisyys. Liialliset visuaaliset efektit ja monimutkainen ohjelma voivat aiheuttaa ylimääräisiä ongelmia oikeuspristaveita opettaessa, joilla (suurimmalla osalla) on keskitason käyttäjän tiedot ja taidot. Mitä tulee suureen joukkoon alueellisesti etäisiä paikallisvirastoja, niin niissä henkilöstön uudelleen koulutus on erityisen aktuaalinen.

Tärkeä tekijä on myös ylläpidon hinta ja tehokkuus. Ottaen huomioon lainsäädännössä ja lomakkeissa tapahtuvat muutokset käyttöön otettavan ohjelman pitäisi sallia nopea muutosten ja lisäysten tekeminen ottaen myös huomioon paikallisten virastojen edut ja ongelmat. Jos ohjelmien tekstit ovat "suljettuja" konfiguraatiolta, niin on vaikea odottaa operatiivista apua suunnittelijoilta. Ongelmien ratkaiseminen tulee olennaisesti hidastumaan, mikä käytännössä vaikeuttaa ulosotto-pristavien työtä. Juuri sellaisiin epäsuotuisiin olosuhteisiin joutuisivat oikeuspristavilaitokset, mikäli Liktor-ohjelma otettaisiin käyttöön, koska sen käyttöönottosopimuksessa on muutosten tekeminen suoraan kielletty. Näillä ehdoilla ohjelmatuote ei ole joustava eikä muuttuviin olosuhteisiin sopeutuva. ASVIP-järjestelmän ylläpitokaavio on kunnossa, kuten edellä on todettu.

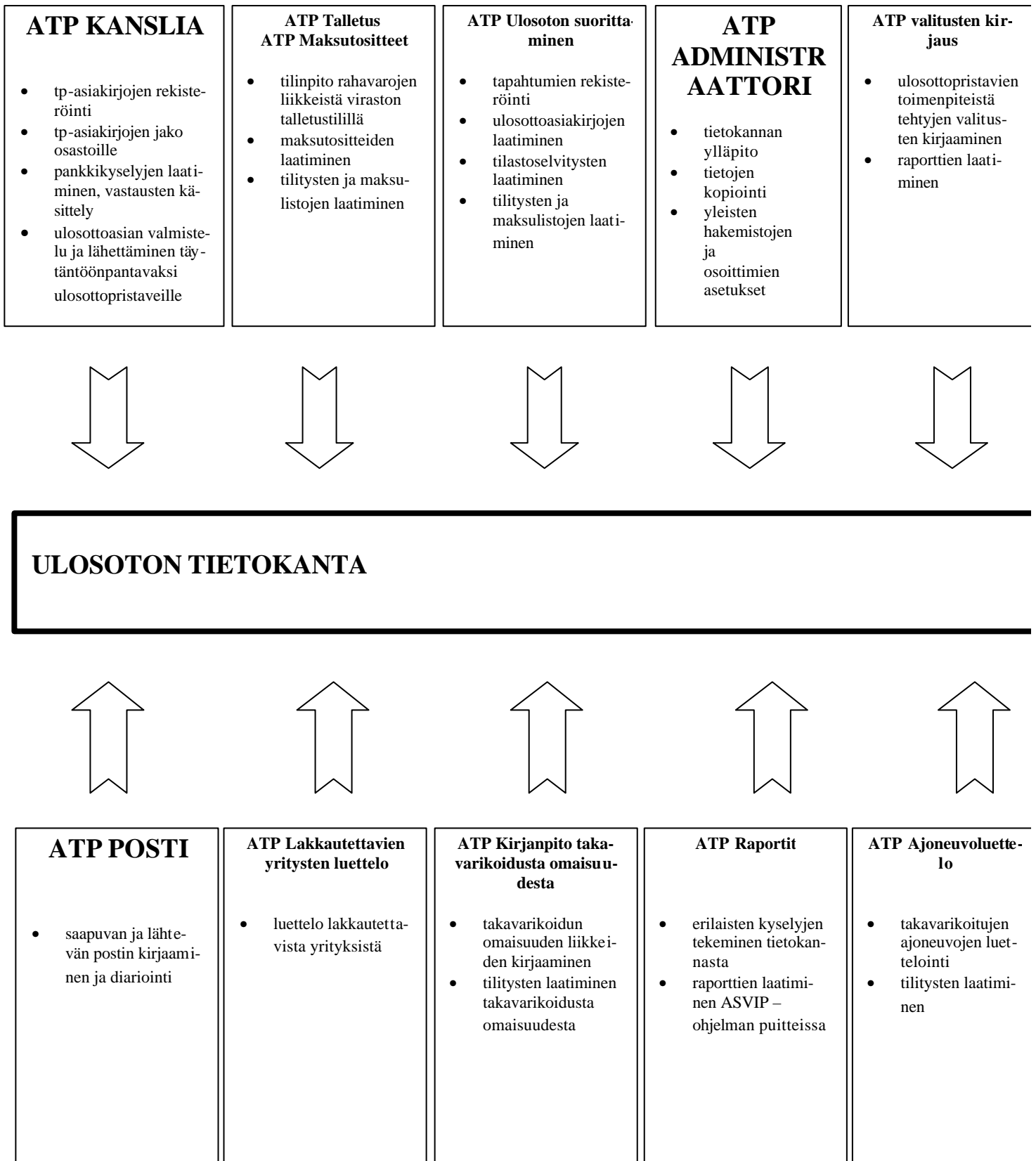
Näin ollen katsomme, että siirtyminen ehdotettuun Liktor-ohjelmaan on meidän laitoksemme kannalta tällä hetkellä perusteetonta sekä aineellisesti, että toiminnallisesti.

6. Johtopäätös

Oikeuspristavien vaikea, monipuolinen ja vaarallinen työ on jatkuvan kehittämisen kohteena. Uusia federaation lakeja säädetään keskeytyksettä. Kolmannella vuosituhanella maassamme tapahtuu lukuisia reformeja, niiden joukossa tuomioistuinreformi. Samalla uudistetaan myös ulosottomenettelyä, kehitetään oikeuspristavien toimintaa kansalaisten, yhteiskunnan ja valtion etujen aktiivisen

suojelun edistämiseksi. Nykypäivän tietotekniikan pitäisi reaalisesti helpottaa ja optimoida oikeus-
pristavilaitoksen jokapäiväistä työtä.

Kaavio 1

Kaavio 2

osoitin	ennen järjestelmän käyttöönottoa (1. – 8. 1998)	järjestelmän käytön aikana (10. - 12. 1998 ja 1. – 5. 1999)
<i>rekisteröityjen asiakirjojen lkm suunnilleen</i>	8.000	45.000
<i>täytäntöönpanoasiakirjan etsintäaika suunnilleen</i>	aakkosellisessa hakemistossa jopa 30 min.	tietokannasta velallisen tai velkojan mukaan enintään puoli minuuttia
<i>täytäntöönpanoasiakirjan rekisteröitävät tiedot</i>	<ul style="list-style-type: none"> • tulodiaari • rekisteröintipäivä • velallinen • velkoja • saapumisjärjestys • ulosottopristavi 	kaikki täytäntöönpanoasiakirjan tiedot

Kaavio 3

		Liktor	ASVIP
Laitteiston minimivaatimukset	TYÖ-ASEMA	PIII-600/128Mb/10Gb/CD-R/15”	P-75/16Mb/540Mb/14”
	TULOSTIN	Laser	Matriisikirjoitin (minimaaliset tarvikekulut)
	PALVELIN	PIII-800/128Mb/20Gb/CD-RW/15” (3 koneen verkko)	Celeron 333/64Mb/4,3Gb/14” (8 koneen verkko)
Sovellusohjelman vaatimukset		lisenssiversio 1CYritys vaaditaan ehdottomasti.	FoxPro 2.6 DOS
Toiminnalliset mahdollisuudet		Eivät täysin vastaa ulosoton erityistarpeita. Petroskoin ulosottolaitoksen asiantuntijat ovat esittäneet huomautuksia 21 kohdan osalta.	Käytön yhteydessä toteutettu vastaavuus ulosoton erityistarpeiden kanssa.
Ohjelman interface (ohjelmien ulkonäkö ja dialogit käyttäjän kanssa)		Vaikea tavalliselle käyttäjälle, joka ei tunne 1C-ohjelmaa.	Intuitiivisesti ymmärrettävä ja noudattaa ulosoton erityispiirteitä.
Ylläpito		Ohjelmaa ei voi konfiguroida. Ylläpito kallista ja kankeata.	Mahdollisuus operatiivisiin muutoksiin ja lisäyksiin.

8 KANSAINVÄLINEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

8.1 KANSAINVÄLISESTÄ TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLILLÄ

Suomen oikeusministeriö

Hallitusneuvos Jukka Hongell

1. Yleistä

Kansainvälisellä täytäntöönpanolla tarkoitetaan toisessa maassa annettujen tuomioiden täytäntöönpanoa jossain toisessa maassa. Lähtökohtana kansainvälisessä prosessioikeudessa on, että valtio panee täytäntöön vain omien lainkäyttöelintensä ratkaisut. Kansainvälistymisen ja siihen liittyvän taloudellisen ja muun kanssakäymisen lisääntyä, on lisääntynyt myös tarve saada ulosottope-
rusteet täytäntöönpannaksi kotimaan lisäksi myös ulkomailla.

Ulkomaisten ulosottope-
rusteiden tunnustamisen ja täytäntöönpanotavuuden edellytyksenä on aina kahden taikka monenkeskinen valtiosopimus tai vastaava sääntely. Maakohtaiset sopimukset ovat nykyisin harvinaisia ja vastavuoroisuuteen perustuen voidaan toimia vain yksittäistapauksissa. Sääntelyt koskevat vain täytäntöönpanokelpoisuuden edellytyksiä ja itse täytäntöönpano tapahtuu kussakin maassa voimassa olevan ulosottolain mukaan samalla tavalla kuin kotimaistenkin tuomioiden täytäntöönpano.

Se, miten kansainvälinen täytäntöönpanoon eri sopimuksissa järjestetty, vaihtelee. Kuitenkaan min-
kään sopimuksen mukaan ulkomaisen tuomion saanut velkoja ei yleensä voi välittömästi kääntyä täytäntöönpanomaan ulosottoviranomaisten puoleen, vaan vasta erilaisten välivaiheiden kautta.

2. Suomi ja muut Pohjoismaat

Suomella on vanhastaan ollut siviilituomioiden ja elatusapusaatavien täytäntöönpanoa koskeva paikallinen yleissopimus Ruotsin, Norjan, Islannin ja Tanskan kanssa. Pohjoismaisen tuomiosopimuksen mukaan hakemuksen voi lähettää suoraan toisen maan ulosottomiehelle.

3. Euroopan unionin alueen maat

Tällä hetkellä Suomen kannalta tärkein kansainvälinen säädös, jonka perusteella ulkomainen siviilituomio voidaan panna ulosotossa täytäntöön on Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden välinen siviilituomioiden täytäntöönpanoa koskeva Bryssel I asetus (Neuvoston asetus Nro 44/2001), joka tuli Suomessa voimaan 1.3.2002. Tämä asetus on korvannut sitä edeltäneet, sanamuodoltaan lähes samansisältöiset sopimukset, joita ovat Luganon siviilitäytäntöönpanoa koskevaan yleissopimus, johon Suomi liittyi vuonna 1993 sekä EU-jäsenmaiden välinen Brysselin sopimus, johon Suomi liittyi vuonna 1999. Euroopan unionin jäsenyys johtaa siihen, että maa liittyy Brysselin asetukseen.

Menettely Bryssel I asetuksen mukaan on se, että ennen kuin ulosottoa voidaan hakea, ulkomainen tuomio on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi eli velkojan on hankittava täytäntöönpanomääräys täytäntöönpanomaan ns. eksekvatuuriviranomaiselta (Suomessa kaikki maan alimman tason tuomioistuimet eli käräjäoikeudet ovat toimivaltaisia eksekvatuuriviranomaisia). Kun tuomio on näin julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi, hakija lähettää ulosottohakemuksen ja sen liitteinä eksekvatuuripäätöksen ja ulkomaisen tuomion velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle. Bryssel I on syrjäyttänyt pohjoismaisen siviilituomioiden täytäntöönpanoa koskevan sopimuksen, koska sitä sovelletaan myös pohjoismaiden välisiin uudempiin päätöksiin, vaikka menettely onkin hakijan kannalta monimutkaisempaa.

4. Täytäntöönpano Suomen ja Venäjän välillä

Suomen ja Venäjän välillä kansainvälisen täytäntöönpanon tilanne on se, että suuresta tarpeesta huolimatta maiden välillä ei ole mitään siviilitäytäntöönpanoa koskevaa erillissopimusta, ja kun Venäjä ei ole liittynyt yleiseurooppalaisiin sopimuksiin, venäläisiä oikeuden tuomioita ei tunnusteta eikä täytäntöönpanna Suomessa eikä päinvastoin. Sopimuksettomasta tilanteesta kärsivät lähinnä yksityiset henkilöt ja pienyritykset, koska suuria yrityksiä koskevat riidat käsitellään useimmiten kansainvälisessä välimiesmenettelyssä ja sen mukaisessa täytäntöönpanossa. Jotta siviilituomioiden liikkuminen Suomen ja Venäjän välillä olisi mahdollista, Venäjän olisi liityttävä Luganon sopimukseen.

4.1 Tietojenvaihto ja muu yhteistyö suomalaisten ja venäläisen ulosottomiesten välillä

Siitä riippumatta ovatko tuomiot täytäntöönpantavissa puolin ja toisin, olisi käytännön yhteistyö suomalaisten ja venäläisten ulosottomiesten välillä hyödyllistä. Näin esimerkiksi niissä tapauksissa,

joissa toisessa maassa ulosotossa normaalisti vireillä olevan ulosottoasian hakija asuu naapurimaassa. Vaikka hakijan asuinmaan ulosottomiehellä ei ole itse täytäntöönpanoasian kanssa mitään tekemistä (esim. tilitettävät rahat tai tiedoksiannot tms. eivät kulje hänen kauttaan hakijalle), voi täytäntöönpanomaan ulosottomiehelle olla apua siitä, että hän voi kääntyä toisen maan ulosottomiehen puoleen ja kysyä neuvoja, esim. pankkikäytännöstä, tiedoksiantomenettelystä yms. käytännön asioista. Nämä ovat tilanteita, joihin Sortavalan vouti V.A. Belov on seminaariesityksissään viitannut.

Lisääntynyt taloudellinen kanssakäyminen on lisännyt myös tarvetta tuntea ja tiedustella toisen maan lainsäädännön sisältöä erityistapauksissa. Esimerkiksi maiden välisissä kuljetuksissa käytettyihin, osamaksulla ostettuihin kuorma-autoihin liittyy ulosottomiehenkin kannalta epäselviä omistusoikeuskysymyksiä. Samoin tietoja voi olla tarpeen kysyä neuvojen välittämiseksi velkojalle, joka haluaa nostaa oikeudenkäynnin naapurimaassa ja sitä kautta saada ulosoton siellä. Näissä tapauksissa ulosottoa ei välttämättä ole vireillä kummassakaan maassa, mutta ulosottomieheltä on saatettu kysyä neuvoja.

Edellä mainituissa tilanteissa ei ole kysymys mistään asiakohtaisista, vireillä olevaa täytäntöönpanoa edistävien virallisten tietojen vaihdosta, vaan toisen maan menettelytapoja, organisaatiota ja oikeussäännöksiä koskevista asioista. Tällainen yhteistyö ei edellytä mitään sopimista vaan näissä tilanteissa otettaisiin epävirallisesti yhteyttä kolleegaan, joka on opittu tuntemaan esim. yhteisten koulutusseminaarien yhteydessä.

Eri asia ovat ne yhteydenotot toisen maan ulosottoviranomaiseen, jotka tapahtuvat itse vireillä olevaa täytäntöönpanoa varten, esim. sen selvittämiseksi, onko velallisella toisessa maassa varallisuutta, johon voitaisiin kohdistaa ulosotto tai muita vaateita. Suomalaisilla ja venäläisillä ulosottomiehillä voi myös olla yhteisiä asiakkaita, joita koskeva tietojen vaihto voisi edistää täytäntöönpanoa. Tällainen tiedonvaihto ei ole mahdollista ilman valtiosopimusta. Mainitunlaisista tiedoista ei tosin lähtökohtaisesti kylläkään ole hyötyä tiedustelevalle ulosottomiehelle, koska hän ei voi ulosmitata toisessa maassa olevaa omaisuutta eikä pyytää virka-apua omaisuuden sijaintimaan ulosottomieheltä, korkeintaan välittää tiedot ulosoton hakijalle. Sen sijaan kansallisessa perinnässä omaisuustiedoista voi olla hyötyä, jos omaisuus on siirtymässä rajan yli ja tulotiedoista voi olla se hyöty, että toisessa maassa maksetut tulot voidaan ottaa huomioon laskettaessa palkanulosmittauksen suojaosuutta. Ja joka tapauksessa tiedoista voi olla hyötyä, mikäli ne annetaan velkoja/hakijalle, joka voi sitten käynnistää oikeusprosessin ja sitä kautta hakea ulosottoa toisessa maassa. Kaikissa näissä tapauksissa olisi hyödyllistä voida vaihtaa tietoja, mutta toiminta ei ole mahdollista ilman valtiosopimusta, jossa toiminta ja menettely on tarkkaan säädelty. Esim. suomalainen ulosottomies ei voi

antaa ulosoton tietojärjestelmässä olevista velallisista näitä koskevia tietoja toisen maan ulosottoviranomaiselle eikä toisen maan ulosottoviranomaiselle voida antaa suoraa pääsyä ulosoton tietojärjestelmään tai muihin rekistereihin.

Pohjoismaiden välillä on vuosien 2001-2002 aikana toimineessa työryhmässä selvitelty Pohjoismaiden perintäviranomaisten keskinäisen tiedonvaihdon tarvetta ja edellytyksiä. Työryhmän mietinnössä (TemaNord 2002:549) on toisaalta todettu tietojenvaihdon ja sitä koskevan valtiosopimuksen tarpeen olemassaolo, mutta toisaalta myös se, että asiassa on monia ongelmia, mm. kansallisten julkisuuslainsäädäntöjen eroavaisuudet, viranomaisten erilaiset organisaatiot ja tiedonsaantimahdollisuudet, epäselvyys siitä mitä tietoja vaihdetaan, mihin tarkoitukseen tietoja tarvitaan tai käytetään, koskisiko tietojenvaihto viranomaisen ennestään keräämiä tietoja vai myös tietoja, jotka erikseen selvitetään tai haetaan tietokannoista ja muista lähteistä, kielikysymykset, suora asiointi vai keskusviranomaisen tarve asiointissa ym.

4.2 Elatusapusaatavien täytäntöönpano

Elatusavun kansainvälinen pakkoperintä poikkeaa muiden siviilioikeudellisten saatavien kansainvälisestä täytäntöönpanosta ja se perustuu erityislainsäädäntöön. Ulkomaisen elatusapua koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä on Luganon yleissopimuksessa, Bryssel I asetuksessa sekä vuoden 1973 elatusapuja koskevassa Haagin yleissopimuksessa, jossa pohjoismaat Islantia lukuun ottamatta ovat mukana. Pohjoismaiden välillä elatusapujen perintä kuitenkin tapahtuu Osllossa 1962 tehdyn sopimuksen mukaisesti.

Haagin yleissopimuksen mukaisessa elatusapujen täytäntöönpanossa edellytetään ennen ulosottoa päätöksen julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, jota pyydetään Suomessa Helsingin hovioikeudelta. Pohjoismaisen elatuskonvention mukaisessa täytäntöönpanomenettelyssä ei ole käytössä eksekvatuurimenettelyä, jossa täytäntöönpanon edellytykset tutkittaisiin ennen ulosottoa vaan tuomio tai muu ulosottoperuste tunnustetaan ja täytäntöönpannaan muissa sopimusvaltioissa ilman eri vahvistusta ja täytäntöönpanopyyntö/hakemus voidaan lähettää suoraan ulosottomiehelle.

Venäjä ei toistaiseksi ole liittynyt Haagin yleissopimukseen ja näin ollen elatusapujen perintä Suomen ja Venäjän välillä ei lähtökohtaisesti ole mahdollista. Suomi on kuitenkin Haagin elatusapujen perintää koskevien sopimusten sopimusvaltiona antanut sopimuksissa mainitun yksipuolisen julistuksen, jonka nojalla Suomi on sitoutunut panemaan täytäntöön myös ei-sopimusvaltioissa annettuja elatusapupäätöksiä. Sitoutuminen on luonteeltaan velvoittava. Näin ollen Venäjän tuomioistuinin

ten antamat lapsen ja puolison elatusapua koskevat päätökset ovat täytäntöönpanokelpoisia Suomessa täällä asuvaa elatusvelallista vastaan. Sopimus koskee vastaisuudessa erääntyvää elatusapua. Täytäntöönpanolupaa eli eksekvatuuria haetaan Helsingin hovioikeudelta. Eksekvatuurin myöntämisen jälkeen varsinainen ulosottomenettely paikallisessa ulosottoviranomaisessa on sama kuin suomalaisten lainvoimaisten tuomioitten osalta.

Elatusapupäätöksiä on edellä mainitulla tavalla Haagin sopimukseen perustuen tullut Venäjältä Suomeen täytäntöön pantavaksi muutama kymmenen viime vuoden aikana. Niiden tunnustamismenettelyssä on esiintynyt joitakin ristiriitoja täytäntöönpanovaltion oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, esim. kohtuuttoman suuria korkoja. Näissä tapauksissa eksekvatuuriviranomainen on ordre public –säännön perusteella voinut muuttaa alkuperäistä ratkaisua.

4.3 Väliystuomioiden täytäntöönpano

Mikäli kysymys on varsinaisessa välimiesmenettelyssä annetuista venäläisistä väliystuomioista tai -sovinnosta (Keskuskaupakamarin ohjeiden mukaisesti asetetut välimiesoikeudet), ne pannaan Suomessa täytäntöön New Yorkissa 1958 tehdyn ulkomaisten väliystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan yleissopimuksen mukaisesti ja sen perusteella annettujen Suomen välimiesmenettely- ja ulosottolain säännösten mukaan. Eksekvatuurituomioistuimena on käräjäoikeus ja se ratkaisee, onko tietty ulkomainen tuomio tai päätös katsottava väliystuomioksi ja antaa täytäntöönpanoluvan, mikäli pätemättömyysperusteita ei ole ja sen jälkeen päätös on täytäntöön pantavissa paikallisen ulosottomiehen toimesta.

Venäläiset arbitraatiotuomioistuimet eivät ole väliystuomioistuimia. Arbitraatioprosessilaki (2002) jaottelee tarkasti yleisten tuomioistuinten ja arbitraatiotuomioistuinten toimivaltaan kuuluvat asiat. Arbitraatiotuomioistuimet ovat erityistuomioistuimia, joissa ratkaistaan omaisuus- tai liiketaloudelliset riidat yritysten välillä. Nämä tuomioistuimet käsittelevät myös juridisten henkilöiden kanteita valtiovallan elinten päätösten lainvoimaisuuden kumoamiseksi. Arbitraatiotuomioistuinten antamat päätökset esim. velkomista koskevat päätökset, eivät ole Suomessa täytäntöönpanokelpoisia väliystuomioina New Yorkin sopimuksen nojalla.

5. Tulevaisuuden näkymiä

Euroopan yhteisön piirissä on pilottiprojektina vireillä on Bryssel I asetuksen rinnalle suunniteltava ”Eurooppalainen täytäntöönpanoperuste”, joka ei edellyttäisi täytäntöönpanopyyntömenettelyä,

vaan kaavamainen, riidattomia velkomuksia koskeva lomakemuotoinen ulosottoeruste voitaisiin lähettää suoraan toisen maan paikalliselle täytäntöönpanoviranomaiselle.

8.2 KOKEMUKSIA KANSAINVÄLISESTÄ TOIMINNASTA

Sortavalan oikeuspristavivirasto n:o 17

Päällikköpristavi, 1. luokan oikeusneuvos

V.A.Belov

Vuoden 2002 syyskuussa pidettiin Petroskoissa ensimmäinen kansainvälinen suomalais-venäläinen seminaari, jossa käsiteltiin Suomen ja Venäjän ulosottolaitosten toiminnan organisointiin sekä ulosoton tietojärjestelmiin liittyviä kysymyksiä.

Keskustelu oli sängen rakentavaa ja sisälsi runsaasti osapuolille arvokasta tietoa.

Seminaarin tulosten perusteella tehtiin päätös pyytää Venäjän federaation oikeusministeriön johdolta ja Suomen oikeusministeriöltä, että vuodelle 2003 vahvistetun yhteistyöohjelman mukaisesti järjestettäisiin suomalais-venäläinen seminaari aiheesta "Suomen oikeusministeriön tietohallintokeskuksen toiminnan organisointi (Hämeenlinna). Pääsy valtiollisiin sähköisiin rekistereihin tietoturvallisuus huomioon ottaen".¹

Myönteisiä molemminpuolisia suhteita Venäjän federaation oikeusministeriön ja Suomen oikeusministeriön välillä edistää myös korkealla tasolla allekirjoitettu yhteistyöohjelma vuosille 2003 - 2004.

Olemme panneet avoimen kiinnostuneina merkille, että osa tämän ohjelman sisällöstä koskee Suomen oikeusministeriön ja VF:n OM:n Karjalan tasavallan oikeushallinnon välisiä suoria suhteita.

Toinen seminaari Suomen oikeusministeriön ja Venäjän federaation luoteisalueen oikeusviranomaisten välillä, joka pidettiin Petroskoissa 12-14.8.2003, on selvä todiste lähialueyhteistyömme myönteisestä kehityksestä. Suomalaisten ja venäläisten asiantuntijoiden täällä pitämät esitelmät ulosoton organisoinnista ja sen tietojärjestelmistä ovat erittäin ajankohtaisia ja epäilemättä hyödyllisiä paitsi seminaariin osallistuville, myös Suomen ja Venäjän oikeusministeriöiden johdoille.

¹ VF:n OM:n oikeuspristavilaitoksen vuosikirja n:o 1[8] 2003- maaliskuu, s. 52.

Vaikuttaa siltä, että syntyvässä keskustelussa on syytä kiinnittää tarpeellista huomiota tuomioistuinten ja muiden lainkäyttöelinten päätösten täytäntöönpanoon liittyviin välittömiin ja käytännöllisiin ongelmiin siltä osin, kuin nämä päätökset koskevat rajantakaisten luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden oikeuksia ja laillisia etuja.

Venäjän federaation luoteisalueella tietty osa ulosottoon lähetetyistä täytäntöönpanoasiakirjoista koskee velkoja tai velallisia, jotka asuvat entisen NL:n nykyään itsenäisissä valtioissa sekä Euroopan maissa, kuten Saksassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa.

Karjalan tasavallassa tällaiset täytäntöönpanoasiakirjat koskevat etupäässä suomalaisia luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä ja niitä ulosottopristavit panevat täytäntöön juuri rajaseudun kaupungeissa, kuten Sortavalassa, Pitkärannassa, Lahdenpohjassa ja Kostamuksessa.

Jo Neuvostoliiton aikana solmitun sopimuksen nojalla Venäjällä on oikeus luovuttaa asiakirjoja, vahvistaa tuomioistuinasiakirjojen tiedoksianto sekä luovuttaa henkilöitä rikoksen johdosta. Tämä sopimus ei kuitenkaan anna mahdollisuutta keskinäiseen tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoon Venäjällä ja Suomessa. Pantaessa täytäntöön täytäntöönpanoasiakirjaa ulkomaan kansalaista tai oikeushenkilöä kohtaan meidän maassamme voidaan vain suorittaa velallisen Venäjällä olevan omaisuuden takavarikointi. On tapauksia, joissa aiemmin Karjalan tasavallassa asuneille ja Suomeen muuttaneille Venäjän kansalaisille on syntynyt elatusapuvelkoja. Mutta elatusapuja ei voida periä yllä mainituista syistä. Meillä ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta prosessin edellyttämään tiedoksiantoon ulosoton osapuolille eikä perittyjen rahavarojen tilittämiseen, jos velkoja tai velallinen asuvat Suomessa.

Venäjän ja Suomen kansalaisten ja oikeushenkilöiden väliset kontaktit tulevat nähtävästi edelleen lisääntymään. Tämä seikka ilahduttaa meitä. Maittemme välisen sosiaalis-taloudellisen yhteistyön kehittyminen, keskinäinen turismi ja tiedonsaannin avoimuus ovat aikamme realiteetteja. Mutta ihmisten väliset kontaktit synnyttävät myös oikeudellisia ongelmia, jotka tulee ratkaista sivistyneellä tavalla.

Meistä tuntuu siltä, että kysymys tiedottamisesta naapurivaltiolle, sen kansalaisille ja oikeushenkilöille tuomioistuinten tekemistä päätöksistä koskien velan perintää, velan maksua tai muita oikeusosiseikkoja olisi syytä saada ratkaistuksi lähiaikoina. Menettely tietojen vaihdossa pitäisi yhteisen edun nimissä saada mahdollisimman yksinkertaiseksi.

Näitä keskinäisten suhteidemme luonnollisia ongelmia olisi käsiteltävä valtioiden välisellä tasolla. Niiden joutuisa ratkaiseminen voi ainoastaan lisätä yhteisymmärrystä ja luottamusta maiden välillä.

Suomen ulosottoviranomaisten toiminnasta saadulla kokemuksella on meille venäläisille erityistä ammatillista mielenkiintoa, erityisesti ulosoton menettelysääntöjen ja ulosottoa palvelevan tietojärjestelmän uudistamisen alalla. Suomen OM:n hallitusneuvoksen Jukka Hongellin kertomus tästä aiheesta vuoden 2002 syyskuun seminaarissa antaa meille aihetta arvioida kriittisesti omaa tilannettamme tässä suhteessa.

Meidän maassamme on toteutettu vasta oikeusreformin ensimmäinen vaihe — vuorossa on rakenteen kehittäminen, henkilökunnan lisääminen ja sen ammattitaidon kohottaminen sekä säädöspohjan ja teknisen varustetason edelleen kehittäminen.

Oikeuspristavien toiminnan kehittämiskysymykset ovat saaneet huomiota osakseen federaation tavoiteohjelmassa “Venäjän oikeusjärjestelmän kehittäminen”. Meidän ongelmistamme ovat tietoisia maan ylimmät johtajat. Niinpä vuonna 2002 eräille ministeriöille osoittamassaan kirjelmässä Venäjän hallituksen varapääministeri Valentina Matvienko painotti, että..”henkilökunnan vähyyden vuoksi oikeuspristavit joutuvat tällä hetkellä työskentelemään suoraan sanottuna äärimmäisissä olosuhteissa — heidän kuormituksensa ylittää 9-kertaisesti (joillakin alueilla jopa enemmän) sallitut normit. ...Kasvava kuormitus ei ole oikeassa suhteessa heidän palkkaukseensa. ...Avustavan henkilökunnan määrää on lisättävä. ...Hajanaiset ja vanhentuneet tietotekniikkavälineet eivät salli tehokasta tietojen vaihtoa, jne”.²

Kuitenkin jopa näissä vaikeissa olosuhteissa oikeuspristavinvirastot vuosina 2002 ja 2003 onnistuivat saavuttamaan myönteisiä tuloksia. Hyvänä esimerkkinä, joka kuvaa oikeuspristavien toiminnan roolia ja merkitystä, voidaan pitää sitä, että vuosittain joka kymmenes Venäjän kansalainen on kääntynyt oikeuspristavinviraston puoleen hakien suojelua joko omille tai edustamansa yhteisön oikeuksille ja laillisille eduille. “Valitettavasti tällä hetkellä on krooninen pula ammattilaisista”. Esimerkiksi “...1.1.2003 Moskovan ulosottolaitoksessa oli täyttämättä yli 44 % vartijapristavien viroista ja yli 25 % ulosottopristavien viroista”.³ Poikkeusta ei muodosta myöskään Sortavalan oikeuspristavinvirasto. Tosin meillä ongelma näyttää hieman toisenlaiselta. Virastollemme vahvistettu vakanssimäärä on aina ollut täytettynä. Mutta ylenmääräisen työpaineen ja alhaisen palkkauksen

² VF:n OM:n oikeuspristavilaitoksen vuosikirja n:o 2[5] 2002 – kesäkuu, s. 6

vuoksi kaikkiaan kahdeksasta ulosottopristavistamme viisi kokenutta ulosottopristavia on viimeisten kahden vuoden aikana eronnut valtion palveluksesta. Uusien ulosottopristavien ammatillinen kouluttaminen vaatii aikaa, voimavaroja ja kustannuksia. Meidän on pakko pahoitellen todeta, että VF:n hallitus käsittelee tavoiteohjelmaa "Oikeuspristavilaitoksen kehittäminen vuosina 2004 – 2006", jonka puitteissa edellytetään laitoksen henkilökunnan lisäämistä vähintään kolminkertaiseksi...⁴ vasta viiden koettelemusten ja henkilökuntamenetysten vuoden jälkeen.

Ulosotto on markkinoinnin kohde siinä mielessä, että sillä toteutetaan yhteiskunnan tarpeet velkojen takuubarman perintäjärjestelmän ja sivistyneiden markkinasuhteiden perustan olemassaololle. Jos näitä tarpeita ei täytetä, markkinarako täyttyy muilla menetelmillä. Tästä puhui VF:n presidentti Putin kirjelmässään federaatiokokoukselle: "Tulos – "harmaan talouden" rinnalle meille on muodostumassa myös eräänlainen "harmaa oikeuslaitos".⁵

Tavoiteohjelmissa mainittujen ongelmien ratkaiseminen on ehdottoman välttämätöntä. Mutta oikeuspristavilaitoksen tämän hetken ongelmat eivät ole pelkästään ylempien viranomaisten toimivaltaan kuuluvia ja pelkästään rahoitukseen, henkilökunnan määrään ja ulosottopristavien ylenmääräiseen työpaineeseen liittyviä.

Eräs ulosoton tärkeimmistä tehtävistä on järjestelmän kehittäminen ja oikeuspristavien toiminnan hallinnon tason kohottaminen. Niinpä tuomioistuinten päätösten kansainvälisten standardien mukaista täytäntöönpanoa koskevassa päätöslauselmassa, joka hyväksyttiin 24. Euroopan oikeusministerien konferenssissa Moskovassa, todetaan, että "valmisteltaessa Euroopan tasolla yhteisiä standardeja ja periaatteita, joilla säädellään tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoa, erityistä huomiota tulee kiinnittää tämän prosessin hallintaan".⁶

Meidän mielestämme äärimmäisen tärkeitä on oikeuspristavilaitoksen kehittämisen strateginen suunnittelu. Oikein ja oikea-aikaisesti asetettu ongelma on 90 %:sesti ratkaistu. Tällä hetkellä huomattavalla osalla oikeuspristaveista on heikko työmotivaatio, heidän näköpiirissään ei ole urapäämääriä ja niitä tuloksia, jotka heidän tulisi saavuttaa ammatillisen kasvun takaamiseksi omalla alallaan.

³ **A.T.Melnikov**, (VF:n varaoikeusministeri, VF:n pääoikeuspristavi). **Oikeuspristavilaitoksen tehtävät vuonna 2003**// VF:n OM:n oikeuspristavilaitoksen vuosikirja n:o 4/2003 , s. 96

⁴ **Sama**, s.101

⁵ **V.V.Putin**, VF:n presidentin kirjelmä VF:n federaatiokokoukselle// **Rossijskaja gazeta**. 2002 n:o 71 (2939)

⁶ **J.J.Tshaika** (VF:n oikeusministeri). Tuomioistuinten päätösten täytäntöönpano – oikeudenkäytön tärkeä osa-alue//**Rossijskaja justitsija**. 2001 n:o 12, s. 5

Emme ole tyytyväisiä oikeuspristavinvirastojen rahoituksen järjestämiseen. Pitkään aikaan emme ole voineet palkata uutta henkilökuntaa, kuten avustavia ulosottopristaveita, kanslianhoitajia, yhteistyötä pankkien kanssa hoitavia asiantuntijoita, autonkuljettajia, toimistotyöntekijöitä, kuriireja, ohjelmoijia, siivoojia jne. Puutteena oikeuspristavilaitoksen organisaatiossa on esim. rakennusten ja laitteiden käytön asiantuntijana toimivan apulaispäällikköpristavin viran puuttuminen. Päällikköpristavit ovat kirjaimellisesti ylikuormitettuja tekniikkaan ja talouteen liittyvillä tehtävillä.

Tämänlaatuisiin ongelmiin kuuluu myös ulosottolainsäädäntöön sisällymätön ulosottopristavien erikoistuminen. Samanaikaisesti painitaan myös ongelmien kanssa, jotka liittyvät henkilöstön hallintaan ja erilaisiin muutoksiin, joita Venäjän todellisuus on tällä hetkellä kukkuroillaan. Emme voi sanoa, että ulosottopristavit olisivat siihen täysin valmiita. Kuten siihen ei ollut valmis OM:n henkilöstöhallinnon järjestelmä.

Pelkästään viimeisten kolmen vuoden aikana Venäjän oikeuspristavilaitokselle on annettu koko joukko uusia erityisiä tehtäviä. 1.1.2001 vähäisen henkilökuntalisäyksen jälkeen annettiin tehtäväksi järjestyksen valvominen tuomioistuimissa. Sitten ulosottopristaveille annettiin tehtäväksi ilman henkilökunnan lisäystä verojen, julkisten maksujen ja muiden veronluonteisten maksujen periminen. Tähän päivään mennessä ei ole tarkkaa selkoa siitä, miten ulosottopristavien pitäisi toimia velallisten ja omaisuuden etsinnässä, laissa ei niitä kysymyksiä ole säännelty. Uuden rikos- ja rikosprosessilainsäädännön myötä ulosottopristaveille annettiin tehtäväksi suppean esitutinnan toimitaminen eräiden rikoslain pykälien osalta. Vähintäänkin yhtä paljon hankaluuksia ulosottopristavien toimintaan toivat hallintorikkomuskoodeksin uudet säännökset, varsinkin kun välttämättömät prosessuaaliset muutokset ulosottolainsäädäntöön jäivät tekemättä. Jotta oikeuspristavit voisivat huolehtia kaikista näistä erityistehtävistä, vaaditaan ammatillista valikointia ja erityistä valmennusta, erityisharjoittelua ja opiskelua.

Ulosottolaitoksen tehokas hallintojärjestelmä vaatii nykypäivänä hallinnon erityisten menetelmien ja metodien sekä hallinnon ammatillisten toimintatapojen syvällistä tuntemusta ja vähintäänkin yhtäläistä ammatillista osaamista juridiikan eri aloilla. Ulosottopristavien tulee edustaa samaa ammattitaitoa, kuin monet muut oikeusalan ammattilaiset, kuten tuomarit, rikostutkijat, etsintää suorittavat tutkijat, asianajajat tai johtajat. Tähän vaaditaan ennen kaikkea johdonmukainen henkilöstön koulutusjärjestelmä ja erityisten oppilaitosten perustaminen tulevaisuudessa.

Syntymässä olevaa tilannetta ulosottopristavien toiminnassa meidän maassamme voisi luonnehtia tunnetulla anekdootilla.

Eräs hyvin tärkeä johtaja istuu virka-autoonsa ja sanoo kulettajalle:”Lähdetään” ! Kuljettaja vastaa:”Jostakin syystä auto ei käynnisty...” Siihen johtaja ilmoittaa asiallisesti: “Lähdetään. Käynnistät sitten myöhemmin...”

Kuitenkin kaavailut positiiviset muutokset ulosoton säädöspohjan täydentämisessä ja teknisen varustetason kehittämisessä antavat meille toivoa siitä, että federaation tavoiteohjelma ulosoton kehittämisen osalta Venäjän federaatiossa tulee toteutetuksi ajallaan. Kansastamme ei turhaan sano: “Venäläiset valjastavat kauan, mutta ajavat kovaa”.

Yhtä mielenkiintoinen ja informatiivinen oli Ylä-Savon kihlakunnanvoudin Antero Tuomen esitelmä ensimmäisessä seminaarissa. Meillä oli, mitä vertailla, mm. muutamia käytännön tuloksia toiminnastamme.

Sortavalan oikeuspristavinvirasto muodostettiin uuden ulosottolain mukaisesti toukokuussa 1998. Tiettyjen vaikeuksien ohella toiminnassamme on tapahtunut paljon positiivisia muutoksia. Ulosottopristavien oikeuksien tuntuvala laajentamisella hallintorikkomus- ja rikoslainsäädännön alalla on epäilemättä positiiviset puolensa. Paljolti suomalaisten kollegoidemme kanssa tehdyn yhteistyön ansiosta Sortavalan virastossa toimii nykyään tietoverkko, joka mahdollistaa 30-40 %:n ajansäästön ulosoton prosessuaalisten asiakirjojen valmistamisessa.

Nykyään meillä on mahdollisuus tietojen vaihtamiseen Internetin välityksellä VF:n OM:n Karjalan tasavallan oikeushallinnon ja tasavallan paikallisten oikeuspristavinvirastojen kanssa.

Samalla on todettava, että tietojärjestelmämme mahdollisuudet ovat vielä sangen rajalliset. Kaikki velallisten taloudellista asemaa koskevat kyselyt joudumme toistaiseksi laatimaan paperilla, tietojärjestelmä ei vielä täysin salli välttämättömien tilastoyhteenvetojen laatimista toimintamme tuloksista.

Suomalaisten kollegoidemme ulosoton tietojärjestelmien kehittämisestä hankkiman kokemuksen arvo on meille kiistaton. Juuri siksi pidämme yhteistyötä tietotekniikan alalla eräänä yhteistyön päälinjoista. Suomalaisten kollegoiden kokemus auttaa meitä näkemään omien tietojärjestelmiemme kehittämistarpeet.

Toivomme, että organisointiprosesseihin, joihin liittyy ulosotto-ristavien määrän lisääminen Venäjällä, sisällytetään myös suunnitelmat nykyään viranhoidossa välttämättömiksi osoittautuneiden tietoteknisten apuvälineiden määrän lisäämisestä.

Kuten suomalaisten kollegoidemme kokemus osoittaa, ulosoton nykyaikaisen uudelleenorganisoinnin ongelma ei ole vain sosiaalis-taloudellinen ja juridinen, vaan myös tietoteknis-organisatorinen. Jo lähitulevaisuudessa, uuden tietoteknisen laitteiston käyttöönoton yhteydessä vaaditaan tuntuvia muutoksia Venäjän lainsäädäntöön, mukaan luettuna myös ulosottolainsäädäntö, erityisesti tietotekniikan hyväksikäytön ja myös tietoturvallisuuden säilyttämisen osalta.

Tämä koskee ennen kaikkea tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten sekä ulosotto-ristavien laillisten määräysten täytäntöönpanolle välttämättömien tietojen saamista sähköisessä muodossa velallisen omaisuusasemasta pankeille sekä muille luottolaitoksille ja tahoille lähetettyjen kyselyjen perusteella. Nykyään ymmärrämme varsin hyvin, että vain tietojärjestelmien uudistaminen voi täysin turvata prosessuaalisten asiakirjojen laatimisen paperittomassa muodossa, kuin myös tulevaisuudessa ulosoton kustannusten alenemisen ja korkean tehokkuuden.

Apua näiden peruslinjauksia koskevien tehtävien ratkaisemiseen venäläiset asiantuntijat voisivat saada Suomesta, jossa monet ulosoton tietotekniikan ongelmat on jo menestyksellä ratkaistu.

Positiivisena elementtinä tapaamisissamme on tietojen vaihto voimassa olevasta aineellisesta ja prosessuaalisesta ulosottolainsäädännöstä maissamme, joka epäilemättä on hyödyllistä molempien maiden asiantuntijoille.

Avoimesta dialogista, tarjotusta mahdollisuudesta tutustua suomalaisten kollegoiden toimintaan ja erityisesti ulosoton tietojärjestelmiin pyydän ilmaista kiitollisuuteni Suomen OM:n kansainvälisen yksikön apulaisjohtajalle, hallitussihteeri Merja Norrokselle ja Suomen OM:n tietotekniikka-asiantuntijalle Jukka Klaperille.

Toivomme, että lähialueyhteistyö Suomen oikeusministeriön ja VF:n OM:n Karjalan tasavallan oikeushallinnon välillä kehittyä suotuisasti ja säilyttää jatkossakin ajankohtaisuutensa molemmille osapuolille.

9 VENÄJÄN TÄYTÄNTÖÖNPANOPROSESSIN ONGELMIA

Karjalan tasavallan oikeuspristavilaitos

Karjalan tasavallan pääoikeuspristavi E.A.Degot

Yhteisillä seminaareillamme suomalaisten kollegoiden kanssa on jo historiaa. Niiden hyödyllisyys mittaamaton, koska valitettavasti tunnemme vähänlaisesti naapurimaan lainsäädäntöä ja toistemme ongelmia, jonka seurauksena syntyy myyttejä, jotka ovat totta vain osaksi. Tällä hetkellä me valmistemme Suomen ja Ruotsin ulosottolakien käännöksiä ja toivomme, että kollegamme kääntävät meidän lakimme, jolloin pääsemme lähemmäksi toisiamme, kun pääsemme näkemään, että työtä ja prosesseja koskevat ongelmamme ovat lähellä toisiaan, joiltakin osin jopa identtisiä.

Karjalan tasavallan oikeuspristavilaitos osallistuu aktiivisesti Venäjän lainsäädännön kehittämiseen täytäntöönpanoprosessin alalla, siksi ehdotamme pohdiskeltavaksi muutamia kysymyksiä, jotka askarruttavat meitä.

Tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoa tämän päivän Venäjällä ja sen oikeudellistä sääntelyä ei voida tarkastella erillisenä koko oikeusjärjestyksestä, oikeudellisen sääntelyn koko mekanismista, siksi olemme pyrkineet ymmärtämään sitä, mitä maassa tapahtuu, ja tulleet erinäisiin pitkälle meneviin johtopäätöksiin.

Valtio voidaan juridisessa mielessä esittää viranomaisjärjestelmänä. Ajatuksellisesti se voidaan jakaa kolmeen perusosaan (elementtiin): toimeenpanovalta, tuomiovalta ja edustuksellinen valta. Nämä ovat valtion ehdottomat perusosat. Niiden ohella on lukuisa joukko elimiä, joita ei voida sijoittaa mihinkään mainituista elementeistä. Tällainen jako itsessään on paljolti ajatuksellinen.

Ulosottoa suorittava elin sijaitsee huomattavan lähellä tuomiovaltaa ja toimeenpanovaltaa, se sijaitsee välimaastossa, paljolti samalla tavalla kuin syyttäjänvirasto, mikä edellyttää tietyllä tavalla toimeenpanovallasta riippumatonta asemaa.

Niinpä ehdotamme, että ulosottoviranomaiset erotettaisiin toimeenpanovallan elimistä ja alistettaisiin suoraan Venäjän federaation presidentille, siten taattaisiin ulosottopristavin riippumattomuus toimeenpanovallan elinten puuttumisesta ulosottoimintaan.

Valtio ja oikeus ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa eivätkä voi olla olemassa ilman toisiaan, jonka perusteella voimme määritellä oikeuden monimutkaiseksi järjestelmämuodostelmaksi, joka sijaitsee valtiollisen elimen lähistöllä tai välittömässä läheisyydessä. Missä ei ole valtiollista elintä, siellä ei ole oikeutta. Valtiollinen elin on tietynlainen rakenteellinen edellytys, n.k. oikeuden liikkeellepanija ja katalysaattori. Neuvostovenäläisessä tieteessä oikeus perinteisesti määritellään oikeusnormien järjestelmäksi. Tästä suurin osa tieteenharjoittaja-juristeista on yhtä mieltä, mutta oikeusnormin käsitteen määrittelystä ei ole vastaavaa yksimielisyyttä, vaikkakin kaikki määrittelevät oikeusnormin käyttäytymissäännöksi, joka on tarkoitettu jatkuvasti noudatettavaksi ennalta määräämättömään henkilöpiiriin nähden.

Mutta tällaisen oikeudellisen normin syntymisen säännöissä on hajontaa. Oikeuden ymmärtäminen oikeusnormien järjestelmäksi, jotka ovat valtiollisen elimen välittömässä läheisyydessä, toimii perusteluna oikeudellisen ennakkotapauksen instituutiolle, kiinnittää siihen suurta huomiota. Neuvosto-oikeustieteessä oikeudellisen ennakkotapauksen instituutio, koskien myös tuomioistuimen päätöksiä, menetti merkityksensä ja korvautui abstraktilla laillisuuden yhtenäisyydellä, joka merkitsi sitä, että lakeja tuli soveltaa kaikkialla maassa yhdenmukaisesti. Kuitenkin, jotta niitä voitaisiin soveltaa yhdenmukaisesti, vähintäänkin lain soveltajilla pitäisi olla tietoa siitä, millä tavoin asioita ratkaistaan toisella alueella, muualla maassa. Muussa tapauksessa yhtenäisyys kutistuu vain julistukselliseksi pohdinnoiksi. Oikeudellisen ennakkotapauksen ensimmäinen sääntö on julkaiseminen. Mutta Venäjän tieteessä käydään kiihkeitä riitoja täysistuntojen päätösten oikeudellisesta luonteesta, ovatko tällaiset päätökset vain lainselityksiä, vaan eivät säädöksiä. Mutta millä tavoin säädös eroaa selityksestä, sitä ei tutkita. Nähdäksemme olennaisia eroja niiden välillä ei ole.

Mutta kysymys ei ole siitä. Venäjän tieteessä on aksiooma, että länsieuroopalaisessa oikeustieteessä, Iso-Britanniaa lukuun ottamatta, oikeudellisen ennakkotapauksen instituutio on tuntematon. Tämä perusteeton näkökanta vaeltaa kirjasta kirjaan. Kun tutkimme Saksan lainsäädäntöä, havaitsemme, että tässä valtiossa, jossa on joukko erilaisia riippumattomia tuomioistuimia, tunnetaan menettely, jolla sovitaan näkökannat näiden tuomioistuinten välillä. Yhteen ryhmään kuuluva tuomioistuin ei voi tukeutua näkökantaan, joka poikkeaa toisen ryhmän tuomioistuimen näkökannasta. Jos sillä on poikkeava näkökanta, se on velvollinen kutsumaan koolle yleinen senaatti-nimisen elimen, joka päättää, jääkö vanha ennakkotapaus voimaan vai muutetaanko sitä. Venäjällä tyypillisiä ovat korkeimman oikeuden ja korkeimman arbitraatiotuomioistuimen toisistaan poikkeavat laintulkinnat, joka säännönmukaisesti ei aiheuta näiden tuomioistuinten jäsenissä (tuomareissa) epäilyksiä siihen suuntaan, että syntyneeseen tilanteeseen olisi välttämättä saatava muutos.

Oikeudellisten näkökantojen erilaisuus arbitraatiotuomioistuinten ja yleisten tuomioistuinten välillä aiheuttaa runsaasti hankaluuksia ulosottopristavin toiminnassa, esimerkiksi yhteisessä ulosotossa yleinen tuomioistuin katsoo ulosottopristavin toimet laillisiksi, mutta arbitraatiotuomioistuimet samoissa olosuhteissa päinvastoin laittomiksi.

Tällainen tilanne johtaa valtion auktoriteetin hupenemiseen yhteiskunnan silmissä ja tuomiovallan auktoriteetin sen mukana. Harkittu ennakkotapaus-instituution käyttöönotto toisi merkittävää vakautta tuomiovallan toimintaan, mahdollistaisi yhdenmukaisten päätösten tekemisen tuomioistuimissa ja lopputuloksena johtaisi tuomioistuinten auktoriteettiin kohoamiseen yhteiskunnan silmissä. Tällä hetkellä olemme tilanteessa, että käännyttyämme tuomioistuimen puoleen nojautuen tuomioistuimen aiemmin esittämään kantaan törmäämme siihen, että kanta onkin olennaisesti muuttunut. Tietenkin on niin, että oikeudellinen ennakkotapaus kahlitsee tuomioistuimen joustavuutta ja luovaa ajattelua. Onko tällainen joustavuus tarpeen? Meidän mielestämme ei, tässä on jälleen kysymys “suuremman ja pienemmän pahan” probleemasta. Tarkasteltaessa läheltä oikeudellisen ennakkotapauksen probleemaa sille annetaan kielteinen merkitys, mutta jos katsotaan “eteenpäin”, tulemme vakuuttuneiksi sen myönteisestä merkityksestä oikeudenkäytölle ja muulle valtion toiminnalle.

Nykypäivän oikeustieteessä ja -käytännössä on tällä hetkellä syntynyt mielestämme varsin erikoislaatuinen tilanne. Niinpä toisaalta tunnustetaan n.s. markkinatalouden arvot, oikeusvaltio, moniarvoisuus ja muut läntisen maailman arvot, mutta toisaalta ovat edelleen voimassa neuvostoaikaiset arvot.

Saamme jatkuvasti kuulla, että takeet, joita oikeudessa oli neuvostoaikana, olivat muka selvästi riittämättömät, että neuvostovaltiota ei voinut nimittää oikeusvaltioksi, että neuvostovaltiossa ei ollut vallan kolmijakoa. Mutta jos otamme selvää, mitä tarkoitetaan oikeusvaltiolla, niin havaitsemme, että neuvostovaltiosta ei missään yhteydessä käytetty termiä “oikeusvaltio”, mutta tosiasiaa säännöksiä sovellettiin käytännössä, nimittäin lain suomissa puitteissa tapahtuvalla yksilön oikeuksien ja vapauksien turvaamisella ja valtion toiminnalla.

Neuvosto-oikeudessa oli erityislaatuisia takeita, jotka olivat epätyypillisiä länsieurooppalaiselle oikeudelle ja jotka eivät niinkään johtuneet sosialismin saavutuksista, kuin ideologiaperäisistä määräyksistä.

Eräs sellaisista takeista oli alhainen leimavero. Neuvostoaikana ei ollut tarvetta eriytyneelle ulosottoelinten järjestelmälle, koska säännönmukaisesti huomattavan rikkaita ihmisiä oli erittäin vähän, ja oikeushenkilöt olivat kaikki valtiollisia.

Mutta tällä hetkellä täysin ymmärrettävistä syistä tuomioistuimen puoleen kääntymisen helppouden takeeksi on jäänyt eurooppalaisen mittapuun mukaan hyvin alhainen leimavero. Samanaikaisesti lainsäätäjät, ottamatta huomioon sitä, että ulosotto toimii tuomioistuimesta erillisenä ja aikaisempaa monimutkaisemmin menetelmin, unohti säätää maksun, joka vastaisi leimaveroa. Kuitenkin sellainen maksu on olemassa käytännöllisesti katsoen kaikissa läntisen Euroopan maissa.

Käytännössä sellaisen maksun puuttuminen johtaa ajattelemattomaan täytäntöönpanoasiakirjan lähettämiseen ulosottoviranomaiselle ja väärinkäyttöihin sekä velkojan, että velallisen taholta, sillä heillä ei ole mitään vastuuta missään muodossa, ei edes ulosottopristavin palvelujen korvaamisesta. Ottaen huomioon, ettei ulosottopristavin toiminta ole maksutonta, se maksetaan tosiasiasa yhteiskunnan varoin, jotka tulevat valtiolle verojen muodossa.

Ulosottopristavin toimintaan meneville rahavaroille voidaan ehdottomasti löytää parempaa käyttöä. Nähdäksemme osasyllisiä velallisten rahavelvoitteiden täyttämättä jättämiseen ovat velkojat, siksi yhteiskunta ei ole velvollinen kantamaan kustannustaakkaa velkojien ja varsinkaan velallisten syyksi luettavista toimista, velkojahan ei osallistu millään tavoin ulosoton kustannuksiin.

On välttämätöntä lähestyä punnitusti ja harkiten ajatusta ulosottokustannusten ennakkomaksusta, nähdäksemme velkoja on velvollinen, eikä suinkaan "oikeutettu" suorittamaan ulosottokustannukset ennakolta. Ehdotamme, että ennakkomaksun perusmääräksi vahvistettaisiin ulosottomaksua vastaava summa, jonka laskutapa ja maksaminen noudattaisivat leimaveron suhteen noudatettua menettelyä.

Mitä tulee etsintäkustannusten ennakkomaksuun, pitäisi vahvistaa kiinteäsummaiset maksut.

Paitsi alhaista leimaveroa ja maksun puuttumista ulosottoviraston palveluista Venäjän lainsäädännölle ovat tuntemattomia perittävien summien rajoitukset täytäntöönpanoasiakirjoissa. Esimerkiksi ulosottoviranomainen on ylikuormitettu täytäntöönpanoasiakirjoilla, joiden velkasummat ovat selvästi epäsuhteessa ulosottokustannuksiin, eli 100 ruplaa ja vähemmän. Nähdäksemme olisi syytä vahvistaa rajat sekä kannehakemusten vastaanottamiselle, eli hakemusta ei otettaisi vastaan, jos perittävä rahasumma tai omaisuuden arvo jää alle tietyn määrän, sanokaamme 10.000 ruplaa arbit-

raatiotuomioistuimissa ja 1.000 ruplaa yleisissä tuomioistuimissa, että ulosottoviranomaisia varten siten, ettei täytäntöönpanoasiakirjoja alle 1.000 ruplan summalle otettaisi vastaan! Tällaiset säännökset tunnetaan Saksan lainsäädännössä. Lisäksi Saksan tuomioistuimissa tunnetaan rajoitukset intressin suhteen valitettaessa sekä tuomioistuinten, että hallintoviranomaisten päätöksistä.

Eräs kaikkein olennaisimmista ongelmista, myöskin sosialismin ajalta periytyvä, on valittamisongelma. Neuvostoaikana yleensä ottaen valittaminen tuomioistuimeen virkamiesten toimenpiteistä oli olennaisesti rajoitettua. Tosiasiassa se tuli mahdolliseksi vasta 80-luvun lopulla. Venäläisillä oikeusteoreetikoilla syntyi välittömästi euforia tämän valitusmahdollisuuden johdosta, ikään kuin tuomioistuimet voisivat reaalisesti suojella kansalaisten oikeuksia ja vapauksia hallintoviranomaisten mielivallalta. Kuitenkaan länsimaista kokemusta tuomioistuimeen valittamisesta ei otettu huomioon, paremminkin siitä pyrittiin olemaan tietämättömiä.

Yleinen käsitys on, että tuomioistuimet todella voivat puolustaa vallan ulkopuolisten subjektien oikeuksia ja vapauksia. Käytännössä oikeuskäsittely voi kestää huomattavan pitkän ajan, esimerkiksi Saksassa keskimääräinen käsittelyaika on 1 vuosi 7 kuukautta, siksi oikeustoimiin kannattaa ryhtyä vain silloin, kun siihen on todellinen tarve.

Euroopassa käytännöllisesti katsoen ei ryhdytä oikeudellisiin toimiin ennen kuin riitaa on yritetty ratkaista muilla keinoin. Mutta Venäjällä ennen oikeudenkäyntiä tapahtuvaa valittamista pidetään tuomioistuimeen valittamisen perustuslaillisen oikeuden rikkomisena, mikä mielestämme on kestävä mätöntä.

Venäjän lainsäädännössä on vahvistettu määräajat asian käsittelylle – 10 päivää ja 2 kuukautta – jotka ovat selvästi mahdottomia noudattaa. Jos 10 päivää on lähtökohtaisesti mahdoton, koska tuomioistuin ei ehdi toimittaa tiedoksiantoja osapuolille, niin kahden kuukauden määräaikaa, kuten käytäntö osoittaa, rikotaan hyvin usein, koska oikeuskäsittely “ei siedä kiirehtimistä”.

Hallinnollisen valittamisen arvoa taas väheksytään kaikin tavoin, katsotaan, että se on hyödytöntä ja vain pitkittää asian käsittelyä. Tällaista näkökantaa ei voi nimittää muuksi, kuin todellisuutta vastaamattomaksi. Jopa silloin, jos hallinnollisessa järjestyksessä tehty valitus on hylätty, kielteisessä päätöksessä säännönmukaisesti esitetään perustelut, kootaan tarpeelliset asiakirjat.

Eräissä maissa tuomioistuimet vaativat, että valitus esitetään hallinnollisessa järjestyksessä tehdyn valituksen mukaisesti. Niin asian käsittely tuomioistuimessa tulee yksinkertaisemmaksi ja nopeu-

tuu. USA:n oikeustieteessä myönnetään avoimesti, että tuomari on oikeuden asiantuntija, mutta tosiasiaapuolta hän ei voi hallita, siksi tuomioistuimien säännönmukaisesti ei ole perillä toimeenpanoval-
lan elinten sangen erityislaatuista toiminnasta. Mutta Venäjällä kaikki on toisin päin: Tuomarit pitävät itseänsä pätevinä käsittelemään paitsi päätöksen laillisuuden, myös sen perustelujen päte-
vyyden ja vieläpä tarkoituksenmukaisuuden.

Ulosottolaissa on edellytetty vain tuomioistuimeen valittaminen, hallinnollinen valitus on jäänyt vain julistuksen asteelle. Siten loukataan ennen kaikkea konkreettisten luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden (asianosaisten) oikeuksia, koska hallinnollisella valituksella on tiettyjä etuja, joista eräs on nopeus. Tuomioistuimen toiminta, kuten tiedämme, “ei siedä kiirehtimistä”, pelkäs-
tään tiedoksiantojen toimittaminen osapuolille kestää vähintään kaksi viikkoa.

Mutta kaikkein hankalinta ja eniten käytännön ongelmia aiheuttavaa on Venäjän lainsäädäntö, mu-
kaan luettuna myös ulosottolainsäädäntö. Mielestämme ymmärtämättömyys ulosottolainsäädännön
roolia ja asemaa kohtaan koko lainsäädäntöjärjestelmässä on silmiinpistävä.

Ulosottolainsäädännön uudistamisen tulee lähteä siitä, että ulosotto tai ulosottoprosessi on luonteel-
taan jostakin seuraavaa (toisen vaiheen) toimintaa. Toisin sanoen, täytäntöön pannaan päätöksiä,
joiden tekemiseen vaikuttavat seikat on jo selvitetty, ja itse päätökset ovat harvoja poikkeuksia lu-
kuun ottamatta toisen prosessin tuotteita. Tällaisena toisena prosessina pidetään yleisesti yksin-
omaan siviiliprosessia, mutta asia ei ole niin, eli siviiliasian päätökset muodostavat huomattavan
osan täytäntöönpanoasiakirjojen kokonaismäärästä, mutta niiden määrä on hieman yli puolet täytän-
töönpanoasiakirjojen kokonaismäärästä. Merkittävä asema on kontrollielinten päätöksillä.

Täytäntöönpanoasiakirjan ja sen aikaan saaneen oikeudellisen prosessin välillä vallitsee kiinteä yh-
teys, päätös voidaan esimerkiksi kumota tai muuttaa. Sitäpaitsi velkoja ja velallinen voivat tehdä
sovinnon tai muulla tavoin ratkaista riitansa. Kuitenkin Venäjän lainsäädännössä, teoriassa ja käy-
tännössä ulosottoprosessia tarkastellaan rikosprosessin toisintona. Mistä sellainen suhtautuminen on
lähtöisin, on tietenkin vaikea selvittää, katsotaan, että valtio on velvollinen panemaan päätöksensä
täytäntöön. Mutta ulosottopristavin toimintoja ei voi eikä saa pitää tutkijan (inkvisiittorin) toiminta-
na kaikkien ymmärtämän dispositiivisuuden periaatteen voimasta, sitäpaitsi monissa maissa ulosot-
tomiehen rooli rajoittuu yksinomaan kirjaamiseen.

Ulosottoprosessin “jostakin seuraavan” luonteen tulee johtaa n.s. “ensi vaiheen” oikeusprosessin ja ulosottoprosessin yhteensovittamiseen. Tällainen yhteensovittaminen tulisi toteuttaa säädöksissä, jotka sääntelevät kyseisiä oikeusprosesseja.

Tarkoituksena yhteensovittaa “ensi vaiheen” oikeusprosessi ja ulosottoprosessi olemme ehdottaneet ryhmittelyä “ulosoton ulkopuolinen”, “ulosottoa edeltävä” ja “näennäinen ulosottoprosessi”. Nämä prosessit ymmärrämme ulosoton näkökulmasta laajassa mielessä, eli tässä tapauksessa emme rajoitu ulosottofristavin toimintaan, vaan tarkastelemme oikeussuhteita täytäntöönpanoasiakirjan antamisvaiheessa, sen voimassaoloa, täytäntöönpanoasiakirjasta valittamista, kaikki tämä ennen ulosotto-prosessin vireillepanoa tapahtuva on ulosottoprosessia.

10 ULOSOTTOLAIN KOKONAISUUDISTUS⁷

Suomen oikeusministeriö

Lainsäädäntöneuvos Tuula Linna (ulosottolain uudistuksen vastaava valmistelija)

Tiivistelmä esitelmästä

Seminaari Helsingissä 8.-10.10.2002

1. Uudistus etenee vaiheittain – 1. vaihe

Ulosottolaki on säädetty vuonna 1895. Lakia on uudistettu sen jälkeen lukuisin osauudistuksin eri vuosikymmenten aikana. Nykyisin vain pieni osa säännöksistä on alkuperäisessä asussaan.

Ulosottolain kokonaisuudistus toteutetaan laajoin osauudistuksin neljässä vaiheessa. Ensimmäisen vaiheen uudistus tuli voimaan vuonna 1996. Tällöin uudistettiin ulosoton organisaatio. Ulosottoasioiden hoitaminen on Suomessa jo vanhastaan kuulunut hallintoviranomaisille. Vuoden 1996 uudistuksessa ulosoton hallintoviranomaisten organisaatio yhtenäistettiin. Ulosottoviranomaiset toimivat nyt kihlakunnittain osana valtion paikallishallintoa, mutta toiminnallisesti kuitenkin itsenäisenä organisaationa. Ulosottoviranomaiset ovat Suomessa itsenäisiä lainkäyttöviranomaisia tuomareiden tapaan.

Vuoden 1996 uudistuksessa myös ulosoton muutoksenhaku uudistettiin. Ulosottovalitukset käsitellään nykyisin 19 alioikeudessa eli tietyissä käräjäoikeuksissa. Käsittelyn keskittämällä pyrittiin asiantuntemuksen turvaamiseen suhteellisen harvalukuisissa ulosottovalituksissa. Samat alioikeudet käsittelevät myös ulosoton välioikeudenkäynnit eli täytäntöönpanoriidat, joissa voidaan ratkaista mm. omistusoikeutta ja saatavaa koskevia riitoja. Ulosottomiehillä on oikeus itse ratkaista aineelliset riitaisuudet ulosottomenettelyssä, mutta jos asia vaatii sellaista todistelua, jota voidaan ottaa vastaan vain tuomioistuimessa, asia siirretään sinne.

2. 1990-luvun erillisuudistukset

Vuonna 1996 toteutui siis kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe, joka loi pohjan seuraaville uudistuksille. Suomessa oli syvä taloudellinen lama 1990-luvun alussa. Tämän vuoksi laajat kansalaispiirit ylivelkaantuivat. Laman aiheutti myös sen, että osa velallisista pyrki pitämään lamaa edeltäneen elintasonsa epäasianmukaisin keinoin mm. piilottamalla omaisuuttaan. Lama johti 1990-luvun lopulla kahtalaiseen ulosottolainsäädännön uudistamiseen erillisuudistuksina. Vuonna 1997 velallisen mahdollisuutta säilyttää omaisuuttaan ulosotossa laajennettiin. Nykyisin velallinen saa säilyttää tavanomaisen koti-irtaimiston, työvälineensä, henkilökohtaiset esineensä kohtuulliseen arvoon sekä mm. vähäarvoisen auton, jota tarvitsee työmatkoihinsa. Lisäksi samassa uudistuksessa velalliselle sallittiin ns. vapaakuukaudet palkan ja eläkkeen ulosmittauksessa. Pitkäkestoisessa ulosotossa vähävarainen velallinen saa vuodessa 1-3 kuukautta vapaaksi ulosmittauksesta. Toisaalta ulosottoa tehostettiin vuonna 1997 ja 1999 tehdyissä uudistuksissa. Tällöin ulosottomiehen toimivaltuuksia laajennettiin tuntuvasti etenkin tietojensaannin osalta. Ulosottomies saa esim. tiedot siitä, paljonko velallisella on varoja pankkitilillä. Myös muut velallisen sopimuskumppanit ovat laajasti tietojenantovelvollisia. Vastaavasti säädettiin ulosottomiestä koskevat salassapitosäännökset. Ulosottomiehen alueellista liikkumismahdollisuutta väljennettiin: ulosottomies saa kiiretilanteessa mennä yli piirirajojen. Vuonna 1999 puututtiin erilaisiin keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin, mm. liiallisiin luontoisetuihin ja veroparatiisiyhtiöiden hyväksikäyttöön ulosoton kiertämisessä. Ulosottomies saa katsoa velallisen ja keinotekoisien yhtiön ulosotossa tietyin edellytyksin samaksi tahoksi.

3. Kokonaisuudistuksen 2. vaihe

Laaja kokonaisuudistuksen 2. vaihe tulee voimaan 1.3.2004. Se koskee tuomioita ja muita ulosotto-perusteita, yleisiä menettelysäännöksiä sekä häättöä. Uudistukseen sisältyy myös paljon keskustelua herättänyt säännös siitä, että ulosotto on määräaikaista. Ulosoton määräajaksi säädettiin 15 tai 20 vuotta tilanteesta riippuen.

Samanaikaisesti uusien säännösten voimaan tulon kanssa otetaan käyttöön uusi valtakunnallinen atk-järjestelmä. Se mahdollistaa mm. sen, että ulosottoa voidaan hakea mistä paikallispiiristä tahansa tai keskitetysti tietojärjestelmään tehtävällä sähköisellä hakemuksella. Velkoja voi myös valita, haluaako täysimittaisen ulosoton, jossa etsitään myös myyntiä edellyttävää omaisuutta vai ns. suppean ulosoton. Viimeksi mainitussa etsitään rahavaroja tai tuloa rekistereistä. Tarkoitus on, että siinä menettelyssä ei järjestetä myyntiä.

⁷ Alustus on päivitetty 3.11.2003

Velkojille tarjottavaa palvelua parannetaan myös siten, että velkoja voi tuloksettomien ulosoton jälkeen jättää asiansa kahdeksi vuodeksi ulosottomiehen valvontaan. Tätä kutsutaan passiiviasiaksi. Passiivirekisteröinnin aikana voidaan ulosmittata omaisuutta ja tuloa, joka havaitaan eli lähinnä veronpalautuksia.

Valtakunnallinen tietojärjestelmä mahdollistaa myös siirtymisen velalliskeskeiseen menettelyyn. Tämä tarkoittaa sitä, että yhden ulosottovelallisen ulosottoasiat hoitaa sama ulosottomies. Uudistuksessa on lisäksi mm. yksityiskohtaisia säännöksiä ulosottoasioiden julkisuudesta. Pyrkimyksenä on siltä osin ollut löytää tasapaino julkisuusperiaatteen ja yksityisyydensuoja välillä sekä järjestää julkisuus kaikissa piireissä yhdenmukaisella tavalla. Säännökset siitä, miten hädöissä menetellään, tulevat vasta nyt yksityiskohtaisesti lakiin. Uudistuksessa korostuu kautta linjan ulosoton asianmukaisuuden ja ulosottomiehen puolueettomuuden vaatimus.

4. Kokonaisuudistuksen loppuun saattaminen

Parhaillaan valmistellaan 3. vaiheen uudistusta. Se koskee ulosmittausmenettelyä, myyntiä ja tilitystä. Ulosmittauksen osalta velallisen vähimmäissuojaa koskevat säännökset ovat tärkeitä. Huutokaupan rinnalle tulee vapaa myynti eräin edellytyksin. Odotettavissa kuitenkin on, että huutokauppa säilyy tulevaisuudessakin pääsääntöisenä myyntimuotona. Uudistuksen 3. vaiheen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuonna 2004.

Sen jälkeen on vielä jäljellä 4. vaihe, jossa on tarkoitus uudistaa verojen ja julkisten maksujen ulosottoperintää koskeva erillislaki. Samalla tulee harkittavaksi sen siirtäminen osaksi ulosottolakia.

Kokonaisuudistuksen tavoitteena on tehokas, mutta kohtuullinen ulosotto, jossa huolehditaan asianosaisten ja sivullisen oikeusturvasta ja perusoikeuksista.

11 ULOSOTTOLAINSÄÄDÄNNÖN JA TUOMIOISTUINTEN PÄÄTÖSTEN PAKKOTÄYTÄNTÖÖNPANOJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISESTÄ VENÄJÄN FEDERAATIOSSA

Venäjän federaation oikeusministeriö

Ulosottodepartementin apulaisosastopäällikkö K.V. Alehin

Ulosottolainsäädäntöä uudistetaan osana Venäjän oikeusjärjestelmän kokonaisuudistusta, jolla pyritään vakauttavien prosessien tukemiseen venäläisen yhteiskunnan kaikilla elinoilla. Venäjän federaation oikeusministeriön oikeuspristavilaitoksen suorittamien tehtävien laadun tuntuva lisääminen sen toimintaa sääntelevän lainsäädännön kehittämisen yhteydessä on tarkoitettu edistämään näiden prosessien edelleen kehittämistä.

Ulosottolain 2 §:ssä on mainittu, että Venäjän federaation ulosottolainsäädäntö koostuu tästä laista, oikeuspristaveista annetusta laista sekä muista federaation laeista, joilla säännellään tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten pakkotäytäntöönpanon ehtoja ja siinä noudatettavaa menettelyä.

Niinpä oikeuspristaveista annettu laki ja ulosottolaki ovat tärkeimmät lait, jotka sääntelevät tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten pakkotäytäntöönpanoa. Kuitenkin oikeuspristavilaitoksen — pakkotäytäntöönpanosta vastaavan viranomaisen — tehtävät lisääntyvät jatkuvasti Venäjän koko lainsäädännön kehittyessä.

Tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten täytäntöönpanon, samoin kuin tuomioistuinten järjestyksen turvaamisen oikeudelliseen sääntelyyn liittyviä perusongelmia ovat siviiliprosessi-, arbitraatioprosessi- ja rikosprosessilainsäädännön olennainen uudistaminen, vanhentuneiden säännösten ja ulosottolainsäädännön yhteensopimattomuus, itse oikeuspristaveista annetun lain ja ulosottolain epätäydellisyys sekä yhtenäisen oikeuskäytännön puuttuminen monien ulosottoa koskevien kysymysten kohdalla.

Oikeuspristaveista annetun lain ja ulosottolain hyväksymisestä v. 1997, joilla luotiin perusta erityiselinten luomiselle toimeenpanovallan piirissä tuomioistuinten päätösten ja muiden päätösten täytäntöönpanoa varten, on kulunut kuusi vuotta. Tänä aikana Venäjän OM:n oikeuspristavilaitos on saanut koko joukon uusia toimivaltuuksia.

Samanaikaisesti laitoksen tehtävien lisääntymisen myötä on yhä selvemmin havaittavissa v. 1997 hyväksytyjen lakien epätäydellisyys, koska ne tällä hetkellä jäävät olennaisesti jälkeen soveltamiskäytännön tarpeista ja jopa jarruttavat oikeuspristavien työn tehokkuuden kasvua.

Yhä ilmeisemmäksi käy tarve uudistaa olennaisesti säädöksiä, jotka sääntelevät ulosottomenettelyä Venäjän federaatiossa.

Ulosottolainsäädännön kehittämisen päälinjoista voidaan mainita ulosottokoodeksin valmistelu, jota suorittaa käytännön työntekijöistä ja tieteenharjoittajista koostuva työryhmä. Venäjän OM:n ja korkeimman arbitraatioistuimen edustajien lisäksi sen kokoonpanoon, joka on presidentin hallinnon vahvistama, kuuluvat edustajat Venäjän hallituksen lainsäädäntö- ja vertailevan oikeustieteen instituutista, Venäjän OM:n oikeusakatemiasta, Moskovan valtionyliopistosta ja muista tieteellisistä laitoksista. Tällä hetkellä ryhmän työskentely on ulosottokoodeksin rakenteen suunnittelun vaiheessa, siksi on ennen aikaista puhua mistään uutuuksista, säännöksistä tai normeista.

Tällä hetkellä ollaan aktiivisesti valmistelemaan ulosottolain uutta versiota hallinnonalojen välisessä työryhmässä, joka on perustettu presidentin hallinnon määräyksellä heinäkuussa 2003. Tähän ryhmään kuuluvat edustajat federaationeuvostosta ja valtiollisesta duumasta, korkeimmasta arbitraatioistuimesta, presidentin valtio-oikeudellisesta päähallinnosta, OM:stä, VvM:stä, taloudellisen kehityksen ja kaupan ministeriöstä, federaation arvopaperimarkkinakomissiosta, pääsyyttäjänviraston tutkimusinstituutista sekä teollisuudenharjoittajien ja yrittäjien liitosta. Hallinnoalojen välisen työryhmän perustaminen sai alkunsa siitä, että vuoden 2003 alussa Venäjän presidentti veti takaisin valtiollisessa duumassa käsiteltävinä olleet lakiehdotukset muutoksista ja lisäyksistä oikeuspristaveista annettuun lakiin ja ulosottolakiin, jotka hän oli sinne toimittanut jo v. 1998 ja jotka olivat ajan kuluessa menettäneet ajankohtaisuutensa.

Lisäksi uuden työryhmän tehtäviin kuuluu organisoida yhteistoiminta ja yhdistää aikaisemmin toimineiden työryhmien ponnistukset ja saavutukset ulosottolainsäädännön kehittämiseksi.

Sen käsiteltäväksi on toimitettu OM:n oikeuspristaviosaston valmisteleamat lakiehdotukset muutoksista ja lisäyksistä oikeuspristaveista annettuun lakiin ja ulosottolakiin (niiden uuden sanamuodon mukaisesti), joissa otetaan täysimääräisesti huomioon muutostarpeet tällä alalla.

Olemme sitä mieltä, että tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka laitosta ja itse pristaveja nimitetään. Noudattaen Venäjän federaation oikeushallinnon elinten ja virastojen uudistamisen konseptia, joka on valmisteltu presidentin oikeushallinnon elinten kehittämistoimenpiteistä antaman asetuksen mukaisesti, erityisen ajankohtainen on kysymys vanhentuneiden federaation lakien siirtymäkautisen terminologian korvaamisesta edistyksellisemmällä ja olemassa olevaa asiantilaa vastaavalla terminologialla. Yllä mainitussa konseptissa ehdotettiin aikanaan perustettavaksi OM:n puitteissa “valtiollisten ulosottomiesten instituutio”, joita ainoastaan aikansa eläneestä tuomioistuinten ulosottomiesjärjestelmästä erottamiseksi nimitettiin suluissa “oikeuspristaveiksi”.

Tällä hetkellä ulosottopristavit suorittavat yllä mainittujen tehtävien lisäksi myös suppeaan esitutkintaan ja etsintään liittyviä tehtäviä, tuomioistuimen päätökset muodostavat vain puolet täytäntöönpanoasiakirjojen kokonaismäärästä. Vartijapristavien tehtäväkentässä erityinen huomio kiinnitetään ulosottopristavien saattamiseen ja suojeluun sekä itse oikeuspristavilaitoksen rakennusten ja tilojen suojeluun.

Lähtien tästä ja ottaen huomioon sen, että OM:n piiriin luotu tuomioistuinten ja muiden elinten päätösten täytäntöönpanojärjestelmä salli vapauttaa tuomiovallan sille epätyypillisistä pakottamistoiminnoista, varusti valtiollisen (oikeus)pristavin oikeuksilla, jotka ovat tarpeen paitsi tuomioistuinten, myös muiden elinten päätösten täytäntöönpanemiseksi pakkoa käyttäen, ja myöhemmin myös valtuuksilla suppean esitutkinnan toimittamiseen ja hallinnollisten rangaistusten määräämiseen, on äärimmäisen ajankohtaista ja tarkoituksenmukaista korvata nimitykset “oikeuspristavilaitos” ja “oikeuspristavi” nimityksillä “valtiollinen pristavilaitos” ja “valtiollinen pristavi”.

Tällä hetkellä eivät ole harvinaisia tapaukset, joissa paikan päällä toimivat ulosottopristavit toimivat enemmänkin nurkkakuntaisia etuja kuin lakia noudattaen. Se on mahdollista siksi, että oikeuspristaveista annetun lain nykyiset normit eivät salli puuttua riittävän tehokkaasti tällaisiin ilmiöihin. Tämän vuoksi nyt on aivan välttämätöntä saada oikeuspristaveista annettuun lakiin lisää valtuuksia oikeuspristavilaitoksen johtajille korjata oikeuspristavien toimintaa siltä osin, kuin he antavat pakollisia määräyksiä yksittäisissä ulosottoasioissa, sekä mahdollisuus määrätä ulosottoasia siirrettäväksi yhdeltä ulosottopristavilta toiselle, samoin kuin mahdollisuus laillisessa järjestyksessä tehdä päätös oikeuspristavin lainvastaisen päätöksen kumoamisesta.

Tällä hetkellä valtiollisessa duumassa on käsittelyssä OM:n valmisteleva ja hallituksen v. 2002 duumaan lähettämä lakiehdotus, jossa Venäjän pääoikeuspristaville ja subjektien pääoikeusprista-

veille annetaan oikeus päättää ulosottopristavien säädösten vastaisten päätösten kumoamisesta ulosoton osapuolten valituksen johdosta.

Lisäksi oikeuspristaviosaston valmistelemissa lakiehdotuksessa muutoksista ja lisäyksistä oikeuspristaveista annettuun lakiin (sen uuden sanamuodon mukaisesti) suunnitellaan annettavaksi Venäjän federaation pääpristaville mm. seuraavat valtuudet:

- antaa velvoittavia toimeksiantoja laitoksen toimivaltaan kuuluvissa kysymyksissä,
- antaa määräyksiä ulosottoasian ja myös muiden laitoksen toimivaltaan kuuluvien materiaalien siirtämisestä yhdeltä ulosottopristavilta toiselle,
- mahdollisuus laissa määrättyssä järjestyksessä tehdä päätös pristavin lainvastaisen päätöksen kumoamisesta.

Subjektin pääoikeuspristaville ehdotetaan lakiehdotuksessa seuraavia oikeuksia:

- tarpeen vaatiessa antaa tehtäväksi johtamansa ulosottolaitoksen ulosottopristaveille erillisten ulosottoasioiden vireillepano ja hoitaminen sekä siirtämään ulosottoasia yhdeltä paikallisvirastolta toiselle,
- laissa määrättyssä järjestyksessä tehdä päätös oikeuspristavin lainvastaisen päätöksen kumoamisesta.

Valtuudet laissa määrättyssä järjestyksessä tehdä päätös oikeuspristavin lainvastaisen päätöksen kumoamisesta sekä siirtää ulosottoasian käsittely yhdeltä ulosottopristavilta toiselle on tarkoitus antaa myös paikallisen oikeuspristavinviraston päällikölle.

Tällöin hallinnollisten toimintojen vahvistaminen on suunnattu ensisijaisesti täytäntöönpanoprosessin maksimaaliseen optimointiin ja siihen tulee suoranaisesti liittyä oikeuspristavien prosessuaalisen itsenäisyyden tunnustaminen. Niinpä on syytä huomattavasti laajentaa ulosottopristavien ja vartijapristavien toimivaltuuksia.

Tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoprosessin kehittämiseksi ulosottopristavilla tulee tietyissä tilanteissa olla oikeus itse keskeyttää ulosottoimet, sekä lopettaa ulosottomenettely (tällä hetkellä se on tuomioistuinten yksinoikeus). Ulosottopristaville tulee antaa mahdollisuus tehdä anomus velallisen kiinteän omaisuuden valtiolliseksi rekisteröimiseksi, johon omistusoikeutta (tai muita oikeuksia) ei ole rekisteröity sekä pyytää täytäntöönpanoasiakirjan ja sen täytäntöönpanon selventämistä sekä tuomioistuimelta, että muilta täytäntöönpanolistan antaneilta orgaaneilta.

OM ehdottaa myös ulosottopristavin suorittamien ulosottoimien luettelon olennaista laajentamista. Kun lain nykyisessä sanamuodossa on tarkasti esitetty vain sellaiset toimet, kuin perinnän kohdistaminen velallisen omaisuuteen takavarikoimalla ja realisoimalla se, perinnän kohdistaminen velallisen palkkaan, eläkkeeseen, stipendiin ja muihin tuloihin, perinnän kohdistaminen muiden henkilöiden hallussa oleviin velallisen rahavaroihin ja omaisuuteen, täytäntöönpanoasiakirjassa mainittujen esineiden ottaminen velalliselta ja luovuttaminen velkojalle, niin uuden lakiehdotuksen sanamuodon mukaan sellaisia toimenpiteitä ovat:

1. perinnän kohdistaminen velallisen rahavaroihin (palkka, eläke, stipendi jne.), esineisiin, yksinoikeudella omistettuihin ja muihin varallisuusoikeuksiin, arvopapereihin ja muuhun irtaimaan ja kiinteään omaisuuteen mukaan luettuna toisten henkilöiden hallussa oleva omaisuus, takavarikoimalla ja realisoimalla tämä omaisuus,
2. rajoitusten asettaminen velalliselle vastaisuudessa mahdollisesti siirtyvien sadon, tuotosten tai tulojen käyttö-, hallinta- ja disponointioikeudelle,
3. maksuliikenteen pysäyttäminen velallisen tileiltä, mikäli tällaisten maksujen seurauksena rahavarojen yhteissumma velallisen tileillä jäisi pienemmäksi, kuin ulosotossa perittävänä oleva summa,
4. velallisen rahavelan tai sen osan realisointi (velan siirto muille henkilöille velkojan suostumuksella),
5. täytäntöönpanoasiakirjassa mainittujen esineiden haltuunotto ja takavarikointi sekä niiden luovuttaminen velkojalle,
6. velallisen velvoittaminen suorittamaan tiettyjä toimia tai kieltäminen suorittamasta tiettyjä toimia,
7. velallisen oikeuksien käyttäminen, kun tämä kieltäytyy vapaaehtoisesti täyttämästä ulosottopristavin vaatimuksia (oikeuksien rekisteröiminen kiinteistöön, kauppakirjan laatiminen ym.),
8. muut lailliset toimenpiteet, joilla turvataan täytäntöönpano.

Vastaavasti vartijapristaveille tulee antaa oikeus tarpeen vaatiessa suorittaa laissa vahvistetussa järjestyksessä ruumiintarkastus oikeuteen tuleville henkilöille sekä heidän tavaroidensa tarkastus, Tämä johtuu rikollisten ilmiöiden huimasta kasvusta tuomioistuimissa.

Ottaen huomioon, että oikeuspristavien tehtäviin kuuluu suppean esitutkinnan toimittaminen (viiden oikeudenkäyntijärjestystä vastaan kohdistuvan rikoksen johdosta) ja yhteisövelallisen etsiskely, samoin kuin velallisen omaisuuden etsiskely, valtiollisista pristaveista annettavaan lakiin pitäisi erikseen kirjata suppeaa esitutkintaa ja etsintöjä suorittavien pristavien toimivaltuudet.

Niinpä lakiehdotuksessa ehdotetaan pristavien jakamista heidän tehtävistään riippuen valtiollisiin ulosottopristaveihin, jotka panevat täytäntöön täytäntöönpanoasiakirjoja, suppeata esitutkintaa suorittaviin valtiollisiin pristaveihin, valtiollisiin vartijapristaveihin sekä velallisen ja hänen omaisuutensa etsintää suorittaviin pristaveihin.

Olosuhteissa, joissa tuomioistuimet (yleiset tuomioistuimet ja arbitraatiotuomioistuimet) tekevät usein keskenään ristiriitaisia päätöksiä, olisi erittäin tärkeää antaa Venäjän federaation pääoikeuspristaville ja subjektien pääoikeuspristaville oikeus pyytää ylemmiltä tuomioistuimilta ja muilta instansseilta selityksiä päätösten täytäntöönpanosta, jos niissä on keskenään ristiriitaisia määräyksiä.

Pitkän ajan ulosottopristavin valtuudet pyytää tarpeellisia tietoja velallisen omaisuudesta ei ainoastaan veroviranomaisilta, vaan myös pankeilta ja muilta luottolaitoksilta sekä omistusoikeuksia rekisteröiviltä orgaaneilta pysyi vaikeasti ratkaistavana ongelmana.

Nykyään se on suurelta osaltaan ratkaistu.

Ulosottopristavin oikeus pyytää tietoja velallisten pankkitileistä (perittävänä olevan määrän puitteissa) on vahvistettu perustuslakituomioistuimen päätöksellä 14.5.2003.

Laissa muutoksista ja lisäyksistä lakiin oikeuksien ja oikeustoimien valtiollisesta rekisteröimisestä kiinteään omaisuuteen 9.6.2003 on oikeuspristavit liitetty niiden henkilöiden piiriin, joille luovutetaan tietoja kiinteään omaisuuteen rekisteröidyistä oikeuksista ja oikeustoimista sekä oikeuksia luovien asiakirjojen sisällöstä, samoin kuin otteita, jotka sisältävät tietoja kiinteistöön kohdistuvien oikeuksien siirtymisestä.

Ulosottolain uuden sanamuodon mukaisessa ehdotuksessa ulosottopristaville myönnetään oikeus pyytää tietoja veroviranomaisilta ja (tai) pankeilta ja muilta luottolaitoksilta perittävänä olevan velkasumman puitteissa pankkitileistä, rahavarojen ja muiden arvoesineiden määrästä ja liikkeistä ruplissa ja ulkomaan valuutassa, jotka ovat tileillä, talletuksina tai säilytettävänä pankeissa ja muissa luottolaitoksissa, sekä velallisen omaisuudesta perittävänä olevan velkasumman puitteissa veroviranomaisilta, notaareilta ja omistusoikeuden rekisteröintiä hoitavilta viranomaisilta.

Lakiehdotuksessa otetaan huomioon perustuslakituomioistuimen kanta velalliselta ulosotossa perittyjen rahavarojen jakamiseen, jonka se on ilmaissut päätöksessään 30.7.2001. Tämän päätöksen ja lain uuden sanamuodon mukaan perityistä rahavaroista suoritetaan ensisijaisesti velkojan vaatimukset täysimääräisesti. Ennen perustuslakituomioistuimen päätöstä velkojan vaatimukset suoritettiin viimeiseksi ulosottomaksun, velalliselle määrättyjen sakkojen ja ulosottokustannusten maksamisen jälkeen.

Hallintorikkomuskoodeksin astuttua voimaan 30.12.2001 epäselvyyttä ovat aiheuttaneet ulosottolainsäädäntöön sisältyvät säännökset sakon määräämisestä, koska mainitussa koodeksissa todetaan, että hallintorikkomuslainsäädäntö muodostuu tästä koodeksista ja sen mukaisesti säädetyistä subjektien hallintorikkomuslaeista.

Kuitenkin OM pitää äärimmäisen tärkeänä säilyttää ulosottolaissa ulosottopristavin oikeus käyttää erityisiä sakkoseuraamuksia, koska ulosottokäytäntö ja oikeuskäytäntö ovat osoittaneet tällaisen velallisiin vaikuttamisen keinon tehokkaaksi. OM katsoo, että tämä ei ole ristiriidassa hallintorikkomuskoodeksin kanssa.

Lakiehdotuksessa edellytetyt ulosottosakot (samoin kuin siviiliprosessikoodeksissa ja arbitraatioprosessikoodeksissa edellytetyt prosessisakot) ovat luonteeltaan erityinen hallintorikkomussakon laji, jonka syylliselle määräävät erityislaeissa mainitut viranomaiset ja henkilöt näissä laeissa vahvistettujen sääntöjen mukaisesti teoista, jotka näissä laeissa on katsottu lainrikkomuksiksi, eikä niitä voida siirtää hallintorikkomuskoodeksiin.

Esitetty oikeudellinen kanta on vahvistettu myös perustuslakituomioistuimen päätöksessä 30.7.2001, jossa todetaan, että lainsäätäjällä sen vahvistaessa normeja, joiden tehtävänä on turvata tuomioistuinten ja muiden organien päätösten joutuisa täytäntöönpaneminen, on oikeus edellyttää myös sanktioita niiden rikkomisesta, kuten sakkoja. Lisäksi mainitussa päätöksessä katsotaan myös ulosottomaksu hallintorikkomussakon luonteiseksi sanktioksi.

Niinpä lain tulee sisältää säännökset vastuusta, joka seuraa kansalaisten ja virkamiesten niskoittelusta ulosottopristavin laillisia vaatimuksia vastaan ja ulosottolain rikkomisesta, samoin kuin täytäntöönpanoasiakirjan kadottamisesta tai viivästyttämisestä sen lähettämisessä, väärin tietojen esittämisestä velallisen tuloista ja varallisuusasemasta sekä velallisen laiminlyönnistä ilmoittaa työstä eroamisesta, uudesta työpaikasta tai asuinpaikasta.

Lisäksi laissa pitäisi vahvistaa seuraukset laiminlyönnistä aineettoman veloitteen sisältävän täytäntöönpanoasiakirjan täyttämättä jättämisestä sekä pankin tai muun luottolaitoksen laiminlyönnistä periä täytäntöönpanoasiakirjan mukainen saatava velalliselta.

Sanktiona täytäntöönpanoasiakirjan täyttämättä jättämisestä ilman pätevää syytä valtiollinen ulosotopristavi perisi ulosottomaksua enintään 7 % maksamattomasta rahasummasta tai velallisen luovuttamatta jättämän omaisuuden arvosta ottaen huomioon suoritettun lainrikkomuksen luonteen, aiheutettun vahingon määrän, rikkomukseen syyllistyneen syyllisyyden määrän, hänen taloudellisen asemansa ja muut olennaiset seikat.

Ottaen huomioon oikeuspristavilaitoksella olevat erityiset tehtävät on välttämätöntä muuttaa sen asemaa, siirtää se valtion lainvalvontalaitoksen piiriin.

Perusteluna tälle välttämättömyydelle voidaan esittää seuraavia syitä.

Ensinnäkin, kun rikosprosessikoodeksi astui voimaan vuonna 2002, oikeuspristavilaitoksesta tuli itsenäinen toimija esitutinnan alalla viiden rikoslain pykälän tarkoittamissa rikoksissa.

Toiseksi oikeuspristavilaitoksen toiminta on tarkoitettu suojaamaan luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden laillisia etuja ja oikeuksia panemalla täytäntöön tuomioistuinten ja muiden organien päätökset, sekä takaamaan tuomareiden, lautamiesten, prosessiin osallistuvien ja todistajien turvallisuus.

Kolmanneksi huomattavalla osalla oikeuspristavilaitoksen työntekijöistä virkatoimien suorittamiseen liittyy mahdollisuus fyysisen voiman, erityisvälineiden ja ampuma-aseen käyttämiseen.

Tämän ongelman ratkaisu on nähtävissä siinä, että tällä hetkellä valmisteltavana olevaan esitykseen laiksi Venäjän federaation valtiollisesta lainvalvontalaitoksesta sisältyvät vastaavat ehdotukset, jotka ovat lähtöisin oikeuspristaviosaston edustajilta mainittua lakiehdotusta valmistelevan hallinnonalojen välisen työryhmän puitteissa syyskuussa 2003.

Samanaikaisesti OM tekee aktiivisesti työtä Euroopan komission ja Euroopan neuvoston yhteisen Venäjä-ohjelman puitteissa yhteistoiminnassa Euroopan Neuvoston asiantuntijoiden kanssa tuomioistuinten siviiliasioissa ja kaupallisissa asioissa antamien päätösten täytäntöönpanoproblematiikan parissa.

Vuoden 2002 kesäkuussa Moskovassa ja vuoden 2003 syyskuussa Pietarissa pidettiin seminaarit mainitusta aiheesta.

Niiden tulosten perusteella Euroopan neuvoston asiantuntijat antoivat suosituksensa tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanon parantamiseksi, kehittämiseksi ja tehostamiseksi Venäjän federaatiossa, jotka myös tullaan ottamaan huomioon ulosottolainsäädäntöä edelleen kehitettäessä.

Niistä kaikkein ajankohtaisimpia tällä hetkellä ovat:

- oikeuspristavin asettaminen henkilökohtaiseen vastuuseen laittomista toimista ja niiden seurauksista, ja tässä tarkoituksessa oikeuspristavien vastuun vakuuttaminen federaation tasolla,
- pristavien adekvaatti palkitseminen, eli palkan lisäksi suositellaan kehittämään vaihtoehtoisen palkitsemisen käytäntöä tariffi- ja maksujärjestelmällä,
- takavarikoidun omaisuuden realisointitoimintojen siirtäminen Venäjän hallituksen alaiselta erityislaitokselta — Venäjän federaation omaisuudenhoitokunnalta — oikeuspristavilaitokselle,
- laitoksen tietoyhteyksien laadun parantaminen, kuten laajempien oikeuksien myöntäminen oikeuspristaveille päästä käsiksi tietoresursseihin, mm. muiden lainvalvontaviranomaisten tietokantoihin.

Ulosottojärjestelmän kehittäminen on yksi tärkeimmistä osatekijöistä toimeenpanovallan ja koko valtiokoneiston tehokkuuden parantamisessa pyrittäessä turvaamaan fyysisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden lailliset edut ja oikeudet.

Ulosottolainsäädännön kehittämisen tulee edistää tuomiovallan elinten auktoriteetin kasvua sekä velallisen aineellisen ja muun vastuun väistämättömyyden periaatteen ehdotonta toteutumista talouselämässä.